

1.ÜNİTE: İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ

İLETİŞİM : Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır. Her canlı değişik yöntemlerle iletişim kurar, Örneğin hayvanlar kimi zaman birbirlerini koklayarak kimi zaman da çeşitli sesler çıkartarak iletişim kurarlar.

Diğer canlılardan farklı olarak insanlar **konuşma ve dinleme** yeteneğine sahip olduğundan iletişimi geliştirme şansına sahiptir.

BAŞLICA İLETİŞİM YOLLARI :

1-Sözlü İletişim: Karşılıklı konuşmaya dayalı iletişimdir.

2-Yazılı İletişim: Yazı yoluyla sağlanan iletişimdir. Not, mektup, gazete, dergi ve kitaplardaki yazılar veya yazılı işaretler aracılığı ile yapılan iletişimdir.

3-Hareketlerle İletişim: Jest, mimik ve çeşitli hareketlerle sağlanan iletişimdir. Sözsüz veya Beden dili ile iletişim de denilebilir. Hareketlerle iletişim sağlarken insanlarla aynı kültürden olmamız gerekir. Aksi takdirde yapacağımız hareketlerin yanlış anlaşılması kaçınılmazdır. Bu tür iletişim yolunu genellikle işitme engelli insanlarımız kullandığı gibi işitme problemi olmayan insanlarımız da kullanabilmektedir. Selam veren bir insana başımızı sallamamız gibi .

Etkili bir iletişimde dikkat edilmesi gerekenler

1-Bireyin Kendini Tanıması: Kendisini tanıyan ve sahip olduğu özelliklerin farkında olan bir kişi çevresindeki insanları daha kolay algılar ve tanır, onlarla daha kolay ve uyumlu bir iletişim sağlar.

2-Etkili Anlatım: Karşımızdaki insanlarla konuşurken;

- Doğal olmalıyız, yapmacık konuşma ve hareketlerden kaçınmalıyız,
- Dinleyici ile göz teması kurarak onun zihnine ve gönlüne girmeye çalışmalıyız, ona pozitif enerji vermeye çalışmalıyız,
- Ses tonumuzu sürekli olarak konuşmamızın içeriğine göre ayarlamalıyız, tek düze bir konuşma insanın dikkatini çekmez.
- Kullandığımız kelime ve cümlelerin karşımızdaki insanların anlayabileceği düzeyde olmasına dikkat etmeliyiz,
- Jest ve mimiklerimizi, bedenimizi konuşmamızın içeriğine uygun olarak kullanmalıyız,
- Konuşma süresini uzun tutarak dinleyenleri sıkmamalıyız.

❖ **Jet ve mimik:** Herhangi bir şeyi açıklamak için el, kol veya baş ile iradeli veya irade dışı hareketlere **JEST**, yüz ifadesine **MİMİK** adı verilir.

3-Etkili Dinleme: Etkili bir dinleme yapabilme için;

- Konuşmacı ile göz teması sağlamalıyız,
- Kendimizi rahat ve hafif tutmalıyız,
- Karşımızdaki insan konuşurken “evet”, “demek öyle”, “gerçekten mi?” gibi tepkiler vererek onu dinleme isteğimizin olduğunu ona hissettirmeliyiz,
- Konuşmacıyı dinlerken empati kurmalı, kendimizi onun yerine koymalıyız,
- Asla konuşmacının sözlerini kesmemeliyiz, sorularımızı ve eleştirilerimizi sona saklamalıyız,
- Dikkat dağıtacak davranışlardan kaçınmalıyız, dikkat dağıtacak unsurları da ortadan kaldırmalıyız.

4-Empati Kurma: Bir insanın, kendini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlama çabasıdır. Bir başka deyişle kendimizi onun yerine koymak demektir. Empati kurmak başka insanlarla iletişimimizin gücünü artırır.

İletişimi Zorlaştıran Davranışlar:

- Karşımızdaki insanı yönlendirmeye çalışmak.
- Karşımızdaki insanı eleştirmek, suçlayıcı davranmak ve yargılamak.
- Çok veya alakasız sorular sormak.
- Teselli etmek, konuyu değiştirmeye çalışmak.
- Teşhis, tanı koymak.
- Konuştuğumuz kişinin adını öğrenmeye çalışmamak veya adını hiç kullanmamak.
- Karşımızdaki insanlara takma isimleriyle hitap etmek,
- Argo (Düşük seviyeli sokak ağzı) ve hakaret içerikli konuşmalar yapmak.
- Kendi düşünce ve fikirlerimizi tek doğru olarak kabul etmek, başkalarının duygu ve düşüncelerini önemsememek ve saygı göstermemek.
- Ön yargılı davranmak. İnsanları oldukları gibi kabul etmemek.
- Sözünden dönmek, alay etmek, oyalayıcı davranmak.

İyi Bir Dinleyicinin Özellikleri

- Dikkatini karşısındaki kişiye verir.
- Konuşmacıyı sözünü kesmeden dinler.
- Göz teması kurar.
- Son sözü söylemek için çabalamaz.
- Dinlerken vereceği cevabı düşünmez.
- Yargılamadan, suçlamadan dinler.

- Duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışır.
- Dinlerken başka bir işle meşgul olmaz.
- Konuşmacının sözlerine olduğu kadar sözsüz mesajlarına da dikkat eder.
- Konuşmacının duygu ve düşüncelerini anladığını gösteren sözlü ifadelerde bulunur.

★★ == SEN DİLİ ==

- ✚ İletişim engeli oluşturur.
- ✚ Senle başlar veya senle biter.
- ✚ Yargılayıcı, eleştirici, suçlayıcı olabilir.
- ✚ Öfke, kızgınlık duyguları içerebilir.

★★ == BEN DİLİ ==

- * İletişim engeli oluşturmaz.
- * Benle başlar veya benle biter.
- * Bireyin kendi duygularını ortaya koyar.

Örnek:

Niçin geç kaldın?	→	Geç kaldığında işlerin yetismeyeceğini düşünüyorum.
Ödevini yine yapmamışsın.	→	Ödevini yapmış olacağını düşündüm.
Dosyadaki yazıları neden bitirmedin	→	Yazıların bitmemesi beni kaygılandırıyor.
Sen bu sabah yoktun.	→	Bu sabah seni görmeyince meraklandım.

İletişimde yapılan hatalar:

- Emir vermek
- Konuyu saptırmak
- İsim takmak
- Eleştirmek
- Nutuk çekmek
- Suçlamak
- Tehdit etmek
- Uyarmak
- Sınamak
- Öğüt vermek
- Yargılamak
- Alay etmek

ÇATIŞMADAN UZLAŞMAYA

Çatışma : Bir ya da birden çok kişinin herhangi bir konu üzerinde anlaşamadığı zaman ortaya çıkar. İnsanların gereksinimleri, istekleri birbirleriyle ters düştüğü zaman çatışma yaşanır.

UZLAŞMA YOK

1. Sorunu görmezden gelme
2. Uzlaşmaya zorlama
3. Boyun eğme

UZLAŞMA VAR

1. Dinleme
2. Empati kurma
3. İşbirliği

Etkili ve verimli bir grup üyesinin özellikleri:

- ☆ Gerektiğinde grubun diğer üyelerinden yardım ister.
- ☆ Grubun diğer üyelerinin söyleyeceklerini dinler.
- ☆ Diğer üyeleri katılmaları için teşvik eder.
- ☆ Grup içinde kararlaştırılmış kurallara saygı gösterir.
- ☆ Grup içinde anlaşmazlıkları çözer.
- ☆ Çalışmalar veya etkileşimler sırasında rol değiştirebilir.
- ☆ Grup içinde yeni bilgiler bulur.
- ☆ Fikirlerini aktif bir biçimde paylaşır.

KİTLE İLETİŞİMİ: Çok sayıda kişiye ileti (mesaj) dağıtabilen araçlardır. İletişimin bazı teknikler kullanarak **çok sayıda kişiyi** etkileyecek biçime getirilmesine **“kitle iletişimi”**, bunun için kullanılan araçlara da **“kitle iletişim araçları”** denir.

Kitle iletişim araçları 2'ye ayrılır.

Yazılı : gazete, kitap, dergi, broşür

Görsel ve işitsel : televizyon, internet, sinema, film, radyo, kaset, cd,

Ülkemizin geneli göz önüne alındığında ülkemizde **en etkili kitle iletişim aracının televizyon** olduğu söylenebilir. Çünkü televizyon diğer kitle iletişim araçlarından farklı olarak herkesin evinde yaygın olarak kullanılmaktadır.

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ BAŞLICA İŞLEVLERİ (YARARLARI)

HABER VERME
EĞİTME
DIŞ DÜNYADAN HABERDAR OLMAMIZI SAĞLAMA
EĞLENDİRME
KÜLTÜRÜMÜZÜN TANITILMASI
EŞYA VE HİZMETLERİN TANITIMI VE SATILMASI

Kamuoyu Oluşumunda Kitle İletişim Araçlarının Önemi:

İnsanları ilgilendiren ortak konularda, genellikle sorunlarda yine insanlar tarafından üretilen ortak çözüm yoluna, ortak düşünceye **kamuoyu** denir. Herhangi bir sorunun çözümünde insanların geneline ulaşmak, onları bu konu hakkında yüz yüze bilgilendirmek oldukça zor ve hatta imkansızdır. Dolayısıyla bu şekilde kamuoyu oluşturmak da imkansızdır. Oysa kitle iletişim araçlarını kullanarak çok sayıda insana ulaşmak, bilgilendirmek, görüşlerini ve desteklerini almak daha kolaydır.

Kitle İletişim Araçlarının Olumsuz Yönleri:

- *Kişiler arası ilişkilerde yüz yüze etkileşimi bir anlamda ortadan kaldırdığı için sosyalleşmeyi engeller.
- *Uzun süre takip edildiği durumlarda sağlık sorunlarına yol açabilir.(göz bozukluğu gibi)
- *Kontrolü sağlanmazsa zaman kaybına yol açan araçlar haline gelebilirler.
- *Özellikle küçük yaştaki insanlarda şiddet, sihir, cinsellik gibi içerikli programlar ruhsal bozukluklara yol açabilir, normal dışı eğilimlere yol açabilir.

İLETİŞİM HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİMİZ

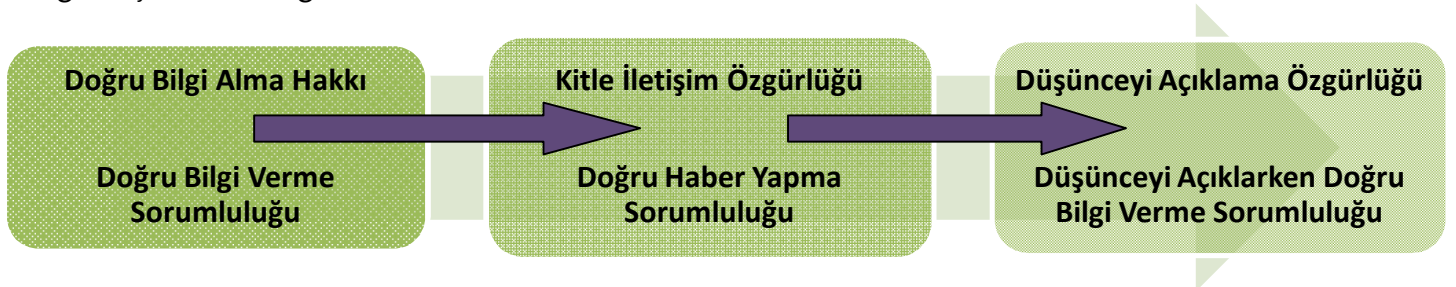
Kitle iletişim özgürlüğü bireylerin sağlıklı bilgilenmesi açısından önemlidir. Ancak kitle iletişim özgürlüğü sınırsız olmamalıdır.

ÖZGÜRLÜK: Başkalarının haklarına zarar vermeden istediğimizi yapabilmektir.Özgürlükler sınırsız değildir.Bir başka deyişle başkalarının özgürlüğünün başladığı yerde bizim özgürlüğümüz sona erer.

HAK: İnsanların herhangi bir işi yapma yetkisine hak denir.

Kitle iletişim araçları şu konularda dikkatli davranmak zorundadır.Bunlar:

- * Özel yaşamın gizliliği
- * Konut dokunulmazlığı
- * Doğru bilgi verme
- * Diğer kişi hak ve özgürlükleri

*** Doğru bilgi alma hakkı, Kitle iletişim özgürlüğü ve Düşünceyi açıklama özgürlüğü arasında bir ilişki bulunmaktadır.

*** Kitle iletişiminde doğru haber alma özgürlüğü kadar doğru haber verme sorumluluğu da vardır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1982

22. Madde: Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir.

26. Madde: Herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

28. Madde: Basın hürdür, sansür edilemez.

- ❖ Kitle iletişim araçları özel hayatın gizliliğine ve konut dokunulmazlığına saygı göstermek zorundadır.Çünkü özel hayatın gizliliği ve konut dokunulmazlığı anayasada güvence altına alınmıştır.

20. Madde: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

21. Madde: Kimsenin konutuna dokunulamaz.

Bazı durumlarda hak ve özgürlükler sınırlandırılabilir. Bunlar :

- ✓ Savaş hali
- ✓ Seferberlik ve sıkıyönetim
- ✓ Suç işlenmesini önlemek
- ✓ Genel ahlakın korunması
- ✓ Kamu güvenliğinin sağlanması
- ✓ Kamu sağlığının korunması

Radio Televizyon Üst Kurulu(RTÜK):

Ülkemizde yayın yapan kuruluşların belli ilkeler doğrultusunda yayın yapmalarını sağlamak amacıyla radyo ve televizyonların yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevli kuruldur.

RTÜK radyo ve televizyon kanallarına kurallara aykırı yayın yapmaları halinde uyarı, yayın durdurma para cezası verebilir.

TEKZİP: Yalanlama, düzenleme ve düzeltme demektir. Herhangi bir kişi veya bir kurum hakkında herhangi bir basın yayın organında gerçeğe aykırı, asılsız bir haber ve bilgi yayınladığı zaman o kişi veya kuruluşun isteği üzerine direkt veya mahkeme kararıyla dolaylı yünden o basın yayın kuruluşunun yanlış, asılsız ve gerçeğe aykırı haberi, bilgiyi yalanlama ve düzeltme yayınına tekzip denir.

SANSÜR: Gazete, dergi gibi basın organlarındaki yazı, resim, karikatür gibi unsurların önceden devlet makamları tarafından incelenerek *basım ve yayının yasaklanmasıdır*.

ASPARAGAS: Yalan veya gerçek dışı yapılan haberlere denir.

ATATÜRK VE İLETİŞİM

Milli mücadelenin ilk yıllarında bugün sahip olduğumuz radyo ,televizyon gibi birçok iletişim aracı bulunmamaktaydı.Atatürk milli mücadele yıllarında **kamuoyu oluşturmak ve halkı bilinçlendirmek** için, kitle iletişim araçlarının bu konudaki önemini bildiğinden bazı çalışmalar yapmıştır.

Atatürk dönemi iletişim araçları sırasıyla :

✚ **İrade-i Milliye Gazetesinin çıkarılması (Eylül 1919):** Sivas Kongresinde alınan bir kararla çıkarılmasına karar verilen gazetedir. Milli mücadelenin gidişatı hakkında halkı bilinçlendirmeyi amaçlayan bu gazete,milli mücadelenin yayın organı olmuştur.Atatürk'ün benim gazetem dediği gazetedir.

✚ **Hakimiyet-i Milliye Gazetesinin çıkarılması (Ocak 1920):** Milli mücadelenin sözcülüğünü yapmıştır. Amaç halkı bilgilendirmektir. Milli mücadeledeki genelge ve beyannameler bu gazetede yayınlanmıştır. Mustafa Kemal bu gazetede yazılarını imzasız veya başka bir isimle yayınlamıştır.

Anadolu Ajansı'nın(AA) Kurulması (Nisan 1920):

* Büyük Millet Meclisinin kararlarını günü gününe halka duyurmuştur.

*Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk resmî ajansı (A.A.)'dır.

*Mustafa Kemal'in emriyle Yunus Nadi ve Halide Edip Adıvar gibi Cumhuriyet tarihinin aydınları tarafından milli mücadele davasını bütün memlekete ve dünyaya duyurmak amacıyla 6 Nisan 1920'de kurulmuştur.

*Anadolu Ajansı günümüzde çalışmalarına devam etmektedir.

Ceride-i Resmiye gazetesinin yayın hayatına başlaması (7 Ekim 1920)

*Ankara'da kurulan T.B.M.M. Hükümetinin resmi gazetesidir.

*Hükümet, meclis, cumhurbaşkanı ve başbakan tarafından çıkan kanun, yönetmelik, kararname ve genelge gibi kararları yayınlamaktır.

Telsiz Telgraf Hakkındaki Kanunun Kabul Edilmesi (1925)

Telsiz Tesisi Hakkında Kanun adlı bir yasa çıkarılarak Türkiye genelinde bir telsiz şebekesi kurulması ön görülmüştür.

Telsiz,Telgraf vericilerinin hizmete girmesi (1927)

1927'de hizmete giren telsiz-telgraf vericileriyle Berlin, Newyork, Moskova, Tahran, Viyana, Londra gibi merkezlerle bağlantı kurulmuştur

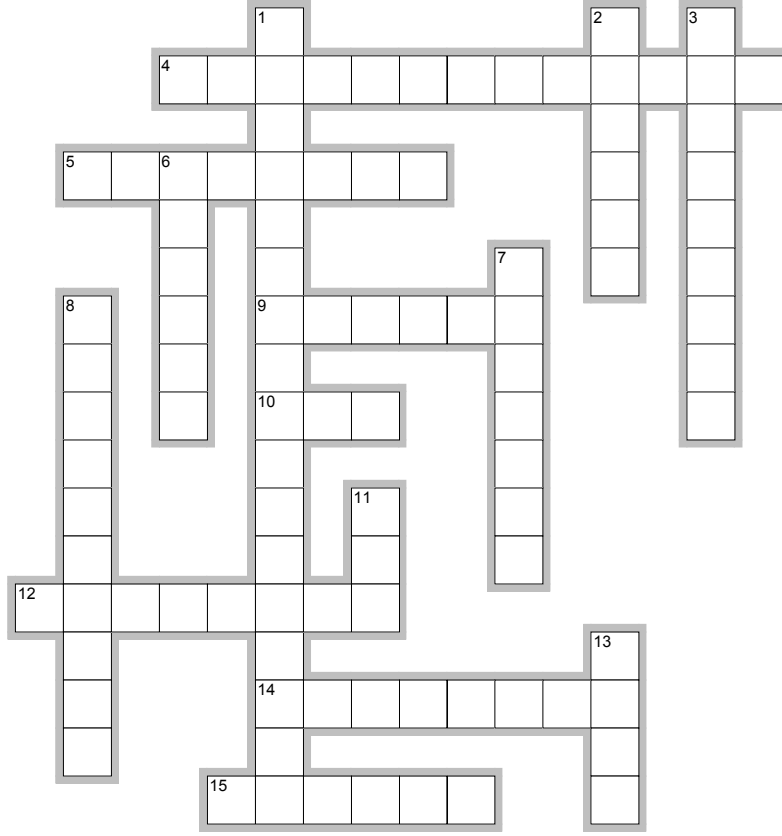
İstanbul Radyosunun yayına başlaması (6 Mayıs 1927)

Ankara Radyosunun yayına başlaması (Kasım 1927)

ÜLKEMİZDE KİTLE İLETİŞİMİN KRONOLOJİSİ	
1727	İlk resmî matbaa kuruldu.
1831	Takvim-i Vekâyi adlı ilk resmî gazete çıkarıldı.
1840	İlk sivil gazete Ceride-i Havadis çıkarıldı.
1855	Telgraf kullanılmaya başlandı.
1860	Tercüman-ı Ahvâl gazetesi çıkarıldı.
4 Eylül 1919	İrade-i Milliye gazetesi kuruldu.
10 Ocak 1920	Hâkimiyet-i Milliye gazetesi kuruldu.
6 Nisan 1920	Anadolu Ajansı (AA) kuruldu.
7 Ekim 1920	Ceride-i Resmiye (Resmi Gazete) kuruldu.
1925	Telsiz Telgraf hakkında kanun çıkarıldı.

1927	Telsiz Telgraf vericileri hizmete girdi.
6 Mayıs 1927	İstanbul Radyosu yayına başladı.
Kasım 1927	Ankara Radyosu yayına başladı.
1 Mayıs 1964	Türkiye Radyo Televizyonu (TRT) kuruldu.
13 Nisan 1994	Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu.

İLETİŞİM VE İNSAN İLİŞKİLERİ BULMACA

BY GÜLEÇ

SOLDAN SAĞA

4. 1920 yılında Ankara'da kurulan, Türk Devleti'nin ilk ulusal ajansı
5. Kişilerin duygu, düşünce ya da fikirlerini çeşitli yollarla başkasına aktarması
9. Bütün hakların temelini oluşturan hak
10. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
12. Kişinin başkalarına zarar vermeden düşündüğünü ve dilediğini yapabilmesi
14. Kitle iletişim Araçlarından biri
15. Düzeltme yazısı

YUKARIDAN AŞAĞI

1. 1920 yılında Ankara'da kurulan gazete
2. Basın organlarındaki unsurların önceden devlet makamları tarafından incelenerek basım ve yayınının yasaklanması
3. Yalan veya gerçek dışı yapılan haberler
6. Bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması
7. Herhangi bir konuda halkın genel karar ve düşünceleri
8. Günümüzdeki en etkili iletişim aracı
11. İnsanların herhangi bir işi yapma yetkisi
13. 1994 yılında Radyo ve televizyon yayınlarını denetleme amacıyla kurulmuştur.

İletişim	Konuşmak	Olumlu
Olumsuz	Dinlemek	Öğüt verme
Günaydın	Konuşmacıya	Empati
Jest	Etkileşim	Mimik

Yukarıdaki kelimeleri uygun olan boşluklara yazınız.

- İletişimde en pratik yöntem.....tır.
- İletişimin sonunda belli biroluşur.
- Kişinin, kendisini başka insanların yerine koymasına.....denir.
- Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkasına aktarılmasınadenir.
- Sabahları uyandığımızda annemize babamıza diyerek güne başlamak iletişimi başlatmanın en kolay yoludur.
- Karşımızdakiyle göz teması kurmak iletişimi..... etkiler.
- Yüksek sesle konuşmak iletişimi.....etkiler.
- Etkili bir iletişimde karşımızdakini..... gerekir.
- İyi bir dinleyici dikkatini..... verir.
- İnsanlar arasında iletişimi daha sağlam kurmak için kullanılan beden ve yüz hareketlerinevedenir.
-iletişimi olumsuz etkileyen unsurlardan birisidir.

Aşağıda verilen cümlelerle karşısındaki kavramları eşleştirin.

A	Sivas Kongresinden sonra kurulan ilk gazetemiz		İletişim
B	Ülkemizdeki televizyon yayınlarını düzenlemek ve denetlemekle görevli, özerk kuruluş		TRT
C	Yalanlama, düzenleme ve düzeltme		Hak
D	Ülkemizde bilgilendirmek, eğitmek, eğlendirmek amacıyla kurulan kuruluş		Hakimiyet-i Milliye
E	İnsanların hiçbir insana zarar vermeden dilediği her şeyi yapabilmesi		Özgürlük
F	Duygu, düşünce ve bilgilerin başka birilerine karşılıklı aktarılması		İrade-i Milliye
G	Atatürk'ün Temsil Heyeti ile Ankara'ya gelmesinden sonra kurduğu ikinci gazete		Tekzip
H	İnsanların herhangi bir işi yapma yetkisine verilen isim		RTÜK

2.ÜNİTE: ÜLKEMİZDE NÜFUS

ÜLKEMİZDE NÜFUS

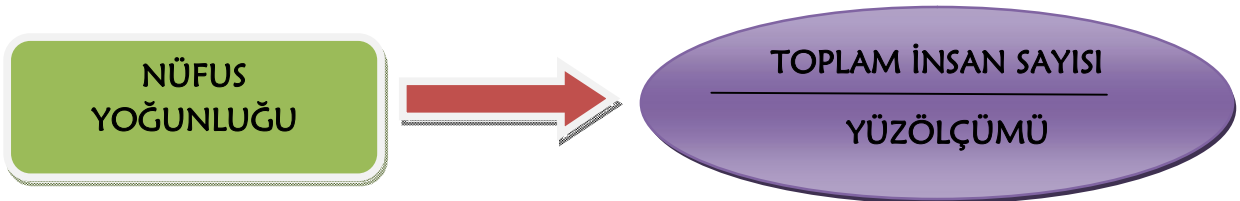
Nüfus, belirli bir alanda, belirli bir zamanda yaşayan insan topluluğudur. Ülkemizde nüfus sayımlarını Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yapmaktadır. İlk düzenli nüfus sayımı 1927, ikincisi 1935 yılında yapılmıştır.

Daha sonra 1990 yılına kadar her 5 yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır. 1990 yılından sonra her 10 yılda bir yapılmasına karar verilmesine rağmen, bazı ihtiyaçlardan dolayı 1997 yılında nüfus sayımı yapılmıştır. En son yapılan nüfus sayımı ise, 2000 yılındadır.

Nüfus sayımları ülkemizdeki insan sayısının bilinmesi ve ona göre bazı planlamaların yapılması için önemlidir.

Nüfus Yoğunluğu: Bir yerde kilometre kareye düşen insan sayısıdır. Belli bir alanda yaşayan nüfusun, o alana oranıdır. Ülkenin genişliği ve toplam nüfus hakkında bilgi verir.

NÜFUS DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER:

Fiziki Faktörler:

1-İKLİM: Ülkemizde nüfus, ılıman iklimin görüldüğü kıyı bölgelerimizde yoğunlaşır. Kışların sert, uzun ve yağışın az olduğu karasal iklim şartlarının olduğu yerlerde ise nüfus tenhadır.

Türkiye’de denizin ılımanlaştırıcı etkisinden dolayı nüfusun büyük kısmı Marmara, Ege, Karadeniz, Akdeniz kıyılarında toplanmıştır.

2-YER ŞEKİLLERİ: Dağlık ve engebeli alanlarda nüfus yoğunluğu seyrek, ovalarda ve toprak türünün tarıma uygun olduğu alanlarda nüfus yoğundur.

Yer Şekillerine göre تنها yerler:

1. Yıldız Dağları Bölümü
2. Taşeli Platosu
3. Teke Yarımadası
4. Menteşe Yöresi
5. Doğu Anadolu’nun yüksek kesimleri
6. Biga Yarımadası
7. Hakkâri Bölümü

3. TOPRAK ÖZELLİKLERİ: Verimli toprakların bulunduğu alanlar (Çukurova, Gediz, B. Menderes, Bafra, Çarşamba ovaları) nüfusça kalabalık iken, Tuz Gölü çevresi gibi yerlerde verimsiz topraklar bulunduğundan nüfus çok azdır.

4-YER ALTI KAYNAKLARI: Madenlerin veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç vardır. Bu alanlarda nüfus fazladır.

Taşkömürünün çıkarıldığı Zonguldak, linyit kömürünün çıkarıldığı Manisa (Soma), petrolün çıkarıldığı Batman nüfusun yoğun olduğu yerlerdir.

5-SU KAYNAKLARI: İçme ve kullanma suyunun temini, tarım ve sanayide suya ihtiyaç duyulması nedeniyle ülkemizde birçok yerleşim yeri su kaynaklarının etrafında toplanmıştır. Özellikle iklimin kurak olduğu İç Anadolu’da nüfus; akarsu boyları, yer altı su kaynaklarının çevreleri ve göl kenarlarında toplanmıştır.

BEŞERİ FAKTÖRLER:

1-SANAYİ: Sanayinin geliştiği yerlerde iş olanaklarının fazla olması, bu alanlarda nüfusun artmasını sağlar. Bu artış göçlerle meydana gelmektedir.

Sanayiye göre nüfusun yoğun olduğu yerler:

Çatalca –Kocaeli Bölümü	Bursa çevresi
İzmir	Zonguldak
Eskişehir-Ankara	Çukurova-Adana
İskenderun	

2-TARIM: Tarımın yoğun yapıldığı alanların nüfusları artmıştır. Tarım genellikle ovalarda yapılır.

ÖRNEĞİN: Kıyı ovaları: Bafra ovası, Çarşamba Ovası, Gediz Ovası, Çukurova,
İç ovalar: Konya Ovası, Harran Ovası, Adapazarı Ovası, Bursa Ovası

3-TURİZM: Turizmin yoğunlaştığı yerlerde yerleşme ve nüfus artmıştır. Ülkemizde Ege ve Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde turizmden dolayı nüfus yoğunlaşmıştır

4-ULAŞIM: Ulaşımın zor sağlandığı yerler تنها, ulaşım kavşağında olan illerimizin nüfusu fazladır.

Eskişehir, Ankara, Gaziantep, Kayseri’de ulaşımın rahatlığı ticaretin gelişmesini sağlamış böylece nüfusun yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Yoğun Nüfuslu Yerler	Seyrek Nüfuslu Yerler
• Doğu Karadeniz kıyıları • Marmara Deniz kıyıları • Ege Bölgesi'nin kıyıları ile iç kesimlerdeki ovalar • Antalya körfezi • Çukurova	• Yıldız Dağları • Karadeniz Bölgesi'nin dağlık alanları • Menteşe Yöresi • Taşeli Platosu • Teke Yarımadası • Tuz Gölü çevresi

Uyarı

Nüfus yoğunluğu ve nüfus miktarı en fazla olan bölge Marmara Bölgesi'dir. Nüfus yoğunluğu ve nüfus miktarı en az olan bölge ise Doğu Anadolu Bölgesi'dir.

Uyarı

Genel olarak yağışlı yörelerimiz yoğun nüfusludur. Ancak Menteşe, Yıldız, Teke ve Taşeli yöreleri dağlık olduğu için seyrek nüfusludur.

NÜFUS ARTIŞI

Doğum oranı ile ölüm oranı arasındaki fark nüfus artışını gösterir. Bir ülkede doğum oranı fazla, ölüm oranı az ise nüfus artışı meydana gelir. Ölüm oranı doğum oranından fazla olursa, nüfusta azalma meydana gelir.

Nüfus artışının en önemli sebepleri :

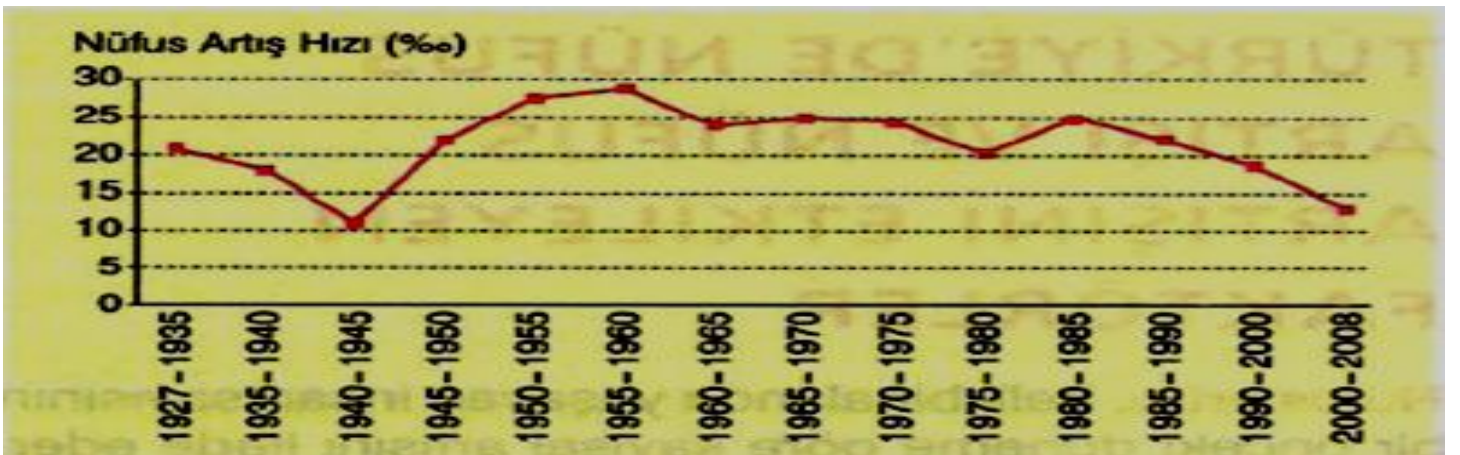
- ⇒ Doğumlar
- ⇒ Göçler
- ⇒ Sağlık (Tıp) alanında yaşanan gelişmeler ve bebek ölümlerinin azalması
- ⇒ Hayat koşullarının iyileşmesi ve buna bağlı olarak ortalama yaşam süresinin uzaması

Nüfus artışının olumlu sonuçları

- Üretim artar.
- Vergi gelirleri artar.
- Mal ve hizmetlere talep artar.
- Yeni endüstri dalları doğar.
- İşçi ücretleri ucuzlar.
- ihracatta rekabet kolaylaşır.

Nüfus artışının olumsuz sonuçları

- İşsizlik artar.
- Kalkınma hızı düşer.
- Kişi başına düşen milli gelir azalır.
- Tasarruflar azalır.
- Tüketim artar.
- İç ve dış göçler artar.
- İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması zorlaşır.
- İhracat azalır.
- Çevre kirliliği artar.
- Belediye hizmetleri zorlaşır.
- Konut sıkıntısı yaşanır.
- Çarpık kentleşme ortaya çıkar.
- Eğitim, sağlık vb. sorunlar artar.
- Trafik sorunları yaşanır.

1927 – 2000 yılları arasında ülkemiz nüfus artış hızındaki değişiklik:

- En düşük nüfus artışı 1945 yılında olmuştur. (II. Dünya Savaşı tehlikesi nedeniyle erkek nüfusun askere alınması.)
- Nüfus artış hızı en fazla 1955 – 1960 yılları arasında olmuştur.
- Nüfus artış hızı ‰ (binde) 10'un altına düşmemiş ve ‰ 29'u geçmemiştir.
- 1985 yılından sonra nüfus artış hızımız azalma göstermiştir.

NÜFUS KAYBI VE NEDENLERİ: Bir ülkede nüfusun çeşitli nedenlerle azalmasına Nüfus kaybı

denir. Bu sebeplerin başlıcaları;

** Dış Göçler ** Savaşlar ** Doğal afetler ** Salgın Hastalıklar ** Trafik kazaları

Uyarı

Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı düşük, gelişmemiş ülkelerde nüfus artış hızı yüksektir.

Kıtalar	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)
Afrika	2,9
Asya	2
Amerika	1,9
Okyanusya	1,5
Avrupa	0,4

Nüfus Artış Hızın Yüksek Olmasıyla

- Kişi başına düşen millî gelir
- İşsizlik
- Beslenme ve sağlık hizmetleri
- Köyden kente göç
- Çarpık kentleşme
- Doğal kaynakların tüketimi
- Yaşam standardı
- İhracat, ithalat
- Çevre kirliliği
- Kalkınma hızı
- İşgücü
- Ülke nüfusu genç ve dinamik bir yapı kazanır.

Gelişmiş Ülkelerde Gelişmemiş Ülkeler Göre

- Doğum oranı
- Nüfus artış hızı
- Kalkınma hızı
- Yaşam standardı
- İşsizlik oranı
- Yaşlı nüfus oranı
- Eğitim ve kültür düzeyi
- Ortalama yaşam süresi
- Kişi başına düşen millî gelir
- Bebek ölüm oranı
- Kent nüfusu oranı
- Enerji tüketimi

TÜRKİYE'DE NÜFUS SAYIMLARI - NİÇİN SAYILIYORUZ ?

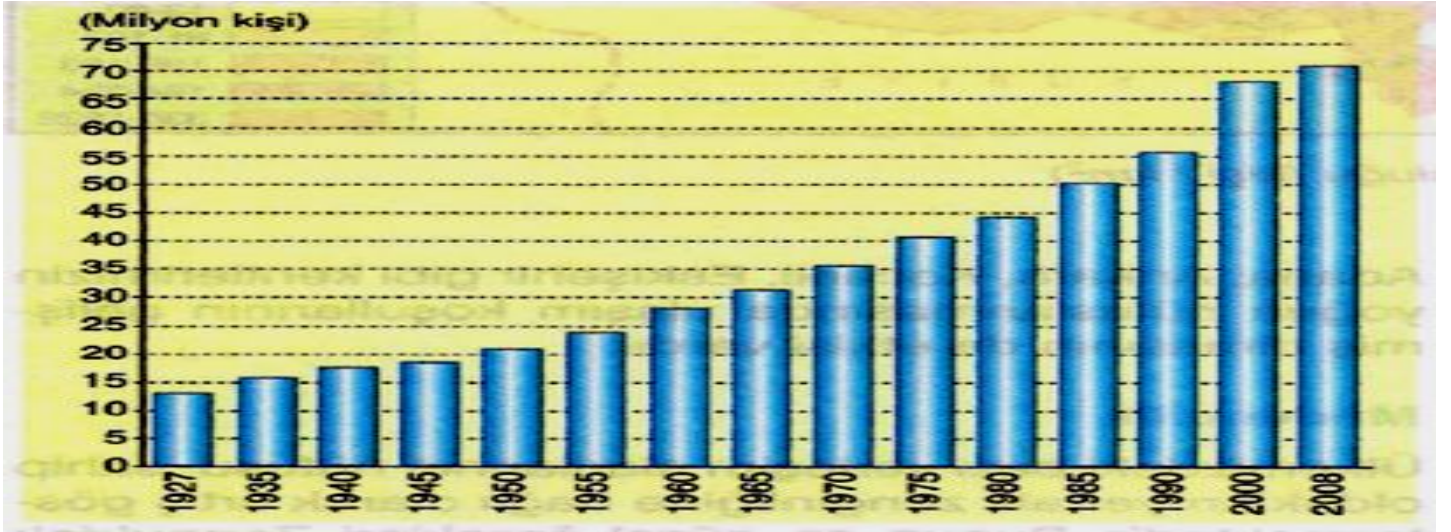
NÜFUS SAYIMI: Sınırları belli bir alanda, belli aralıklarla o bölgede yaşayan insan sayısını tespit etmek amacıyla yapılan işlemidir.

Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı padişah II. Mahmut döneminde 1831 yılında yapıldı. O dönemde nüfus sayımının yapılma nedeni; askerlik çağındaki müslüman asker sayısının ve vergi verecek insan sayısının tespit edilmesiydi.

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra Türkiye'de ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapıldı. 1990 yılına kadar sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda yapılan nüfus sayımı bu tarihten itibaren 10 yılda bir yapılmaya başlandı.

2000 yılında yapılan nüfus sayımı da dahil nüfus sayımında sokağa çıkma yasağı uygulanırken, 2007 yılından itibaren sokağa çıkma yasağına gerek kalmaksızın adrese dayalı nüfus kayıt sistemine geçilmiştir.

NÜFUS SAYIMLARI

1927 – 2000 yılları arasında ülkemiz nüfusundaki değişiklik:

- Nüfusumuz hızlı bir şekilde artmaktadır.
- Erkek nüfus kadın nüfustan daha fazladır.
- Nüfusun eğitim düzeyi giderek yükselmektedir.
- Ortalama yaşam süresi giderek artmaktadır.
- Kentsel nüfus giderek artmaktadır.
- İç ve dış göçler giderek yoğunlaşmaktadır.
- 1927 – 2000 yılları arasında nüfusumuz yaklaşık 5 kat artarak 13,6 milyondan 67,8 milyona ulaşmıştır.

Not: Ülkemizde nüfus sayımını **Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)** yapar.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 1926 yılında Atatürk'ün isteğiyle Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) adıyla kurulmuş 2005 yılında adı TÜİK olarak değiştirilmiştir.

Nüfus Sayımı sonucunda şu bilgilere ulaşılır.

➔ Yaşayan insan sayısı ➔ Eğitim durumu ➔ Yaş durumu (çocuk-genç-yaşlı) ➔ İş kollarına dağılımı	➔ Kırsal ve Kentsel nüfus ➔ Cinsiyet durumu (Kadın-erkek sayısı) ➔ Göç hareketleri ➔ Çalışan - çalışmayan insan sayısı
--	--

TÜRKİYE'DE NÜFUSUN ÖZELLİKLERİ:

1-Yaş Durumu: Nüfus yaş durumuna göre; Çocuk, genç ve yaşlı olmak üzere 3 gruba ayrılır.

- NOT:
- * 0 – 14 yaş - **çocuk nüfus**,
 - * 15 – 64 arası - **çalışabilir nüfus (faal,)**,
 - * 65 yaş ve üzeri - **yaşlı nüfus olarak kabul** edilir.

15 – 64 yaş arası nüfus üretime katkı sağladığından, **üretken nüfus olarak tanımlanır.

0–14 yaş arasındaki çocuk nüfus ve 65 üzeri nüfus yaşlı nüfus genel olarak ekonomik anlamda **bağımlı nüfus (tüketici nüfus) olarak kabul edilmektedir.

Ülkemiz nüfusunun yaş yapısını inceleyelim:

- 0-14 yaş
- 15-64 yaş
- 65 yaş ve üstü

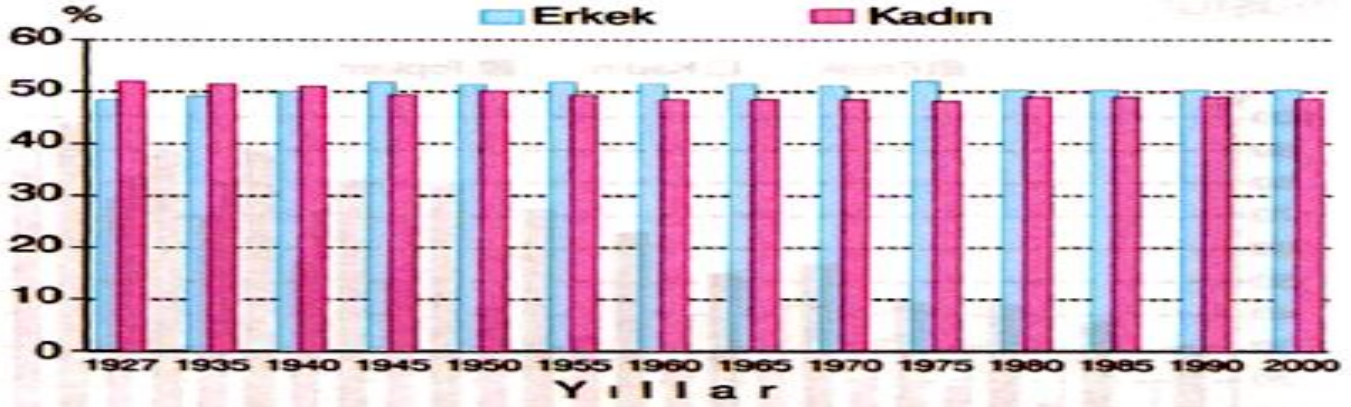
Yaşlar	Nüfus	% Oran
0-14	18.642.391	26
15-64	46.943.690	67
65 ve üstü	5.000.157	7
Toplam	70.586.238	100

2007 nüfus sayımı
www.tuik.gov.tr

2-Cinsiyet Durumu:

I.Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı nedeniyle 1945 yılına kadar kadın nüfus fazla olmuştur. Günümüzde ise kadın-erkek nüfusu birbirine yakındır..

Türkiye’de dışarıdan göç alan İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi merkezlerde erkek nüfus fazla iken; dışarıya göç veren Trabzon, Tokat, Yozgat gibi merkezlerde ise kadın nüfus fazladır.

3-İş Kollarına Göre Durumu:

Bir ülkede 20-65 yaş grubundaki insanların ne kadarının çalıştığı, o ülkenin kalkınmışlığını gösterir.

Genellikle, sanayileşmiş ve buna bağlı olarak gelişmiş ülkelerde işsizlik az iken, az gelişmiş ülkelerde işsizlik fazladır. Türkiye’de tüketici nüfusun fazla olması ve orta yaş grubundaki işsizlik, ülkemizin kalkınma hızını yavaşlatmaktadır.

Türkiye’de çalışan nüfusun; %48’i Tarım, %14’ü sanayi, %38’i hizmet sektöründe çalışmaktadır.

Ülkemizde Çalışan Nüfus: Çalışma çağındaki nüfus dilimi içinde bulunan ve belirli bir işi olan nüfusa “çalışan nüfus” veya “aktif nüfus” denir. Çalışma çağındaki nüfus dilimi içerisine girdiği halde işi olmayan nüfusa da “işsiz nüfus” adı verilmektedir. 15 - 64 yaşları arasındaki nüfus çalışma çağındaki nüfus olarak kabul edilir.

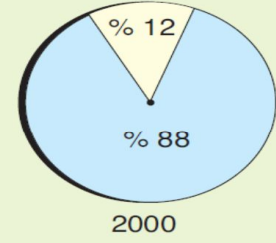
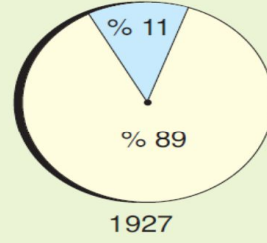
4-Eğitim Düzeyi:

Bilgi Kutucuğu

- Okuryazarlık oranının arttığı toplumlarda gelir düzeyi artmıştır.
- Okuryazarlık oranı artan toplumlarda tarımsal üretim artmıştır.
- Okuryazarlık oranı artan toplumlarda çevre duyarlılığı artmıştır.

	KADIN	ERKEK
Okuma - yazma bilmeyen	5 732 525	1 857 132
Okuma - yazma bilen	23 875 115	28 384 266

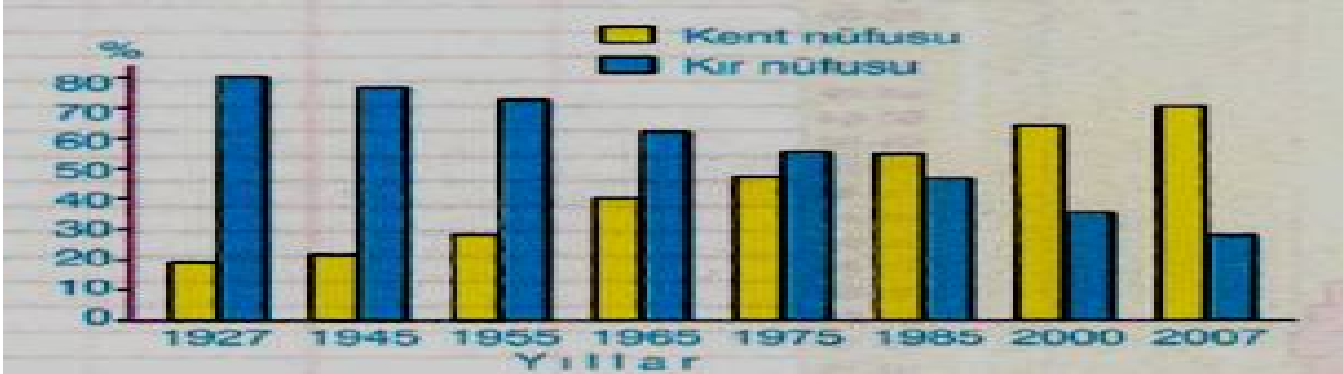

Okur - yazar

Okuma yazma bilmeyenler

5-Kırsal ve Kentsel durum: Toplam nüfusu 10.000'den az olan yerleşmelere "kırsal"; nüfusu 10.000'den çok olan yerleşmelere "kentsel" nüfus denmektedir.

Ülkemizde kentsel nüfus artmıştır.

DEVLET VATANDAŞ ELELE

Devlet insanların eğitim, sağlık gibi imkanlarını karşılar. Ayrıca gönüllü vatandaşlar da devlete yardım ederek okul, hastane gibi devlet kurumu yaptırarak devlete yardım edebilir. Ya da dernek vakıflar aracılığıyla kişilere veya öğrencilere maddi ve manevi yardımda bulunabilir.

- "Haydi Kızlar Okula" kampanyası ile okul çağındaki bir çok kız öğrencinin okuması sağlanmıştır.

- "Temel Eğitime Destek" kampanyası ile vatandaş ile devlet okullar yapmakta, onarmakta, ekonomik durumu zayıf öğrencileri okutmaktadır.

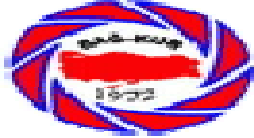
- Darüşşafaka Cemiyeti kendi okullarını açarak genelde babası olmayan ekonomik durumu yetersiz çocukları alarak okutmaktadır. Bu görevi topladığı bağışlarla yerine getirmektedir.

- ÇATOM (Çok Amaçlı Toplum Merkezi) Başbakanlık GAP idaresi tarafından ekonomik, sosyal kalkınma ve yoksulluğu azaltmak amacıyla kurulmuştur. Amacı kız ve kadınlara kurslar açarak onlara meslek edindirmektir. Halen GAP bölgesinde 9 ilde 30 ÇATOM mevcuttur.

SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI

Emekli Sandığı:
Memurların bağlı olduğu sosyal güvenlik kurumu.

Bağ-Kur: Esnaf ve sanatkarların bağlı olduğu sosyal güvenlik kurumudur.

SSK: Özel kurumlarda, veya fabrikalarda çalışanların bağlı olduğu sosyal güvenlik kurumu.

Yeşil Kart Uygulaması: Devletin hiçbir geliri ve taşınmazı olmayan vatandaşlar için yaptığı uygulamadır.

** Bu kurumlarla ilgili yeni düzenleme yapılmıştır. Bütün bu kurumlar **SOSYAL GÜVENLİK KURUMU (SGK)** adı altında birleştirilmiştir.

ÜLKEMİZDE GÖÇ

GÖÇ: İnsanların toplumsal, ekonomik veya siyasi nedenlerle bir ülkeden bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesine **GÖÇ** denir. Göç ikiye ayrılır:

- İç göç
- Dış göç

1-İç Göç: Ülke içerisinde nüfusun yer değiştirmesi olayıdır. İç göçler ikiye ayrılır.

- Mevsimlik göç (Geçici göç)
- Sürekli göç

a. Mevsimlik Göç: Genellikle yaz mevsiminde tarım alanlarında çalışmak, yaylacılık ve turizm amaçlı olarak yapılan göçlere **mevsimlik göç** denir.

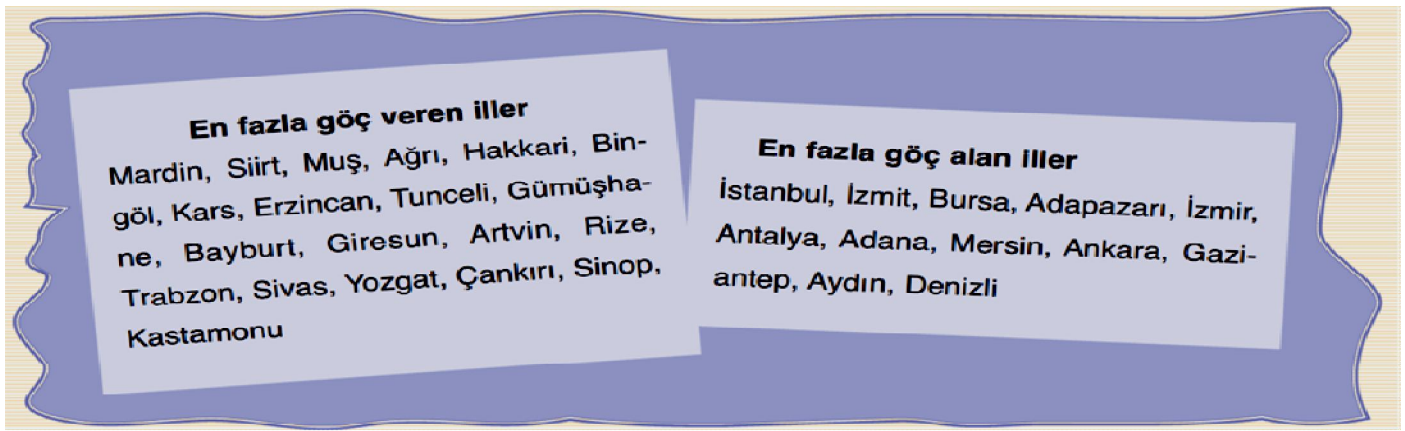
b. Sürekli Göç: Bir yere yerleşmek amacıyla yapılan göçlere **sürekli göç** denir.

İç Göçlerin Nedenleri:

- ▶ Kırsal alanlardaki hızlı nüfus artışı
- ▶ Miras yoluyla tarım alanlarının daralması ve ailelerin geçimini karşılamaması
- ▶ Tarım alanlarının yetersiz gelmesi ve erozyonun artmasıyla toprağın verimsiz hale gelmesi
- ▶ Tarımda makineleşmenin artması ve buna bağlı olarak tarımsal işgücünün azalması
- ▶ Kırsal kesimde iş imkânlarının sınırlı olması
- ▶ Ekonomik sıkıntılar ve sosyal problemler
- ▶ Eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği
- ▶ İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri
- ▶ Kentlerde sanayinin gelişmiş olmasından dolayı iş imkânlarının fazlalığı
- ▶ Kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlığı

İç Göçlerin Sonuçları:

- ▶ Ülke içerisindeki nüfus dengesiz dağılır.
- ▶ Ekonomik yatırımlar dengesiz dağılır.
- ▶ Çarpık kentleşme görülür. (Gecekondulaşma)
- ▶ Konut sıkıntısı ortaya çıkar.
- ▶ Çevreye uyum sorunu (kültür çatışması)
- ▶ Sanayi tesisleri kent içinde kalır.
- ▶ Çevre sorunları ortaya çıkar.(Hava kirliliği)
- ▶ Eğitim ve sağlık hizmetleri ve kent içi ulaşım ulaşım aksar.
- ▶ Alt yapı hizmetleri aksar(Su, yol, elektrik)
- ▶ İşsizlik sorunları görülür.

En Fazla Mevsimlik Göç Alan İller: Adana, Mersin, Aydın, Antalya, Muğla, İstanbul, İzmir, Bursa, Nevşehir, Eskişehir, Gaziantep en fazla mevsimlik göç alan illerdir.

2-Dış Göç: Nüfusun bir ülkeden başka ülkelere yerleşmesine **dış göç** denir. Ülkenin nüfus miktarını azaltır yâda artırır. ÖR: İşçi göçü

Dış Göçlerin Nedenleri:

- ❖ Ekonomik sıkıntılar
- ❖ Doğal afetler
- ❖ Savaşlar
- ❖ Etnik nedenler
- ❖ Sınırların değişmesi
- ❖ Antlaşmalarla yapılan nüfus değişimleri (Mübadele)

Balkan ülkelerinden ülkemize 1995 yılında göç yaşanmıştır.1950'den sonra Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine ülkemizden işçi göçü yaşanmıştır. Günümüzde yurt dışında 4 milyon civarında Türk yaşamaktadır.

Dış Göçlerin Sonuçları:

- ❖ İşsizlik azalmıştır.
- ❖ Dış ticaret gelişmiştir.
- ❖ Turizm gelişmiştir.
- ❖ Ülkeye döviz girdisi sağlanmıştır.

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜ

** Anayasamızın 23. maddesi gereğince istediği yere yerleşebilir veya seyahat edebilir.

** Ancak bu haklar savaş, terör, salgın hastalık, tarihi eser bölgelerine zarar vermemek gibi nedenlerle kanunlarla kısıtlanabilir.

Aşağıda sayılan sebeplerle yerleşme ve seyahat özgürlüğü kısıtlanabilir:

- Suç işlenmesini önlemek
- Ekonomik gelişmeyi sağlamak
- Düzenli kentleşmeyi sağlamak
- Kamu mallarını korumak.

Seyahat Özgürlüğü ise şu hallerde sınırlandırılabilir:

Suç soruşturma ve kovuşturma

Suç işlenmesini önlemek amacıyla

Beyin Göçü(Yetişmiş insan gücü hareketi) : Doktor, mühendis, bilim adamı gibi yetişmiş kişilerin başka ülkelerde çalışmasına beyin göçü denir.

Beyin göçünün başlıca nedenleri şunlardır:

- Sanayileşmiş ülkeler, nitelikli iş gücünü ülkelere çekmek için onlara yüksek ücret ödemektedir.
- Gelişmiş ülkelerde çalışma koşulları kolaydır.
- Göç gönderen ülkelerde, sanayi ve ticaretin yeterince gelişmemesi sonucu nitelikli iş gücünün kendine uygun iş bulmakta zorlanması
- Ülkede imkanların sınırlı olması,
- Devletin ilgisizliği,
- Ülkedeki kanuni düzenlemelerin yetersiz yada karmaşık olmasıdır.

!!!! Ülkemizde beyin göçü daha çok Avrupa ülkeleri ile ABD'ne gerçekleşmektedir.

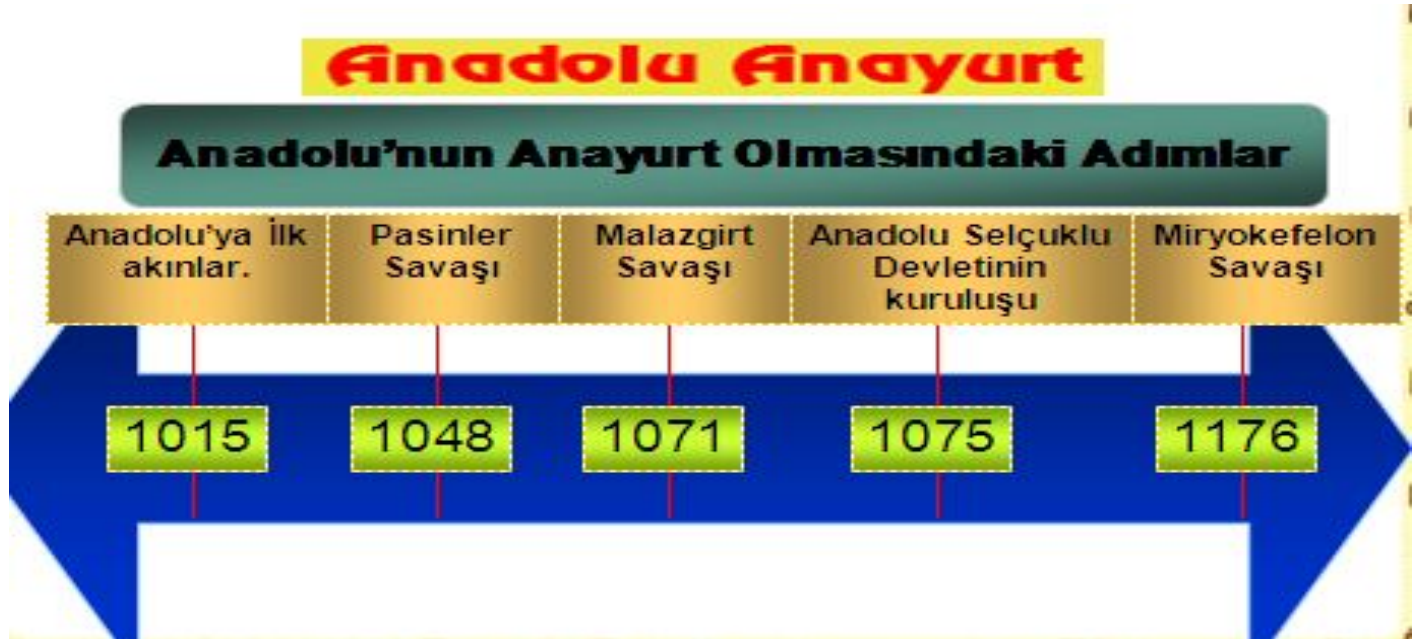
3.ÜNİTE: TÜRK TARİHİNDE YOLCULUK

ANADOLU'NUN YURT EDİNİLMESİ

Anadolu'ya ilk Türk akınlarını 4. yüzyılda Hunlar, 6. yüzyılda Sibir Türkleri yapmıştır. Ancak bu akınlar yerleşme amaçlı değildi. **Anadolu'yu yurt edinmek amacıyla gelen ilk Türkler Oğuzlardır.** 11. yüzyılda Çağrı Bey, Anadolu'yu yurt edinmek amacıyla akınlara başlamıştır.

Bunun nedeni;

- Yaşadıkları Horasan bölgesinde diğer kavimler tarafından rahatsız edilmeleri
- Kalabalık bir nüfusa sahip olmaları,
- Anadolu'da güçlü bir devletin bulunmaması gösterilebilir.
- Anadolu'nun yerleşmeye çok uygun bir yer olması, (Doğal kaynaklarının zengin olması, topraklarının verimli olması, ikliminin elverişli olması)

İLK MÜCADELELER (PASINLER SAVAŞI (1048))

Türkler Anadolu'ya yönelik akınlarını Büyük Selçuklular döneminde daha planlı bir şekilde yapmışlardır. Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey güçlü bir orduyu Anadolu'ya göndermiş, Bizans Devleti de Türkleri durdurmak için harekete geçmiştir. Ermeni ve Gürcü kuvvetlerinden de destek alan Bizans ordusu ile Erzurum yakınlarındaki **Pasinler Ovası'nda** savaş yapılmıştır. Selçuklular Bizans, Gürcü ve Ermeni kuvvetlerini Pasinler Savaşı'nda yenilgiye uğratmıştır. (1048). Bu zaferden sonra Türkler Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemişlerdir. Zaferin kazanılmasıyla Anadolu kapıları Türklere aralanmıştır.

UYARI: Türklerle (Büyük Selçuklu Devleti) Bizans'ın yaptığı ilk savaştır.

MALAZGİRT SAVAŞI (1071) (ANADOLU'NUN KAPILARINI AÇAN SAVAŞ)

Büyük Selçuklular'da Çağrı Bey ve Tuğrul Bey öldükten sonra tahta Çağrı Bey'in oğlu Alparslan geçmiştir. Bu dönemde Bizans, Selçukluların ilerleyişini durdurmak istiyordu. Bu yüzden tekrar Türklere saldırmıştır.

Türk akınlarını durdurmak için harekete geçen Romen Diyojen komutasındaki Bizans ordusu ile Alp Arslan komutasındaki Selçuklu ordusu **Malazgirt Ovası'nda** karşılaştılar. Bizans ordusu ağır bir yenilgiye uğradı Romen Diyojen esir alındı. Savaşın kazanılmasında Peçenek ve Uz Türklerinin Selçuklu tarafına geçmesi etkili olmuştur. Bu durum savaşlarda milli duyguların önemli olduğunu gösterir.

Böylece;

- ✓ Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır..
- ✓ Anadolu'nun Türkleşme süreci başlamıştır. Türkiye tarihi başladı.
- ✓ Bizans vergiye bağlanmıştır.
- ✓ Türkler boylar halinde Anadolu'ya gelerek yerleşmeye başladılar.
- ✓ Anadolu'da ilk Türk beylikleri kurulmaya başlamıştır.
- ✓ Haçlı Seferleri'ne zemin hazırlanmıştır.
- ✓ Selçuklu Devleti'nin İslâm dünyasındaki saygınlığı artmıştır.

Malazgirt Zaferi'nden sonra Selçuklu Sultanı Alparslan komutanlarının birçoğunu Anadolu'nun fethi için görevlendirmiştir. Anadolu'nun fethine katılan beyler burada aldıkları yerlere yerleşerek birer beylik kurdular. Bu devletler görünüşte bağımsız hareket etmekle birlikte gerçekte Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlıydılar.

Saltuklular (1071 - 1202)

- Ebul Kasım tarafından Erzurum merkez olmak üzere kurulmuştur.
- İlk kurulan Anadolu beyliğidir.
- **Mama Hatun külliyesi** bu döneme aittir

Danışmentliler (1072 - 1177)

- Danişment Gazi tarafından Sivas'ta kurulmuştur.
- Amasya, Tokat, Malatya ve civarına hakim olmuşlardır.
- Bir dönem Anadolu'nun en güçlü beyliği haline gelmişlerdir.
- Tokat Niksar'daki **Yağıbasan Medresesi** bu döneme aittir.

NOT: Danişmentliler tarafından Tokat'ta kurulan Yağıbasan Medresesi, Anadolu'da kurulan ilk medresedir

Mengücekler (1072 - 1277)

- Mengücek Gazi tarafından Erzincan civarında kurulmuştur.
- Rum ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir.
- UNESCO tarafından koruma altına alınan Sivas Divriği Ulu cami ve Darüşşifası bu döneme aittir.

Artuklular (1101 - 1409)

- Diyarbakır ve Mardin çevresinde Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulmuştur.
- Hasankeyf, Harput ve Mardin kollarına bölünmüştür.
- **Malabadi köprüsü** bu döneme aittir.

NOT: Artuklular Dönemi'nden kalan Diyarbakır'daki Malabadi Köprüsü, Dünya'nın en büyük taş kemerli köprüsüdür.

Çaka Beyliği (1081 - 1093)

- İzmir'de Çaka Bey tarafından kurulmuştur.
- Türk denizcilik tarihinin başlangıcı kabul edilir.
- İlk denizci Türk beyliğidir.

Bu Devletlerin Önemi:

- Bu devletlerin hükümdarları Anadolu'nun fethine katılarak Anadolu'nun Türkleşmesine hizmet ettiler.
- Bulundukları bölgeleri Bizans, Ermeni ve Gürcülere karşı korudular.
- Haçlılara karşı savaştılar.
- Anadolu'da cami, medrese, türbe, kümbet, kervansaray, darüşşifa gibi mimari eserler yaparak Anadolu'yu bayındır hale getirmişler ve Türk kültürünün yerleşmesini sağlamışlardır.

TÜRKİYE (ANADOLU) SELÇUKLU DEVLETİ (1075-1308)

Türkiye Selçuklu Devleti'nin sınırları ve yaptığı önemli savaşlar

Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah'tır. 1074'te Anadolu'ya gelen Süleyman Şah önce Konya ve çevresini, ardından İznik'i ele geçirdi. İznik'i başkent yaparak Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti'ni kurdu (1075).

I. Kılıçarslan: I. Haçlı Seferi'ne karşı mücadele etti. Ancak İznik ve Batı Anadolu'yu kaybetti. Devletin başkentini Konya'ya taşıdı. Anadolu içlerinde yıpratma savaşlarıyla Haçlılara karşı büyük kayıplar verdi.

I. Mesut: II. Haçlı Seferi'ne katılan orduyu Konya önlerinde yendi. Bu dönemde bayındırlık faaliyetlerine önem verildi. Bu dönemde Anadolu Selçukluları bir süre Danişmentlilere bağlı yaşadı.

II. Kılıçarslan: III. Haçlı Seferi'ne karşı mücadele etti. Danişmentlilere son vererek, Anadolu'nun siyasi birliğini sağladı. Denizli yakınlarındaki Miryokefalon denilen yerde Bizans ordusunu ağır yenilgiye uğrattı.

1176 yılında kazanılan Miryokefalon Zaferi ile;

- ☆ Bizanslıların Türkleri Anadolu'dan atma umutları sona erdi.
- ☆ Anadolu kesin Türk yurdu haline geldi.
- ☆ Avrupalılar Anadolu'ya Türkiye demeye başladı.
- ☆ Bizanslılar savunma durumuna geçerek ellerinde kalan toprakları korumaya çalıştılar.
- ☆ Danişmentliler Selçuklu topraklarına katıldı. Anadolu'da üstünlük tamamen Selçuklulara geçti.

NOT: 2. Kılıçarslan hükümdarlığının sonlarına doğru ülkeyi 11 oğlu arasında paylaştırmıştır. Bu durum iç karışıklıklara ve taht kavgalarına neden olmuştur.

Gıyasettin Keyhüsrev: Antalya'yı alarak burada ilk Selçuklu donanmasını kurdu. Deniz ticaretine önem verdi. Venediklilerle bir ticaret antlaşması yaptı.

İzzettin Keykavus: İç ve dış ticaretin gelişmesi için çalıştı. İtalyan devletleriyle ticaret antlaşmaları yapıldı. Sinop alınarak bir ithalat ve ihracat limanı haline getirildi.

I. Aleaddin Keykubat: Türkiye Selçukluları en parlak devrini bu dönemde yaşadılar. Alanya'yı (Alâiye) alarak burada tersane kurdu. Kırım'a gönderdiği bir donanma önemli ticaret limanlarından Suğdak'ı aldı. Böylece Karadeniz ticareti gelişti. 1230 yılında Harzemşahlar Devleti'nin yıkılmasına, Moğollarla Türkiye Selçukluların komşu durumuna gelmesine neden oldu.

Türkiye (Anadolu) Selçuklularının son dönemlerinde ise devlet içinde önemli bunalımlar ortaya çıkmıştır. Dönemin en önemli olayı Baba İshak İsyanı'dır (1240).

Baba İshak İsyanı'nın zorla bastırılması, Selçuklular'ın zayıfladığını ortaya çıkarmış ve Moğollar'ın Anadolu'yu işgaline ortam hazırlamıştır.

II. Gıyasettin Keyhüsrev: Bu dönemde devlet iyi idare edilemedi. Orta Anadolu'da Babailer tarafından büyük bir isyan çıkarıldı. Türkiye Selçuklu Devleti'nin zayıfladığını fark eden Moğollar Anadolu'ya girdiler. 1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı'nda Selçuklular yenildiler.

Köseadağ Savaşı sonucunda;

- ☆ Kayseri, Sivas ve Erzincan Moğolların eline geçti.
- ☆ Moğollar, Selçukluların iç işlerine karışarak sultanları atadılar.
- ☆ Anadolu'da can ve mal güvenliği kalmadı. Birçok sanat eseri yakılıp yıkıldı.
- ☆ Anadolu Selçuklularının Anadolu'daki otoritesi iyice zayıflamaya başlayınca II. Beylikler Dönemi başlamıştır.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Anadolu'da kurulan Türk beylikleri

1. Osmanoğulları	7. Candaroğulları
2. Karamanoğulları	8. Aydınoğulları
3. Germiyanogulları	9. Dulkadiroğulları
4. Karesioğulları	10. Saruhanogulları
5. Hamitoğulları	11. Ramazanoğulları
6. Menteşeoğulları	12. Eretna Devleti

TÜRKİYE SELÇUKLULARI VE BEYLİKLER DÖNEMİ'NDE KÜLTÜR VE UYGARLIK

Devlet Yönetimi

Ülke yönetim bakımından eyaletlere ayrılmıştır. Eyaletlerin başında “Melik” veya “Vali” bulunurdu. Meliklere “Atabey” denilen deneyimli devlet adamları veya komutanlar yardım edelerdi. Eyaletlerin güvenlik işlerine “Subaşı”, adalet işlerine “Kadılar” bakardı.

Ordu:

3 bölümden oluşurdu. Bunlar:

Hassa Askerleri: Doğrudan hükümdara bağlıdır. Hazineden maaş alırlar. Devşirme sistemine göre oluşturulmuşlardır.

İkta Askerleri (Tımarlı Sipahiler): Kendilerine maaş karşılığı toprak verilen devlet memuru ve komutanların yetiştirdiği askerlerdir.

Türkmenler: Sınır boylarındaki uç beyliklerinin askerleridir.

Sosyal Hayat

Halk; **şehirli, köylü ve göçebe** olarak üçe ayrılırdı.

Göçebeler; hayvancılıkla, köylüler; tarımla uğraşırlardı. Şehirde yaşayanlar; ticaret, sanat ve esnaflık yaparlardı. Şehirde yaşayan esnaf ve tüccarlar loncalar halinde teşkilatlanmıştı. Her esnaf grubu (dokumacı, kunduracı, saraç, marangoz, demirci, bakırcı vb.) bir lonca oluşturdu.

Loncaların en önemli görevi, mesleki dayanışmayı sağlamaktı. Loncalar “Ahi Teşkilatı”na bağlıydı.

Ahilik: Şehirde oturan esnafın aralarında birleşerek kurdukları dini ve ekonomik özellikte bir teşkilattır. Bu teşkilat içinde zanaatkârların iş kollarına göre loncaları olurdu. Ahiler devletin zayıfladığı zamanlarda asayiş ve güvenlik işlerine de bakar, yönetimde etkili olurdu.

Ekonomik Hayat

İpek Yolu üzerinde bulunan şehirler (Malatya, Kayseri, Sivas, Konya, Antalya, Ankara, Sinop) gelişmiş ticaret şehirleri idi. Ticareti geliştirmek için aldıkları tedbirler:

- Anadolu’da tüccarların konaklaması ve güvenliği için birçok han ve kervansaray yapmışlardır.
- Deniz ve kara ticaret yollarını birleştirmişlerdir.
- Yabancı tüccarlara gümrük vergisinde indirim yapmışlardır.
- Eşkıya ve korsan baskınlarından zarar gören tüccarların zararlarını ödemişlerdir (ilk devlet sigortacılığını başlatmışlardır).

Sanat

Türkiye Selçukluları, Anadolu’da kendilerinde önceki dönemlere ait birçok sanat eserini koruma altına aldılar. Saraylar, camiler, mescitler, medreseler, imaretler, hastaneler, kervansaraylar, hamamlar, köprüler, surlar, kaleler ve tersaneler yapıldı.

Anadolu Selçukluları Dönemi’nden Kalan Bazı Eserler

- ✓ Konya’da; İnce Minare ve Karatay Medresesi
- ✓ Sivas’ta : Gök Medrese
- ✓ Konya-Aksaray arasında; Sultan Hanı
- ✓ Kayseri’de; Ulu Cami, Darüşşifa (Hastane)
- ✓ Erzurum’da; Çifte Minare
- ✓ Divriği’de; Ulu Cami
- ✓ Alanya’da ; Kızıl Kule ve Tersane

NOT: Anadolu’da hat, minyatür, oymacılık, nakkaşlık, kakmacılık, halı ve kilim dokumacılığı ile madencilik de yaygındır.

NOT: Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler döneminde Bektaşilik (Hacı Bektaş Veli) ve Mevlevilik (Mevlana Celaleddin Rumi) gibi tarikatlar kuruldu.

- Bu dönemde **Mevlana, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-Veli** gibi önemli şahsiyetler yetişmiştir.

Avrupalıların din adamlarının önderliğinde birleşerek Hristiyanlarca kutsal sayılan Kudüs, Antakya İskenderiye gibi yerleri almak amacıyla düzenledikleri seferlere **“Haçlı Seferleri”** denir.

1096 – 1270 yılları arasında **sekiz kez sefer** düzenlemiştir. Bunlardan ilk dördü Anadolu üzerinden diğerleri ise deniz yolu ile gerçekleştirilmiş, ancak başarılı olamamışlardır.

HAÇLI SEFERLERİ'NİN NEDENLERİ:

DİNİ NEDENLER

- 1) Hristiyanlarca kutsal sayılan **Kudüs, Antakya ve İznik'in** Müslümanlardan geri alınmak istenmesi.
- 2) Papa tarafından kurulan Kuluni Tarikatı'nın çalışmaları.
- 3) Papanın, sefere katılanlara cennet vaat etmesi.
- 4) İslâmiyet'in batıya yayılmasını engelleyerek Hristiyanlığı tekrar doğuya yayma düşüncesi

NOT: Kuluni Tarikatı Fransa'da kurulmuştur. Amacı, bütün Müslüman ülkelerle savaşıp onları yok etmektir.

SİYASİ NEDENLER

- 1) 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra Türklerin kısa zamanda Anadolu'da ilerlemeleri,
- 2) Türklerin ilerleyişi karşısında Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi,
- 3) Feodal Lordların doğuda da aynı düzeni kurmak istemeleri,
- 4) Senyör ve şövalyelerin maceracı olmaları,

EKONOMİK NEDENLER

- 1) Avrupa'nın fakirliği karşısında İslâm dünyasının zenginliği.
- 2) Şövalyelerin ve asillerin zenginliklerini artırma düşüncesi.
- 3) Fakir Hristiyan halkın bu seferlerle zengin olma düşüncesi.
- 4) Müslümanların kontrolündeki İpek ve Baharat yollarının kontrolünü ele geçirme düşüncesi.

➡ **Haçlı seferlerine katılan kişilerin büyük bir çoğunluğunun işsiz ve fakir olması seferlerin ekonomik yönünü gösterir .**

****Büyük Haçlı Seferleri'nin sayısı sekizdir. Bunlardan ilk dördü önemlidir.**

I. Haçlı Seferi (1096 – 1099): Haçlılar Bizans'ın yardımıyla Anadolu'ya geçti. İznik'i aldılar. Türkiye Selçuklu Sultanı I. Kılıçarslan Konya'ya kadar çekilerek burayı başkent yaptı. I. Kılıçarslan Danişmentliler ve Saltukluların da yardımıyla Haçlı ordusuna ağır kayıplar verdirdi. Haçlılar Anadolu'da ağır kayıplar vermelerine rağmen Kudüs, Antakya, Urfa ve Suriye'nin büyük bir kısmını ele geçirdiler.

1. Haçlı Seferleri Sonucunda;

- ** İznik ve Batı Anadolu, Bizans'ın eline geçti.
- ** Türklerin batıya doğru ilerleyişi bir süre için durduruldu.
- ** Bizans'ın ömrü uzadı. Bizans Anadolu'yu yeniden alma ümidine kapıldı.
- ** Haçlıların ele geçirdikleri Kudüs, Antakya ve Suriye'de Avrupa'da olduğu gibi kontluk, düklük ve derebeylik kurdular.

II. Haçlı Seferi (1147 – 1149): Musul Atabeyi İmameddin Zengi'nin Urfa'yı geri alması üzerine II. Haçlı Seferi başladı. II. Haçlı ordusunu Konya önlerinde II. Kılıçarslan yenilgiye uğrattı. Haçlıların bir kısmı deniz yoluyla Kudüs'e ulaştıysada önemli bir başarı elde edemediler.

III. Haçlı Seferi (1189 – 1192): Bu sefer, Eyyubi Devleti hükümdarı Selâhaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlılardan geri alması üzerine başladı. Haçlılar Kudüs'ü alamadan geri döndüler.

IV. Haçlı Seferi (1202 – 1204): Tahttan indirilen Bizans İmparatoru'nun yardım istemesi üzerine İstanbul'a yapılan bir seferdir. Haçlılar İstanbul'u alarak burada bir Latin Devleti kurdular. İstanbul'dan kaçan Bizanslılar ise İznik ve Trabzon'da birer devlet kurdular.

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

DİNİ SONUÇLARI

- Kilise ve din adamlarına olan güven ilk defa sarsıldı.
- Kilise ve papalık ilk defa güç kaybetmeye başladı.
- Kilise düşüncesi ilk defa zayıflamaya başladı.

KUDÜS

EKONOMİK SONUÇLARI

- Doğu-Batı arasındaki ticaret gelişti.
- Cenova, Marsilya gibi Akdeniz kıyılarındaki limanların önemleri arttı.
- Avrupalılar kâğıt, cam, deri işleme ve dokuma sanayini öğrendiler.
- Seferlere mali destek bulmak için kralların İtalyan bankerlerinden borç almasıyla Bankacılık başladı.

SİYASİ SONUÇLARI

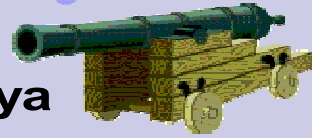

- Feodalite rejimi zayıfladı.
- Barutlu silahların kullanılmasıyla merkezi krallıklar doğmaya başladı.
- Türklerin Avrupa'da ilerlemeleri gecikti.
- İstanbul'un alınması gecikti.
- Bizans'ın ömrü uzadı.

TEKNİK VE KÜLTÜREL SONUÇLARI

- Avrupalılar Müslümanlardan pusula, barut, kâğıt, matbaa, şeker, tarçın, vanilya ve ipek işlemeciliğini öğrendiler.
- Pusula Coğrafi keşiflerin başlamasına, Barut derebeyliklerin yıkılmasına yol açtı. Kâğıt ve matbaa ise; Rönesans ve Reform hareketlerinin temelini oluşturdu.
- İslam bilginlerinin kitapları Avrupa'ya girmeye başladı.
- Ticaretle uğraşan ve burjuva olarak adlandırılan toplum kesimi güçlendi.

HAÇLI SEFERLERİ SIRASINDA KURULAN KRALLIKLAR

Kudüs'te Latin Krallığı,
İznik Rum Krallığı,

İstanbul'da Latin Krallığı,
Trabzon Rum Krallığı.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞU

Osmanlı Devleti 1299 yılında Osman Bey tarafından Söğüt ve Domaniç çevresinde kurulmuştur. Buraya gelmeden önce Anadolu Selçuklu hükümdarı tarafından Karacadağ çevresine yerleştirilmişti. Osmanlıların ilk başkenti Söğüt'tür.

OSMANLI DEVLETİNİN KURULDUĞU SIRADA BALKANLARIN DURUMU

1. Balkanlarda siyasi karışıklık vardı. Krallıklar ve prenslikler birbiriyle mücadele içindeydi.
2. Bulgarlar, Sırlar, Eflak, Bosna ve Arnavutlar önemli preslik ve krallıklardı.

OSMANLI DEVLETİ KURULDUĞU SIRADA ANADOLU'NUN DURUMU

1. Anadolu Selçuklu Devleti dağılma sürecine girmişti. Anadolu siyasi ve ekonomik karışıklıklar içindeydi.
2. Anadolu'da Moğol hakimiyeti vardı. Beylikler bağımsızlıklarını ilân etmişlerdi.
3. Bizans İmparatorluğu ise taht kavgaları ve iç karışıklıklarla uğraşıyordu.
4. Doğu Karadeniz'de ise Trabzon Rum İmparatorluğu bulunuyordu.

*** Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunu ve Yükselişini Kolaylaştıran Nedenler ***

** Osmanlı Devleti kurulduğu sırada Anadolu ve Balkanlarda kuvvetli bir devletin olmaması

** Anadolu ve Balkanlardaki devlet ya da beyliklerin birbirleriyle sürekli çatışma halinde olması

** Osmanlı yöneticilerin öncelikle **zayıf olan Bizans'a** karşı mücadele vermeleri

** Osmanlıların ele geçirdikleri yerlerde **adil ve hoşgörülü bir yönetim** kurmaları, buralardaki halkın din, dil ve kültürlerine karışmamaları

** Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'in, **Ahi Şeyhi Edebali'nin** kızıyla evlenmesi. Bu akrabalık sayesinde Anadolu'da siyasi ve ekonomik açıdan önemli bir güce sahip olan Ahilerin desteğinin sağlanması

Ahi Teşkilatı: Türk devletlerinde esnaf ve zanaatkarların aralarında birleşerek kurdukları mesleki birliklere denirdi. Ahiler arasında çok sıkı işbirliği ve dayanışma vardı. Ahi teşkilatları toplumda önemli bir yer edinmişlerdi)

** Doğudan gelen Türkmenlerin fethedilen yerlere yerleştirilmesi. (İskan Politikası)

** Osmanlının Rumeli'deki İskan Politikası

İskan kelime anlamı olarak yurtlandırma demektir. Osmanlı Devleti Rumelide fethettiği topraklara yaklaşık 200 yıl boyunca Türk ailelerini yerleştirmiştir. Osmanlı Devleti İskan politikasıyla;

*Anadoluda konar göçer olan Türkmenleri yerleşik hayata geçirmeyi

*Fethedilen bölgeleri türk yurdu haline getirmeyi

*Fethedilen yerde kalıcı hakimiyet kurmayı

*Boş arazileri tarıma açarak üretimi ve vergi gelirlerini arttırmayı

*Fetih yapan orduya destek sağlamayı amaçlamıştır.

Not:İskan edilen kişilerin bütün ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmış verimli topraklar verilmiş,vergiden muaf tutulmuşlardır.Böylece iskan faaliyetleri teşvik edilmeye çalışılmıştır

** Merkezi otoritenin güçlü tutulması

** Devlet yöneticilerinin yetenekli ve cesur olmaları.

KURULUŞ DEVRİ PADİŞAHLARI

- **OSMAN BEY**
1281-1324
- **ORHAN BEY**
1324-1362
- **I. MURAT**
1362-1389
- **YILDIRIM BAYEZİD**
1389-1402
- **ÇELEBİ MEHMET**
1411-1421
- **II. MURAT**
1421-1451

NOT: 2. Mehmet'in (Fatih Sultan Mehmet) ilk iki yılı kuruluş dönemi içerisinde değerlendirilir.

OSMAN GAZİ (1281 – 1324):

- ➔ Bizans'ı Koyunhisar Savaşında yendi. Bizans İmparatorluğu ile Osmanlı'nın karşılaştığı ilk savaştır.
- ➔ Yarhisar, İnégöl, Yenisehir ve Bilecik'i aldı.
- ➔ Osmanlıların bağımsızlığını ilan etti.(1299)
- ➔ İlk Osmanlı parası Osman Bey zamanında bastırıldı.

ORHAN GAZİ (1324 – 1362):

- Bizans imparatoru'nu **Maltepe (Palekanon) Savaşı**'nda yendi.
- İznik, İzmit ve Bursa'yı aldı. Bursa başkent oldu.
- Karesioğulları Beyliği alındı. Bu beyliğin donanmasıyla **denizciliğe** başladılar ve Rumeli'ye geçtiler.
- İznik'te ilk **Osmanlı Medresesi** açıldı.
- İlk **Divan teşkilatı** oluşturuldu.
- **Çimpe Kalesi** alındı ve ilk kez **Rumeli'ye** geçildi.
- Yaya ve müselleme adıyla ilk ordu kuruldu.

I. MURAT HÜDAVENDİGAR (1362 – 1389):

- Edirne fethedildi ve Osmanlı Devletinin başkenti oldu.(1363)
- Haçlılarla ilk savaş olan **Sırp Sındığı savaşı** yapıldı. Trakya'nın büyük bölümü ele geçirildi.(1364)
- Haçlılarla **Çirmen Savaşı** yapıldı.(1371)
- **Birinci Kosova Savaşı** (1389)

Avrupalılar Türkleri Rumeli'den çıkarmak için bir Haçlı ordusu hazırladılar. Türklerin Balkanlardan atılamayacağı anlaşıldı.

- Hamitoğulları beyliğinden Isparta ve çevresini satın aldı. Germiyanogulları Beyliğinden Kütahya, Tavşanlı, Emet ve Simav'ı çeyiz olarak aldı.
- I.Murat **Yeniçeri Ocağı'nı** kurdu.
- İlk kez **Tımar sistemi** uygulandı.
- **Pençik sistemi** uygulandı.

YILDIRIM BEYAZIT (1389-1402)

Hedefleri

- Anadolu Türk birliğini sağlamak
- İstanbul'u fethetmek
- Balkanlarda ilerlemek

• **Niğbolu Savaşı (1396)**

Haçlılarla yapılan savaşta Osmanlı başarılı oldu.

- **İstanbul'u kuşattı** ancak Niğbolu Savaşı nedeniyle kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı.

• **Yıldırım Beyazıt Anadolu Türk birliğini sağladı. Bunun için:**

Saruhan, Aydın, Menteşeoğullarına son verdi.Candaroğulları ve Karamanoğulları beyliklerinin topraklarının bir kısmını aldı.

Timur ile Ankara Savaşı'nı yaptı. (1402)

Ankara Savaşını kaybetti ve Osmanlı Devleti 11 yıl süren Fetret Devrine girdi.

Fetret devri

- *Osmanlı şehzadelerinin taht kavgalarıyla geçen karışıklık dönemidir.
- * Yıldırım Beyazıt'ın oğulları Süleyman, İsa, Musa ve Mehmet hükümdarlık için savaştılar .
- *Fetret devrinden dolayı İstanbul'un fethi 50 yıl gecikti.
- * Anadolu siyasi birliği bozuldu.
- *Fetret Devri 1. Mehmet'in (Çelebi Mehmet) tahta geçmesiyle son bulmuştur.

ÇELEBİ MEHMET (1413 – 1421):

Çelebi Mehmet

- Osmanlı Devleti'nin ikinci kurucusudur.
- Osmanlı Tarihinin ilk **deniz savaşları** Venediklilerle yapılmış ve başarısız olunmuştur.
- Dini içerikli olan Şeyh Bedrettin ve Düzmece Mustafa İsyanı bastırılmıştır.
- Anadolu Türk Birliğini yeniden sağlamak için mücadele etti.
- Saruhanoğulları beyliğine son verildi

II. MURAT (1421 –1451):

II. Murat

- Germiyanogullarının topraklarına son verdi.
- Amcası Mustafa Çelebi'nin isyanını bastırdı ve onu öldürdü.
- Macar Kralı ile 1444 yılında **Edirne-Segedin Antlaşmasını** yaptı. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti Balkanlarda toprak kaybetti.

Önemi: Osmanlı Devleti'nin batılı devletlerle imzaladığı ilk antlaşmadır.

- **Varna Savaşı 1444:** Osmanlı Ordusu Haçlılarla yapılan bu savaşı kazandı ve Balkanlardaki hakimiyetini yeniden sağladı.
- **II. Kosova Savaşı 1448 :** Varna yenilgisinin öcünü almak isteyen Haçlılarla yapıldı.

Önemi: II. Kosova zaferiyle Osmanlıların Balkanlardaki hâkimiyeti kesinleşti. Haçlıların Türkleri Balkanlardan atma ümidi kalmadı.

Osmanlı-Haçlı Seferleri

Sırp Sındığı	I. Kosova	Niğbolu	Varna	II. Kosova
↓	↓	↓	↓	↓
1364	1389	1396	1444	1448

OSMANLI'DA ORDU VE DONANMA

Osmanlı Devleti'nin ilk kurulduğu yıllarda düzenli bir ordu yoktu. Gerekğinde aşiret kuvvetleri, alperenler, gazi akıncılar halkla birlikte savaşa katılır. Savaş bittiğinde herkes işinin başına dönerdi.

Zamanla sınırların genişlemesiyle birlikte hazır olan DÜZENLİ ORDUya ihtiyaç duyulmaya başladı. İLK DÜZENLİ ORDU ORHAN BEY zamanında YAYA VE MÜSELLEM (ATLI) olarak kuruldu.

Osmanlı ordusu kara ve deniz kuvvetleri olmak üzere ikiye ayrılırdı. Kara ordusu; **Kapıkulu askerleri**, **Eyalet askerleri** ve **yardımcı kuvvetler** olmak üzere üçe ayrılırdı.

Osmanlı Ordusu

Kara Ordusu

Deniz Ordusu
(Donanma)

Kapıkulu Askerleri

Eyâlet Askerleri

Yardımcı Kuvvetler
Kırım, Eflâk, Boğdan
Askerleri

Piyâdeler

Süvâriler

Acemi Ocağı

Sipah

Yeniçeriler

Silâhtar

Cebeciler

Sağ Ulûfeciler

Topçular

Sol Ulûfeciler

Top Arabacıları

Sağ Garipler

Humbaracılar

Sol Garipler

Lağımcılar

Sakalar

Akıncılar

Azaplar

Deliler

Gönüllüler

Beşliler

Yayalar

Müsellemeler

A. KAPIKULU ASKERLERİ

Kapıkulu Ocaklarına özellikle Yeniçeri Ocağına asker alımı **PENÇİK SİSTEMİ**ne göre yapılıyordu.

PENÇİK SİSTEMİ: 1363 Yılında çıkarılan PENÇİK KANUNU 'na göre "Savaşta esir alınan genç esirler" in 1 / 5 'i orduya alınıyordu... Belli bir eğitimden geçen genç esirler, daha sonra YENİÇERİ TEŞKİLATI 'na dahil oluyordu.

PENÇİK SİSTEMİ , bir takım sakıncalarından dolayı (Savaşta alınan esirlerin azalması) , II.Murat Dönemi 'nde kaldırılmış, yerine DEVŞİRME SİSTEMİ oluşturulmuştur.

Kapıkulu ordusu **PIYADELER VE SÜVARİLER** olmak üzere ikiye ayrılıyordu.

1. Kapıkulu Piyadeleri

a) Acemi Ocağı : Devşirilen çocukların getirildiği, Yeniçeri Ocağına asker yetiştiren ocaktır. Burada ilk askeri eğitim verilirdi. Acemi Ocağında eğitimlerini tamamlayan devşirmelerin bir kısmı Enderun Mektebine gönderilirken bir kısmı da diğer Kapıkulu Ocaklarına gönderilirlerdi.

b) Yeniçeri Ocağı : I. Murat zamanında kurulmuştur. Osmanlı ordusunun yaya (Piyade) askerleridir. Komutanlarına **Yeniçeri Ağası** denilirdi. Yeniçeriler savaş zamanında padişahın yanında yer alırlardı. Barış zamanında ise Divanın koruyuculuğunu ve İstanbul'un güvenliğini sağlardı.Üç ayda bir **ULUFE** adı verilen maaş alırlardı.

c) Cebeci Ocağı : Yeniçerilerin silahlarını yapan, tamir eden ve saklayan ocaktı.

d) Topçu Ocağı : Orduya ait topların yapımı, bakımı ve savaşlarda kullanılması ile görevli ocaktı.

e) Top Arabacılar Ocağı : Topların sefer sırasında taşınmasıyla görevli idi.

f) Lağımçı Ocağı: Kale kuşatmalarında tünel kazarak surların altına patlayıcılar koyan ve patlatan ocaktır.

g) Humbaracı Ocağı : Dinamit, bomba, havan topu yapan ve kullanan ocaktır.

h) Saka Ocağı : Ordunun su ihtiyacını karşılayan ocaktır.

KAPIKULU SÜVARİLERİ (ATLILARI)

Altı Bölük halkı da denirdi. Derece ve maaş yönünden yeniçerilerden üstündüler.

Sipah ve silahtar; savaş sırasında padişah çadırını,

Sağ ve sol ulufeciler; saltanat sancaklarının

Sağ ve sol garipler; ordunun ağırlıklarını ve hazineyi korurlardı.

B. EYALET ASKERLERİ

1. Tımarlı Sipahiler

Dirlik arazi sahipleri (has, zeamet ve tımar) tarafından yetiştirilen askerlerdir. Tamamı atlı askerlerdir. Bunlar maaş almazlar, geçimlerini kendilerine verilen arazilerden sağlardı. Maaşlarının bir kısmıyla **cebelü** denilen atlı asker yetiştirirlerdi.

Tımar sisteminin faydaları:

- ☑ Devlet hazinesinden para çıkmadan tımarlı sipahilerin maaşı ödenirdi.
- ☑ Atlı asker yetiştirilmiş olurdu.Hazırda bir ordu bulundurulmuş oluyordu.
- ☑ Topraklar boş kalmamış oluyordu.Üretimde süreklilik sağlanmış oluyordu.

2. Akıncılar : Düşman ülkelerine akınlar yaparak askeri hedefleri tahrip ederler, düşman kuvvetleri hakkında bilgi toplarlardı.

3. Azaplar : Orduya sefer sırasında yol açarlar ve köprü kurarlardı.

4. Yaya ve Müsellemeler : Orhan Bey zamanında kurulan ilk daimi ordudur. Kapıkulu ordusu kurulunca geri hizmetlere verildi.

5. Gönüllüler : Eli silah tutan Müslüman ve Hristiyanların kendi istekleri ile savaşa katılmaları ile oluşan birliklerdi.

C.YARDIMCI KUVVETLER : Osmanlıya bağlı beyliklerin ve özel yönetimli eyaletlerin gönderdikleri ordulardır.

D. DONANMA

- Orhan Bey döneminde ele geçirilen Karesioğulları Beyliği'ne ait donanma Osmanlı donanmasının temelini oluşturur.
- Kuruluş Dönemi'nde istenen güce ulaşamayan Osmanlı donanması, Fatih zamanında Venedik ve Cenevizlilerle mücadele edecek bir güce ulaşmıştır. Yükselme Dönemi'nde Karadeniz ve Akdeniz Osmanlı hakimiyetine alınmıştır.
- Kanuni'den sonra donanmaya verilen önem azaldığı için Osmanlı donanması giderek gücünü yitirdi. Buna rağmen Sultan Abdülaziz'in gayretleri ile (1861-1876) Osmanlı donanması dünyanın üçüncü büyük donanması haline gelmiştir.
- Donanma başkomutanına **Kaptan-ı Derya veya Kaptan Paşa** denilirdi. Donanma komutanına **Reis**, deniz askerlerine de **Levent** adı verilirdi.

OSMANLI DEVLET YÖNETİMİ

Osmanlı Devleti'nde devlet yönetimi ikiye ayrılır. Merkezi Yönetim ve Taşra Yönetimi.

A. MERKEZİ YÖNETİM

- ☐ Osmanlı Devleti merkeziyetçi ve mutlak otoriteye dayalı bir yönetim anlayışı ile yönetiliyordu. Devletin başında Osmanlı hanedanından gelen Padişah bulunuyordu.
- ☐ Egemenlik Allah adına padişaha aitti. Bu nedenle bütün yetkiler padişahıta toplanmıştır. Padişahlar; **Bey, Gazi, Hünkar, Hüdavendigar ve Sultan** gibi unvanlar kullanmışlardır.
- ☐ Padişahlar, hükümdarlık alameti olarak kendi adlarına **hutbe okutup, para bastırmışlardır**.
- ☐ Padişah adayı şehzadeler, yetiştirmeleri için sancaklara gönderilirlerdi. Buna "**SANCAĞA ÇIKMA**" denilirdi. Devlet yönetiminde tecrübe kazanmaları için gittikleri sancaklarda yanlarına **LALA** adı verilen tecrübeli devlet adamları verilirdi.
- ☐ I. Ahmet 1603 yılında bu uygulamayı kaldırarak **KAFES USULÜ**"nü getirdi. Bu tarihten itibaren şehzadeler sarayda yetiştirilmeye başlandı.
- ☐ I. Ahmet devrine kadar Osmanlı Devleti'nde padişah öldüğü zaman yerine kimin geçeceği belirlenmemişti. Her şehzadenin padişah olma hakkı bulunduğundan bu durum şehzadeler arasında taht kavgalarının çıkmasına neden olmuştu.
- ☐ I. Ahmet 1603'te **EKBER VE ERŞED (büyük ve akıllı)** olanın tahta geçmesi kuralını getirdi. Böylece taht kavgaları ve kardeş katliamı önlendi.
- ☐ Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi (1517) ile Osmanlı padişahları aynı zamanda halife oldular.
- ☐ Padişahın yetkileri ilk kez ayanlar karşısında **Sened-i İttifak** ile kısıtlandı.
- ☐ Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde hukuk devleti anlayışı yerleşmeye başladı.
- ☐ 1876 Kanun-u Esasi ile padişahın yetkileri ilk kez anayasa ile sınırlandı.

DİVANI HÜMAYUN

- Divan, devlet işlerinin görüşülerek karara bağlandığı en yüksek kuruldu. Divan teşkilatı Orhan Bey zamanında kurulmuştur. II. Mahmut yaptığı ıslahatlar sırasında Divanı kaldırarak yerine Bakanlar Kurulu'nu kurmuştur.
- Divanda alınan kararları padişah inceler uygun görürse yürürlüğe girerdi. Bu yönü ile Divan **DANIŞMA MECLİSİ** niteliğindedir.
- **Divanın iki özelliği vardır**, hem yönetim kurumudur hem de en yüksek mahkemedir.

SEYFİYE

Vezirler aracılığıyla ülkenin yürütme gücünü temsil ederler.

- > Vezirler
- > Kaptan-ı Derya
- > Beyler Beyi
- > Sancak Beyi
- > Subaşı
- > Sipahi

İLMİYE

Eğitim, adalet ve din işlerinden sorumludur. Başlarında **Şeyhülislam** bulunur.

- > Kadı
- > Müftü
- > Müderris
- > İmam

KALEMİYE

Yönetim ve mali işlerinin yürütülmesi için her türlü yazışma ve kayıt işlemlerini yönetirdi. Bunların başında **Nişancı** bulunurdu.

- > Rumeli Defterdarı
- > Anadolu Defterdarı
- > Reisul Küttap

Divan üyeleri ve görevleri şunlardır:

- 1. Padişah :** Padişahlar Fatih'e kadar (1475) divanın başkanı idiler. Fatih'ten sonra padişahlar divan toplantılarına katılmadılar.
- 2. Vezir-i Azam (Sadrazam):** Padişahın mutlak vekili olup günümüzdeki Başbakan' in konumundadır. Padişah mührünü taşır, padişah adına tayin ve terfiler yapar ve devlet işlerini yürütürdü. Sadrazamlar padişah yerine sefere çıktıkları zaman "Serdar-ı Ekrem"(Büyük Asker) unvanı alırlardı.
- 3. Vezirler:** Günümüzde Devlet Bakanları konumunda olan vezirler daha çok askeri ve siyasi işlerden sorumlu idiler. Tecrübeli birer devlet adamı olup vezir-i azamın yardımcısı idiler. Osmanlı Devleti büyüdükçe sayıları artmıştır.
- 4. Kazaskerler:** Adalet, eğitim, kültür ve diyanet işlerine bakarlardı. Divandaki büyük davalara bakan kazaskerler ayrıca kadı ve müderrislerin (profesör) tayinlerine bakarlardı. Günümüzdeki hem Milli Eğitim hem Adalet Bakanı konumundaydılar.
- 5. Defterdarlar:** Günümüzdeki Maliye Bakanı' nın konumunda olan defterdarlar, devletin bütün mali işlerinden sorumludur.
- 6. Nişancı:** Yazı ve tapu işlerinde sorumlu idi. Padişah adına yazılan ferman, berat ve diğer belgelere padişahın tuğrasını (imzasını) çekerdi. Ele geçirilen toprakların kaydını tahrir defterlerine yazarlardı.

☐ Bu görevlilerden başka 16. yüzyıldan itibaren divan üyeleri arasında;

- Din işlerinden sorumlu **Müftü (Şeyhülislam)**,
- Donanmadan sorumlu **Kaptan-ı Derya**
- Dış işlerinden sorumlu **Reis'ül Küttap** katılmıştır.

B. TAŞRA YÖNETİMİ

Osmanlı Devleti'nde, fetihlerle toprakların genişlemesi üzerine **ülke yönetimini kolaylaştırmak için** ülke eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara ve kazalar da köylere ayrılmıştır. Eyaletler idari bakımdan kendi içinde üçe ayrılıyordu.

1. Merkeze Bağlı Eyaletler

Merkeze bağlı eyaletler Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliği olmak üzere ikiye ayrılıyordu. Merkeze bağlı eyaletleri Beylerbeyi yönetiyordu. Bu eyaletlerin halkı daha çok Müslüman Türklerden oluşuyordu.

2. Özel Yönetimi Olan Eyaletler

Trablusgarp, Cezayir, Tunus, Mısır, Basra, Bağdat, Habeş, Yemen gibi eyaletlerdir. Bu eyaletlerden yıllık belirli bir vergi alınmaktadır. Dirlik Sistemi uygulanmamaktadır. Bu eyaletlerin vergi gelirleri açık artırma yoluyla Mültezim adı verilen şahıslar tarafından toplanırdı (iltizam usûlü).

3. İmtiyazlı Eyaletler (Bağlı Beylikler)

İç işlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı Eflak, Boğdan, Kırım ve **Erdel** gibi eyaletlerdir. Bu eyaletler Osmanlı Devleti'ne vergi öderler, gerektiğinde orduya asker gönderirlerdi

Berat: Osmanlı devlet teşkilatında bazı görev veya hizmete tayin, maaş tahsisi, unvan veya nişan tevcihi, muafiyet veya imtiyaz verilmesi ile ilgili yazılara denir.

Ferman: Padişahın herhangi bir meseleye ait resmi yazılı emridir.

OSMANLI DEVLETİ YENİ BAŞKENTİNDE

II. MEHMET (FATİH SULTAN MEHMET) DÖNEMİ (1451-1481)

II.Mehmet ilk iş olarak Karamanoğulları Beyliği üzerine sefer düzenlendi. Karamanoğullarını itaat altına aldı. Mora üzerine akınlar düzenletti. Venedik ve Macarlarla birer dostluk antlaşması imzaladı.

A. İSTANBUL'UN FETHİ (1453)

Fethin Nedenleri

- ☑ Bizans'ın bazı Osmanlı şehzadelerini koruyarak Osmanlı'yı iç karışıklığa sürüklemesi
- ☑ Bizans'ın Avrupa devletlerini Osmanlılar'a karşı sürekli kışkırtması ve Haçlı Seferlerini teşvik etmesi
- ☑ Bizans'ın Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozması ve Osmanlı Devleti için sürekli tehdit oluşturması.
- ☑ İstanbul'un coğrafi konumu ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunması
- ☑ Peygamber efendimizin (S.A.V) İstanbul'un fethi ile ilgili hadisinin II. Mehmet'i fetih için teşvik etmesi.

Fetih için yapılan hazırlıklar

- ☑ Anadolu (Güzelce Hisar) Hisar'ının karşısına Rumeli (Boğaz Kesen) Hisarı yaptırıldı.
- ☑ Dönemin en büyük topları (**ŞAHİ**) döktürüldü.
- ☑ Surlara yaklaşmak için **tekerlekli kuleler** yapıldı.
- ☑ İstanbul'u denizden kuşatmak için **400 parçalık donanma** hazırlandı.
- ☑ Avrupa'dan, karadan gelecek yardımları engellemek için Balkanlarda bir ordu hazır tutuldu.
- ☑ Venedik ve Macarlarla dostluk antlaşmaları yapıldı.

Bizans'ın Aldığı Savunma Önlemleri

- ✓ Surlar tamir edilerek asker yerleştirildi.
- ✓ Haliç'in girişi eski gemiler ve kalın zincirlerle kapatıldı.
- ✓ Avrupalı devletlerden yardım istendi.
- ✓ Rum ateşi (GREJUVA) denilen silahların sayısı artırıldı.

İSTANBUL'UN FETHEDİLMESİ

; II. Mehmet gerekli hazırlıkları tamamlayarak şehri karadan ve denizden 6 Nisan 1453'te kuşattı. 72 parçalık bir donanma kızaklardan kaydırılarak Haliç'e indirildi. 53 gün süren kuşatmadan sonra 29 Mayıs 1453 tarihinde İstanbul'un fethi gerçekleştirildi.

İstanbul'un Fethinin Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- ✓ Osmanlı Devleti imparatorluk hâline geldi ve İstanbul devletin başkenti oldu.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli toprakları arasındaki engel ortadan kalktı ve toprak bütünlüğü sağlandı.
- ✓ İstanbul Boğazı, Karadeniz Ticaret Yolu Osmanlı Devleti'nin denetimine geçti.
- ✓ II. Mehmet'e "Fatih" unvanı verildi.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Dönemi sona erdi, Yükselme Dönemi başladı.
- ✓ Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı.

İstanbul'un Fethinin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- ✓ Doğu Roma (Bizans) Devleti yıkıldı.
- ✓ Orta Çağ sona erdi, Yeni Çağ başladı.
- ✓ Karadeniz ticaret yolunun Osmanlı Devleti'nin eline geçmesi üzerine Batı Avrupa kıyısındaki devletlerin açık denizlere çıkarak yeni yollar aramaları COĞRAFİ KEŞİFLERin başlamasında etkili oldu.
- ✓ İstanbul'un fethinden sonra buradan ayrılan bilim adamları İtalya'ya yerleşerek Avrupa'da RÖNESANAS'ın başlamasında etkili oldular.
- ✓ Kale ve surların top gülleleriyle yıkılabileceği anlaşıldı. Avrupa'da FEODALİTE (DEREBEYLİK) rejiminin yıkılmasında ve mutlak krallıkların güçlenmesinde etkili oldu.
- ✓ İstanbul'un fethinden sonra Ortodoks Patrikhanesi Osmanlı Devleti'nin koruyuculuğu altına alınarak varlığını devam ettirmesi sağlandı.

UYARI: Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethettikten sonra Ortodoks Kilisesi'nin İstanbul'da kalmasına izin vermiştir. Böylece;

- ☐ Ortodoksları kendi yanına çekerek Avrupa Hristiyan birliğini parçalamayı,
- ☐ Balkanlardaki fetihlerde Ortodoksların desteğini kazanmayı,
- ☐ Ortodoksları kontrol altında tutmayı amaçlamıştır.

****** İlk altın para bastırılmıştır.

****** Mevcut kanunlar toplanıp geliştirilerek Kanunname-i Ali Osman (Fatih Kanunnamesi) çıkarılmıştır.

****** İlk imtiyazlar (AYRICALIK) Fatih tarafından ticareti geliştirmek ve Hristiyan birliğini parçalamak amacıyla Venediklilere verildi.

BALKANLARDAKİ FAALİYETLER

İstanbul'un fethinden sonra Fatih, Hristiyan dünyasının birleşmesini engellemek ve Balkanlardaki Osmanlı egemenliğini kalıcı hâle getirmek için fetih hareketlerine başladı.

- ☐ 1459'da Belgrad hariç Sırbistan fethedildi.
- ☐ 1460'da Mora Yarımadası alındı.
- ☐ 1462'de Eflâk, 1476'da Boğdan fethedildi.
- ☐ 1463'te Bosna, 1465'te Hersek fethedildi.
- ☐ 1479'da Arnavutluk Osmanlı hâkimiyetine girdi.

UYARI: Fatih'in Mora ve Trabzon'u alması Bizans'ı yeniden canlandırma umutlarını sona erdirmiştir.

ANADOLUDAKİ FAALİYETLER

İstanbul'un fethinden sonra Fatih, Karadeniz kıyılarını denetim altına almak, Karadeniz ticaret yolu üzerindeki Osmanlı egemenliğini güçlendirmek ve Anadolu Türk birliğini sağlamak için Anadolu'da fetihlere yöneldi.

- 1459'da Batı Karadeniz'de önemli bir ticaret merkezi olan Amasra Cenevizlilerden alındı.
- 1460'ta Candaroğullarından Sinop alınarak bu beylik Osmanlı topraklarına katıldı.
- 1461'de Trabzon fethedilerek Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verildi.
- 1466'da Karamanoğullarından Konya ve Karaman alındı.
- 1473'de Akkoyunlular'la **Otlukbeli Savaşı** yapılmıştır. (Savaşta teknik üstünlüğe sahip olan Osmanlılar galip gelmiş, Akkoyunlular yıkılış sürecine girmişler ve Osmanlı için bir tehlike olmaktan çıkmışlardır. Doğu Anadolu toprakları Osmanlı nüfuzu altına girmiştir.)

DENİZLERDEKİ FAALİYETLER :

- Ege adalarının fethi :** Semadirek, Eğriboz, Limni, , İmroz, Midilli gibi adalar fethedildi.
- Yunan adalarının fethi :** Kefalonya, Ayamavra, Zanta adaları fethedildi.
- Kırımın fethi :** (1475) Kırım'ın fethiyle Karadeniz ticaret yolları denetim altına alınmış, bu durum Coğrafi keşifler'e sebep olmuştur. Ayrıca **Karadeniz bir Türk gölü** haline gelmiştir.
- Rodos'un kuşatılması :** (1480) Alınamamıştır.
- Otranto'nun fethi :** (1480) İtalya'nın Otranto kalesi fethedilmişse de Fatih'in ölmesiyle başlayan taht kavgaları yüzünden gerekli yardım yapılamadığı için tekrar kaybedilmiştir.

II. BAYEZİD (1481 – 1512):

Cem Sultan Olayı :

Fatih öldüğünde oğullarından II. Bayezid Amasya'da, Cem ise Konya'da sancak beyi idi. Fatih'in ölümünü haber vermek için her iki şehzadeye elçi gönderildi. Cem'e giden elçi yolda öldürülünce II. Bayezid daha önce İstanbul'a gelerek padişah oldu.

Cem ise ağabeyinin hükümdarlığını kabul etmeyerek devletin ikisi arasında bölünmesini istedi. Aralarında yapılan mücadelede Cem Sultan mağlup olunca önce Memlûklere daha sonra da Rodos şövalyelerine sığındı. Rodos şövalyeleri Cem'i Fransa aracılığıyla Papa'ya teslim etti.

Papa'nın din değiştirme ve Haçlı ordularının başına geçme tekliflerini kabul etmeyen Cem Sultan 1495 yılında İtalya'da öldü. .

Cem Sultan Olayı'nın Sonuçları

- Osmanlı Devleti'nde fetih hareketlerinin yavaşlamasına neden oldu.
- İspanya'da zor durumda kalan Müslümanlara gerekli yardım yapılamadı.
- Memlûklerle ilişkiler iyice bozularak savaşa dönüştü.
- Anadolu'da yayılan İran tehlikesine gereken karşılık verilemedi.

UYARI: Cem Sultan'ın Rodos şövalyeleri ve Papaya sığınması, Cem Sultan Olayı'nın bir dış sorun hâline gelmesine neden olmuştur.

Karamanoğulları'nın Yıkılması (1483) : Karamanoğulları'na 1483 yılında II. Bayezit tarafından kesin olarak son verilmiştir.

Boğdan'ın Fethinin Tamamlanması (1484) : Kili ve Akkerman alınarak Boğdan'ın fethi tamamlanmıştır. Böylece Kırım ile kara bağlantısı sağlanmış ve Lehistan ile ilişkiler başlamıştır.

Osmanlı - Memlük İlişkileri (1485 – 1491)

Fatih Sultan Mehmet zamanında bozulmaya başlayan Osmanlı - Memluk ilişkileri II. Bayezid döneminde savaşa dönüştü.

Savaşın Sebepleri

- 1) Hicaz su yolları meselesi yüzünden iki devletin arasının açılması,
- 2) Memlüklerin, Cem Sultan ve Karamanoğullarını korumaları,
- 3) Memlüklerin, Dulkadiroğulları ve Ramazanoğullarını egemenlikleri altına almak istemesi.

Savaşlardan kesin bir sonuç alınamamış, Ramazanoğulları Beyliği toprakları vakıf toprağı olduğu için Memlüklü nüfuzuna bırakılmıştır.

Osmanlı – Venedik Savaşları (1499 – 1502) : Venedikliler'in Osmanlılar'ın durgunluk devresinden faydalanmak istemesi üzerine başlayan savaşlarda Osmanlı galip gelerek Modon, Koron, İnebahtı ve Navarin alınmıştır.

Osmanlı – İran İlişkileri : Akkoyunlu Devleti'ni ortadan kaldıran Şah İsmail, İran'da Safevi Devleti'ni kurdu. Şah İsmail'in amacı dinî propaganda yaparak Anadolu'ya hâkim olmaktı. Şah İsmail taraftarlarının kışkırtmaları sonucunda Antalya çevresinde **Şahkulu İsyanı** çıktı ve isyan güçlükle bastırıldı

Şehzade Selim'in İsyanı : II. Bayezid'in, Şah İsmail'in Anadolu'daki faaliyetlerine yeterince engel olamaması üzerine, Trabzon'da sancak beyi olan ve bu nedenle doğudan gelen tehlikenin farkında olan Şehzade Selim babasına karşı ayaklandı. Babasıyla Edirne yakınlarında yaptığı mücadeleyi kaybetmesine rağmen I. Selim, yeniçerilerin desteğiyle tahta çıktı.

YAVUZ SULTAN SELİM (1512 – 1520):

YAVUZ DÖNEMİNİN ÖNEMLİ OLAYLARI:

- ✓ Şehzadeler Sorunu
- ✓ İran Seferi ve Çaldıran Savaşı(1514)
- ✓ Turnadağ savaşı(1515)
- ✓ Mısır Seferi(Memluk Seferi)

ŞEHZADELER SORUNU:

Yavuz Sultan Selim babasının yerine tahta geçtikten sonra, ağabeyleri Ahmet ve Korkut'un tahtı ele geçirmelerini engellemek amacıyla Fatih Kanunnamesine dayanarak şehzadeleri etkisiz hale getirdi.

NOT: Böylece Yavuz, Cem olayına benzer bir olayın yaşanması ve Avrupa'nın işe karışmasını engellemiş oldu.

İRAN SEFERİ VE ÇALDIRAN SAVAŞI(1514)

Sebepler: Safevilerin Doğu Anadolu'yu ele geçirmek istemeleri ve Şiilik propagandası yapmaları.

Savaş: 1514 yılında Safevi Devleti hükümdarı ŞAH İSMAİL ile Osmanlı Hükümdarı YAVUZ arasında ÇALDIRAN ovasında yapıldı. Savaş Osmanlılar kazandı.

Önemi: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Şiilik tehlikesi ortadan kalktı.

TURNADAĞ SAVAŞI(1515)

Bu savaşla Anadolu Beyliklerinin(Dulkadir ve Ramazanoğulları) siyasi varlığı kesin olarak sona erdi. Böylece Anadolu Türk Birliği sağlandı.

MISIR SEFERİ(MEMLÜK SEFERİ) 1516 - 1517

Sebepleri:

- ❖ Fatih döneminde başlayan Hicaz su yolları meselesi
- ❖ Memlukların Cem Sultan'ı himaye etmeleri
- ❖ Osmanlılar ile Memluklar arasında Dulkadiroğulları yüzünden çekişme.
- ❖ Memlukların Şah İsmail ile ittifak kurmaları.
- ❖ Yavuz'un Memluk topraklarını ele geçirerek BAHARAT yolunu denetim altına almak istemesi.
- ❖ Her iki devletinde Türk-İslam dünyasının lideri olma mücadelesi.

Savaşlar: Yavuz Sultan Selim 1516' da **MERCİDABIK** Savaşında Memluk ordusunu yenerek Suriye ve Filistin topraklarına sahip oldu.1517'de **RİDANİYE** Savaşında Memluk ordusunu ikinci kez yenerek, bu devleti ortadan kaldırdı.Mısır toprakları Osmanlılara katıldı.

MISIR SEFERİNİN SONUÇLARI:

- ☑ Memluk Devletinin ortadan kalkmasıyla bu devletin toprakları Osmanlılara katıldı. (Suriye, Filistin, Hicaz,Mısır)
- ☑ Baharat yolunun denetimi Osmanlı Devletine geçti.

Not: Osmanlı Devleti Baharat yolundan beklenen ticari kazancı elde edemedi. Çünkü Avrupalıların Ümit Burnu'nu bulmalarıyla Coğrafi yollar değişmiştir.

- ☑ Halifelik ve İslam'ın kutsal emanetleri Osmanlılara geçti. (Böylece Osmanlı Devleti İslam Dünyasının Lideri oldu.)

Not : İlk Osmanlı Halifesi Yavuz Sultan Selim'dir.

- ☑ Venedikliler Kıbrıs Adası için Memluklara verdikleri vergiyi Osmanlılara vermeye başladılar.

Not: Bu dönemde I.Selim devamlı doğuya sefer yaparak Müslümanları Osmanlı Devleti çatısı altında toplamak istemiştir (İslam birliği).

Not: Yavuz, batıya hiç sefer yapmamıştır.

Not: Yavuz'un İran ve Mısır seferleri sonucunda burada bulunan kültürel eserler ile bilim adamları ve sanatçılar İstanbul'a getirilmiş, böylece Osmanlı Kültüründe doğunun etkisi artmıştır.

YAVUZ SULTAN SELİM'İN DOĞU SİYASETİ: Yavuz Sultan Selim'in amacı bütün Türkleri ve Müslümanları tek bayrak altına toplayarak Türk-İslam birliğini sağlamaktır.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (1520 –1566):

İÇ İSYANLAR:

Canberdi Gazali İsyanı: Yavuz tarafından Suriye Valiliğine atanan eski Memluk komutanlarından Canberdi Gazali, Yavuz'un ölümünü fırsat bilerek ayaklanmış ve ortadan kaldırılmıştır.

Ahmet Paşa İsyanı: Kanuni tarafından Mısır'a vali olarak gönderilen Ahmet Paşa ayaklanmış ve ortadan kaldırılmıştır.

NOT: Bu iki isyan Memluk Devletini yeniden kurmak amacıyla ortaya çıkmıştır.

Baba Zünnun İsyanı: Yozgat'ta arazi meselesinden çıkmış gibi gösterilen bir Şii ayaklanmasıdır.

Kalenderoğlu İsyanı: Konya'da Hacı Bektaş-ı Veli soyundan geldiğini ileri süren Kalenderoğlu tarafından çıkarılmış bir Şii ayaklanmasıdır.

Yavuz Sultan Selim'in Şark Çıbanı hastalığından ölmesi üzerine oğlu I. Süleyman herhangi bir taht kavgasına girmeden padişah olmuştur. Çünkü Yavuz'un hayattaki tek oğluydu.

BATIDAKİ GELİŞMELER

☒ Macaristan Seferi ve Belgrat'ın Fethi (1521) :

Belgrat'ı alınarak (1521) Avrupa'da yapılacak fetihlerde üs olarak kullanıldı.

☒ Mohaç Meydan Savaşı (1526) :

Mohaç Meydan Savaşı'nda Macarlar yenilgiye uğratıldı ve Macaristan fethedildi.

Not: Osmanlının Orta Avrupa'daki üstünlüğü sağlanmış oldu.

UYARI: Bu olaydan sonra Macaristan üzerindeki hak iddia eden **Avusturya ile Osmanlı Devleti ilk kez karşı karşıya gelmiştir.**

☒ Viyana Kuşatması (1529)

Avusturya kralı Ferdinand, Macaristan topraklarına girerek Budin'i kuşattı. Bunun üzerine Kanuni yeni bir sefere çıkarak Budin'i geri aldı. Avusturya topraklarına girerek Viyana'yı kuşattı (1529).Ancak, kuşatma BAŞARISIZLIKLA sonuçlandı. **Sebepleri;**

- ◆ Orduda yiyecek ve cephane sıkıntısının baş göstermesi,
- ◆ Kış mevsiminin erken bastırması,
- ◆ Ağır kuşatma topraklarının götürülmemiş olması.

☒ Almanya Seferi (1532)

Avusturya Kralı Ferdinand, Osmanlı Ordusunun geri dönmesi üzerine Macaristan'ın işgal etti. Kanuni bu kez Alman imparatoru Şarlken üzerine yürüdü. Şarlken savaşıma cesaret edemedi. Avusturya kralı Ferdinand Osmanlıdan barış istedi. **İstanbul Antlaşması** (İbrahim Paşa) imzalandı.

- Avusturya kralı, Osmanlı veziriazamına denk sayılacaktı.

UYARI: Bu madde ile Avusturya, Osmanlı Devletinin üstünlüğünü resmen kabul etmiş olmaktadır.

✓ **Osmanlı - Fransız İlişkileri ve Kapitülasyonlar (1535)**

Osmanlı - Fransız ilişkileri Fransa kralı I. Fransuva'nın Kanuni'den yardım istemesi üzerine başladı. Kanuni, Fransa'yı yanına çekerek

- I. Avrupa Hristiyan birliğini parçalamayı
- II. Coğrafi keşiflerle önemini kaybetmeye başlayan Akdeniz ticaretini yeniden canlandırmayı
- III. Avrupa Hristiyan birliğini engellemeyi amaçlıyordu.

KAPİTÜLASYONLAR adı verilen bu antlaşmaya göre;

- ✓ Fransız ticaret gemileri Osmanlı kara sularında ve limanlarında serbestçe dolaşabilecek.
- ✓ Fransız tüccarlar, diğer devletlerin tüccarlarından daha az gümrük vergisi ödeyecek.
- ✓ Osmanlı Devleti'nde ölen Fransızlar'ın malları ülkesine iade edilecek.
- ✓ Fransızlar, İstanbul'da elçi bulundurabilecek, Osmanlı Devleti'ndeki Fransız tüccarların arasındaki davalara Fransız mahkemeleri bakacak.
- ✓ Aynı haklardan Osmanlı Devleti de yararlanacaktır.
- ✓ Bu ayrıcalıklar antlaşmayı imzalayan hükümdarlar sağ kaldığı sürece geçerli olacaktır.

UYARI: 1535 yılında imzalanan kapitülasyonlar, Kanuni'nin ölümünden sonra 5 kez yenilenmiş, 1. Mahmut döneminde (1740) sürekli hale getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin gücünü koruduğu dönemlerde bir sorun oluşturmayan kapitülasyonlar, zayıflama döneminde devletin çökümünde en önemli etkenlerden biri olmuştur. Kapitülasyonlar Lozan Antlaşması (1923) ile kaldırılmıştır.

✓ **Zigetvar Seferi ve Kanuni'nin Ölümü (1566)**

Avusturya'nın İstanbul Antlaşması'nı bozması üzerine Kanuni sefere çıktı. 1566'da Zigetvar Kalesi kuşatıldı. Kuşatma sürerken Kanuni'nin vefat etmesine rağmen fetih tamamlandı. (1566)

DENİZLERDEKİ GELİŞMELER

✓ **Rodos'un Fethi (1522)**

Anadolu kıyılarının ve Doğu Akdeniz ticaret yolunun güvenliği için Rodos Adası kuşatılarak alındı.

✓ **Cezayir'in Osmanlıya Katılması**

Barbaros lakaplı Hızır Reis bağımsız bir Cezayir Devleti kurmuştu. Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı hizmetine girdi. Kanuni döneminde Kaptan-ı Derya'lığa getirildi. Böylece; Barbaros Hayrettin Paşa Osmanlı Devleti'ne bağlanmış ve Cezayir Beylerbeyliği'ne atanmıştır (1533).

✓ **Preveze Deniz Zaferi**

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Akdeniz'deki fetihleri üzerine Haçlı donanması oluşturuldu. Osmanlı donanması, **PREVEZE'de** Haçlı donanmasını büyük bir bozguna uğrattı (1538). **PREVEZE DENİZ ZAFERİ'nin sonucunda;**

- Akdeniz'deki üstünlük Osmanlılara geçti. **Akdeniz Türk gölü** haline geldi.
- Venedikliler Osmanlı Devleti'ne vergi vermeyi kabul ettiler.

✓ **Trablusgarp'ın Fethi (1551)**

Turgut Reis, 1551 yılında Sen Jan şövalyelerinin elinde bulunan Trablusgarp ve Bingazi'yi işgalden kurtararak Osmanlı topraklarına kattı.

✓ **Cerbe (1560) ve Malta Seferleri (1565)**

Turgut Reis, Haçlı donanmasını mağlup ederek Cebre Adası'nı İspanyolların elinden aldı (1560).

- Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'daki Türk üstünlüğü iyice pekişmiş oldu.
- Sen Jan şövalyeleri elinde bulunan Malta Adası kuşatıldı ise de alınamadı.

Hint Denizi Seferleri ile Ümit Burnu'nu bulan Portekizliler:

- Hint Okyanusu'na hakim olmak istemişlerdir.
- Müslümanların hac ve ticaret gemilerine saldırmışlardır.
- Basra ve Aden Körfezi'ni kapatarak Baharat Yolu'nu kapatmışlardır.
- Hindistan'daki Müslüman devletlere baskı yapmışlardır.

Hindistan'daki Müslüman devletlerin Kanuni'den yardım istemeleri ve Hindistan ticaret yolunu açmak ve denetimi ele geçirmek için Hint Deniz Seferleri yapıldı.

Ancak İSTENİLEN SONUÇ ALINAMAMIŞ. Osmanlı Devleti'nin bu seferlere gereken önemi vermemesi, donanmanın okyanuslara dayanıksız olması gibi sebeplerden dolayı istenilen sonuç elde edilememiş, birtakım başarılar kazanılmışsa da bu seferler başarısız olmuştur.

DOĞUDAKİ GELİŞMELER

Osmanlı orduları batıda Haçlılarla uğraşırken Safeviler her defasında Osmanlı topraklarına saldırmış ve Doğu Anadolu'yu karıştırmaya çalışmıştır. Kanuni, İran'a üç sefer düzenledi. 1554 yılındaki seferde Bağdat, Azerbaycan ve Karabağ fethedildi. Safevilerin barış istemesi üzerine iki devlet arasında **Amasya Antlaşması** imzalandı (1555).

Bu antlaşma ile;

- Bağdat, Tebriz ve Doğu Anadolu Osmanlı Devleti'ne bırakıldı.

UYARI: Bu antlaşma **Osmanlı Devleti ile İran arasında yapılan ilk resmi antlaşmadır.**

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ (1566-1579)

Kanuni'nin ölümünden sonra tahta **II. Selim**, onun ölümünden sonra da **III. Murat** çıkmıştır. Ancak bu dönemlerde devlet yönetiminde Sokullu Mehmet Paşa etkili olmuştur. O nedenle bu devirlere **SOKULLU DEVRİ** denir. Bu dönemde:

- ✓ Sakız Adasının Fethi (1568)
- ✓ Yemen'in Fethi (1568)
- ✓ Kıbrıs'ın Fethi (1571)
- ✓ Tunus'un Fethi (1574)
- ✓ Lehistan'ın (Polonya ve Litvanya) Osmanlı Himayesine Alınması (1575)
- ✓ Fas'ın Himaye Altına Alınması (1577)

UYARI: Lehistan'ın Osmanlı himayesine alınması ile Osmanlı hakimiyeti Baltık Denizi'ne kadar ulaşmıştır.

Vadi'üs Seyl Savaşı'nda Portekiz orduları mağlup edildi. **Bunun sonucunda;** Fas Osmanlı himayesine alındı.

SOKULLU'NUN PROJELERİ

1. **Süveyş Kanalı Projesi** : Bu proje ile Sokullu, Akdeniz ticaretini canlandırmak ve Baharat Yolu'nu yeniden işler hale getirmeye amaçlıyordu.

UYARI: Sokullu'nun bu projesi 1869 yılında Fransa tarafından gerçekleştirilmiştir.

2. Don - Volga Kanalı Projesi:

- Kafkas ve İran fetihlerinde donanmadan da yararlanmak
- Rusların Kafkaslara inmesini engellemek
- Karadeniz'den Hazar Denizi'ne geçerek Orta Asya Türkleri ile daha kolay ilişki kurmak
- İpek Yolu'nu canlandırmak
- Rus baskısı altındaki Türk hanlıklarına yardım etmek amacını taşımakta idi.

Ancak bu proje gerçekleşemedi.

UYARI: Sokullu Mehmet Paşa'nın 1579'da öldürülmesiyle Osmanlı Tarihi'nin **Yükselme Dönemi** sona ermiş "**Duraklama Dönemi**" başlamıştır.

OSMANLI DENİZ İMPARATORLUĞU

ORHAN GAZİ (1324-1362): Osmanlıların denizcilik deneyimleri olmamasına rağmen küçük gemilerden oluşan bir donanma kurarak Marmara Denizi'ne açıldılar. Bu dönemde Osmanlılar sınırlarına kattığı **Karesi Beyliği donanması**ndan faydalandılar.

YILDIRIM BEYAZID (1381 -1402): Bu dönemde Gelibolu'da tersane açıldı ve Gelibolu donanmanın üssü oldu.

FATİH SULTAN MEHMET (1451-1481):

- ✓ Karadeniz kıyılarında güvenliğin sağlanması ve Karadeniz ticaret yolları üzerinde güvenliğin kurulmasını istiyordu. Bu amaçla;

KAST: KIRIM - AMASRA - SİNOP - TRABZON

Fatih'in KASTI : Karadeniz'de hakimiyeti sağlamaktı.

****** Uyarı** Kırım'ın alınması ile Karadeniz bir Türk Gölü haline geldi. Doğu ticaret yolları (İpek Yolu) güvenlik altına alındı.

- ✓ **Ege adalarının alınması** (Taşoz, İmroz, Limni, Bozcaada, Gökçeada, Semadirek, Midilli, Eğriboz) (1456-1470) Bu fetihler sonunda Ege kıyıları ve boğazların güvenliği sağlandı.
 - ✓ **İtalya'daki Otranto şehrinin ele geçirilmesi.** (1480) Ancak kısa bir süre sonra kaybedildi.
 - ✓ **Venediklilerle savaşılmaması.** (1463-1479). Bu savaşlar sonunda yapılan anlaşmayla Venediklilere Karadeniz ve Ege Denizinde ticaret yapma hakkı verildi.
- AMAÇ:** Karadeniz ticaretini yeniden canlandırmaktır.

II.BEYAZID (1481-1512): Karadeniz'in kıyısında bulunan **Killi ve Akkerman** kalelerinin alınmasıyla hem Tuna Nehrinin girişi kontrol altına alındı hem de Kırım'la karadan bağlantı sağlandı. Bu dönemde Venediklilerden İnebahtı, Modon ve Koron kaleleri alındı.

YAVUZ SULTAN SELİM (1512-1520): Osmanlı donanmasını büyüttü. Yavuz Sultan Selim'in Mısır'a yönelik kara hareketinde Türk Donanması büyük lojistik destek sağlamıştır. Yavuz'un başarıları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'da bir güç merkezi haline gelmesi, Akdeniz'de bağımsız olarak faaliyet gösteren Türk ve Müslüman denizcileri Osmanlı Devleti ile kaynaştırmıştır.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN (1520 -1566):

- ✓ **Rodos adası fethedildi** (1522). Rodos'un fethiyle Suriye ve Mısır ticaret yolunun güvenliği sağlandı.
- ✓ Kanuni Avrupalıların Barbaros dedikleri Hızır Reis'i İstanbul'a davet etti ve onu Kaptan-ı Derya olarak donanma komutanlığına atadı (1533).

✓ PREVEZE DENİZ SAVAŞI (1538):

Barbaros Hayrettin Paşa'nın Akdeniz'de kazandığı başarılar Avrupalıları telaşlandırdı. Preveze önlerinde Andrea Dorya komutasındaki Haçlı donanması ile Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Osmanlı Donanması karşılaştı. Preveze zaferiyle;

&&& Akdeniz'de üstünlük Osmanlılara geçti. Osmanlıların Akdeniz'deki hâkimiyeti pekişti. Haçlı Donanmasına karşı kazanılan ilk zaferdir.

- ✓ **Hint Deniz Seferleri 1538-1553 :** Portekizlilerin Kızıldeniz ve Basra Körfezinin girişini kapatarak Müslüman ticaret gemilerini engellemeleri nedeniyle Hint Okyanusuna dört deniz seferi düzenlendi. Yemen ve Aden'de bazı kalelerin alınmasına rağmen **Türk Denizcilerinin Hint Okyanusunu iyi tanımamaları** ve bu seferlere gereken önemin verilmemesi nedeniyle istenilen sonuca ulaşılmadı.
- ✓ Turgut Reis tarafından Trablusgarp İspanyollardan alındı.

SOKULLU MEHMET PAŞA (1564-1579)

☐ **KIBRIS'IN FETHİ (1571):** Lala Mustafa Paşa komutasındaki donanma, Kıbrıs'ı Venediklilerden aldı.

&&& Kıbrıs'ın alınmasıyla; Anadolu, Suriye ve Mısır arasındaki deniz yolları güvenlik altına alındı. **DOĞU AKDENİZ'**de Osmanlı hakimiyeti güçlendi.

☐ **İNEBAHTI DENİZ SAVAŞI (1571):** Kıbrıs'ın alınması Avrupa'da geniş yankı uyandırdı. Venedik, Ceneviz, İspanya, Portekiz ve Malta donanmalarının oluşturduğu Haçlı donanması Osmanlı donanmasını İnebahtı körfezinde yendi (1571).

İNEBAHTI YENİLGİSİYLE Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki hakimiyeti sarsılmışsa da kısa sürede kurduğu bir donanma ile üstünlüğü yeniden sağlamıştır.

☐ **GİRİT'İN ALINMASI :** 1575' te başlayan ve 24 yıl süren kuşatmanın ardından Girit'in Osmanlı topraklarına katılması ile (1699) Doğu Akdeniz'de Venedik'in yüzyıllardır süren hakimiyetine son verilmiştir..

NOT: Girit kuşatmasının 24 yıl sürmesi **Osmanlı donanmasının bozulmaya başladığını** gösterir.

☐ İspanyollarla yapılan **Vadi-üs Seyl Savaşı** sonunda Fas alındı.(1577)

NOT: Fas'ın alınmasıyla Kuzey Afrika'nın fethi tamamlandı. Osmanlı Devleti'nin Atlas Okyanusuna kıyısı oldu.

Bilgi Kutucuğu: 1770 yılında Rusların **Çeşme** Limanı'na demirli olan Osmanlı Donanmasını yakmaları, 1827'de **Navarin** (Mora Yarımadasında) donanmanın yakılması ve 1853'te **Sinop**'a baskın yaparak buradaki Osmanlı Donanmasını yakmaları büyük yıkım olmuştur.

17. YÜZYILDA YAPILAN ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- 1) Kişilere bağlı kaldığı için sürekli olmamıştır.
- 2) Avrupa'daki bilimsel ve teknik gelişmeler örnek alınmamış, Osmanlı Devleti'nin Yükselme Dönemi örnek alınmıştır.
- 3) İslahatlar yapılırken şiddet ve baskıya başvurulduğu için toplum tarafından benimsenmemiştir.
- 4) Askeri ve mali ağırlıklı ıslahatlar yapılmıştır.
- 5) İslahatlara karşı en büyük engel Yeniçeriler olmuştur.

NOT: Bütün bunlara rağmen yapılan ıslahatlar devletin ömrünü biraz daha uzatmış ve devlete duraklama dönemi içinde yükselme yaşatmıştır.

18. YÜZYIL ISLAHATLARI

- 18. yüzyılda yapılan ıslahat hareketleri 17. yüzyılda yapılan ıslahatlardan farklıdır.
- 18. yüzyılda, devletin içine düştüğü gerilemenin hızla devam etmesi üzerine 17. yüzyıldaki ıslahat anlayışı ile gerilemenin önüne geçilemeyeceği anlaşıldı.
- Avrupa'nın bilgi ve teknolojik bakımdan üstünlüğü kabul edildi.
- Yapılan ıslahatlarda Avrupa örnek alındı. Bu nedenle 18. yüzyılda yapılan ıslahat hareketlerine **Batılılaşma Hareketleri** denilir.

LÂLE DEVRİ (1718 - 1730)

☐ Osmanlı tarihinde 1718 Pasarofça Antlaşması ile başlayıp 1730 Patrona Halil isyanı ile sona eren devrine Lâle Devri denilir.

☐ Lale Devri'nde özellikle KÜLTÜREL alanda birçok yenilik yapılmıştır.

☐ ASKERİ alanda yenilik YAPILMAMIŞTIR.

☐ Yapılan yeniliklerde Avrupa örnek alınmıştır.

☐ Padişah III. Ahmet ve sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa devrin önemli devlet adamlarıdır.

Bu dönemde yapılan ıslahatlar şunlardır:

- I. İstanbul'da saraylar, köşkler ve lale bahçeleri yapılmıştır.
- II. Avrupa'ya **ilk kez geçici elçilikler** açılmıştır. Osmanlı Devleti bu gelişmeyle Avrupadaki gelişmeleri yakından takip etmeyi amaçlamıştı.
- III. Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi, Fransa'da gördükleri ve önemini anladıkları matbaayı Osmanlı Devleti'ne getirmek için İstanbul'da İbrahim Müteferrika ile işbirliği yaparak **ilk devlet matbaası**nı kurmuşlardır (1727). Şeyhülislamdan alınan fetva ile bu matbaada dini kitapların dışındaki kitapların basılması kabul edilmiştir. Dini kitaplar ise eskisi gibi elle yazılacaktı.
- IV. İstanbul'da çıkan yangınları söndürmek için Yeniçeriler arasından **Tulumbacılar Bölüğü** adıyla ilk kez **İtfaiye Bölüğü** oluşturuldu.
- V. İstanbul'da **çini ve kumaş imalathaneleri** ile **Yalova'da kağıt fabrikası** açıldı.
- VI. **İlk kez çiçek aşısı** uygulandı.
- VII. Bilgi kurulları oluşturularak Arapça'dan Türkçe'ye kitaplar çevrildi, İstanbul'un çeşitli yerlerinde **kütüphaneler** açıldı.
- VIII. **Sivil mimari** gelişti. Avrupa mimarisi Osmanlı mimarisini etkiledi (Barok mimarisi). Bu dönemde pek çok saray, kütüphane, köşk, çeşme ve kasırlar yapıldı. Bunlar içinde en ünlüleri **Sadabat Kasrı** ve **III. Ahmet Çeşmesidir**.

Patrona Halil İsyanı ve Lâle Devri'nin Sonu

- Lâle devri, ıslahatlarla birlikte özellikle saray çevresi ve üst düzey idareciler için **zevk ve eğlence devri** olmuştur.
- Lâle devri boyunca devam eden Osmanlı - İran savaşlarının getirdiği ekonomik bunalım karşısında saray çevrelerinin lüks ve eğlence içinde yaşaması halk arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır.
- Patrona Halil adlı bir şahsın başlattığı isyan kısa zamanda büyüdü. Bu isyan sırasında Damat İbrahim Paşa öldürüldü. III. Ahmet tahtan indirildi. Kağıthane ve Boğaziçi'ndeki yalılar ve köşkler yakıldı. Lâle bahçeleri tahrip edildi. Böylece Lâle Devri sona erdi (1730),

NOT: Lâle Devri, Osmanlı Devleti'nde batının üstünlüğünün kabul edildiği, batının örnek alınarak ıslahatların yapıldığı ilk dönemdir.

I. MAHMUT (1730 – 1754)

I. Mahmut

- ❖ Humbaracı Ahmet Paşa, ordunun topçu ve humbaracı ocaklarını Avrupalı tarzda düzenledi.
- ❖ Orduda; takım, tabur, bölük ve alay teşkilatı kuruldu.
- ❖ Orduya subay yetiştirmek için **Kara Mühendishanesi (Mühendishane-i Berri Hümayun)** açıldı.
- ❖ Maliyeyi düzeltmek için çalışmalar yapıldı.

III. MUSTAFA (1757 – 1774):

III. Mustafa

- ❖ Baron Dö Tot, Topçu ocağını "Sürat Topçuları" adı altında savaşa hazırlamış, Tophaneyi düzene koymuş, ağır toplar yerine hafif ve hızlı toplar döktürmüştür.
- ❖ Haliçte "Hendeseane" adıyla denizcilik ve topçuluk öğretimi yapılan bir okul açıldı.
- ❖ Donanmaya subay yetiştirmek amacıyla **Deniz Mühendishanesi (Mühendishane-i Bahri Hümayun)** açıldı (1773).
- ❖ Maliye alanında çalışmalar yapıldı.

NOT: III. Mustafa dönemi 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin maliyesinin en iyi durumda olduğu bir dönem olmuştur.

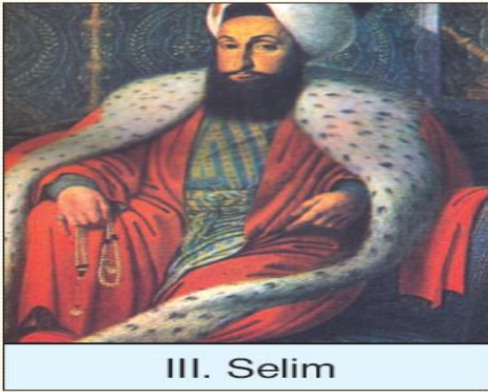
I. ABDÜLHAMİT (1774 – 1789):

I. Abdülhamit

- ❖ Mühendishaneye bağlı bir İstihkam Okulu açıldı.
- ❖ Ulufe alım ve satımı yasaklandı.
- ❖ Sürat Topçuları Ocağı geliştirildi.
- ❖ Ege ve Karadeniz kıyılarına tersaneler kuruldu.

III. SELİM (1789 – 1807):

III. Selim

- ❖ İslahatların genel ismi **Nizam-ı Cedit'tir**. Avrupa tarzında Nizam-ı Cedit ordusu kuruldu. Bunların masrafını karşılamak için **İrad-ı Cedit** hazinesi kuruldu.
- ❖ Kara ve Deniz Mühendishanesi yeniden düzenlenerek geliştirildi.
- ❖ **Yerli malı** kullanımı teşvik edildi.
- ❖ Avrupa'yı yakından takip edebilmek için Londra, Paris, Viyana ve Berlin'de **SÜREKLİ ELÇİLİKLER** kuruldu.
- ❖ Okullarda yabancı dil uygulaması başlatılarak Fransızca zorunlu yabancı dil haline getirildi.

Kabakçı Mustafa İsyanı ve Nizam-ı Cedit'in Sonu

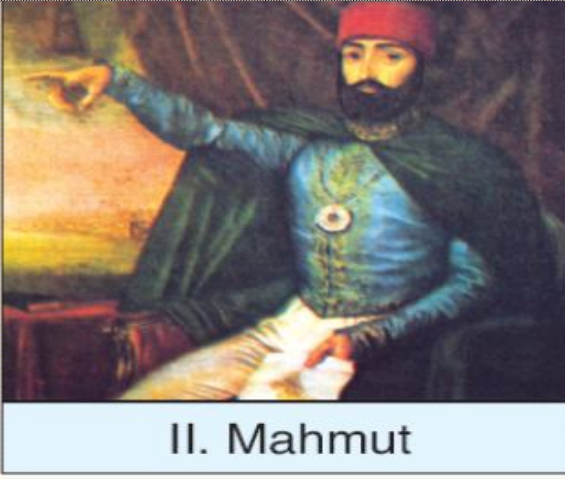
- Nizam-ı Cedit hareketleri başta Yeniçeriler olmak üzere bir kısım çıkar çevrelerini rahatsız etti.
- Nizam-ı Cedit ordusunun (1806 - 1812) Osmanlı - Rus savaşı sırasında İstanbul'da olmadığını fırsat bilen bazı yeniçeriler Kabakçı Mustafa'nın önderliğinde ayaklandılar.
- Nizam-ı Cedit Ocağı dağıtıldı. III. Selim tahtan indirilerek yerine IV. Mustafa'yı padişah ilan ettiler .

18. YÜZYILDA YAPILAN ISLAHATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ❖ Osmanlı Devleti'nin bilim ve teknik alanında Avrupa'nın gerisinde kaldığı kabul edilerek, Avrupa örnek alınmıştır. Bu dönemde yapılan ıslahatlarda **Avrupa'nın etkisi** görülmektedir.
- ❖ Gerilemeyi durdurmak için **köklü ıslahatlar** yapılmıştır.
- ❖ ıslahatlar padişahlar ve devlet adamları tarafından gerçekleştirilmiştir. ıslahatlar daha çok kişilere bağlı kalmıştır.
- ❖ ıslahatlara karşı **en büyük tepki yeniçerilerden** gelmiştir.
- ❖ ıslahatlara karşı **ısyancılar çıkmış**, çıkan ısyancılar sonucunda yapılan ıslahatlar yarım kalmıştır.
- ❖ Bu dönemde yapılan ıslahatlar **17. yüzyılda yapılan ıslahatlara göre daha köklü ve kalıcı** olmuştur.
- ❖ ıslahatlar sonucu birçok teknik makine ve buluş İstanbul'a gelmiş

19. YÜZYIL ISLAHATLARI

II. MAHMUT DÖNEMİ (1808-1839)

II. Mahmut

Askeri Alandaki ıslahatlar

- ❑ Sekban-ı Cedit Ocağı kuruldu.
- ❑ Eşkinici Ocağı kuruldu.
- ❑ İlk kez askeri amaçlı nüfus sayımı yapıldı (1831).
- ❑ Yeniçeri Ocağı kaldırıldı (1826). Tarihte bu olaya **"Vaka'yı Hayriye/Hayırlı Olay"** denir.
- ❑ Yeniçeri Ocağı'nın yerine "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" (Muhammed'in Övülmüş Askerleri) ordusu kuruldu.
- ❑ Tıp Okulu ve Harp Okulu kuruldu.

NOT: Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile yapılacak ıslahatların önündeki engel kaldırılmıştır.

Yönetim Alanındaki ıslahatlar

- ❑ Divan kaldırılarak yerine **"nazırlılar/bakanlıklar"** kuruldu.
- ❑ Memurlar, **"iç işleri/dâhiliye"** ve **"dış işleri/hariciye"** memurları olmak üzere ikiye ayrıldı.
- ❑ Askeri ve idari işleri düzenlemek için **danışma meclisleri** kuruldu.
- ❑ Dirlik sistemi (tımar ve zeamet) kaldırıldı, **memurlara maaş** bağlandı.
- ❑ **"Sened-i İttifak"** imzalandı (Sened-i İttifak; II. Mahmut ile ayanlar [büyük toprak sahipleri] arasında imzalandı. Sened-i İttifak'a göre, ayanlar devlet otoritesini tanıyacak, ıslahatları benimseyecek, buna karşılık bulundukları bölgede vergi toplama hakkını elde edeceklerdi).

NOT: Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme alanında atılan ilk adım 1808 yılında imzalanan Sened-i İttifak'tır. Bu belge ile padişahın otoritesi ilk kez kısıtlanmıştı. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin ayanlara söz geçiremeyecek kadar zayıf olduğunu gösterir.

Kültür ve Eğitim Alanındaki ıslahatlar

- ❑ Ortaokul seviyesinde Rüştiye okulları açıldı.
- ❑ Medreselerin yanında Avrupa tarzında eğitim kurumları açıldı. Kültür ikiliğine neden oldu.
- ❑ Enderun kaldırılarak yerine devlet adamı yetiştiren okul kuruldu.
- ❑ İlköğretim zorunlu oldu.
- ❑ İlk defa Avrupa'ya öğrenci gönderildi.
- ❑ Harp Okulu, Tıp Fakültesi ve Bando Okulu açıldı.
- ❑ "Takvim-i Vakayi" adıyla ilk resmi gazete çıkarıldı.

Sosyal Alanda Yapılan İslahatlar

- ❏ Müsadere Usulü, yani devletin vatandaşların mallarına el koyması uygulaması kaldırıldı.
- ❏ İlk Posta ve Polis örgütü kuruldu.
- ❏ İlk Karantina Sistemi ve Sağlık Örgütü oluşturuldu.
- ❏ Memurlara fes ve pantolon uygulaması getirildi.
- ❏ Devlet dairelerine padişah portresi asılması uygulaması getirildi.

Ekonomi Alanında Yapılan İslahatlar

- ❏ Yerli malı kullanımı teşvik edildi, memur ve asker elbiselerinin yerli kumaştan yapılması emredildi. Yerli üreticiye gümrük kolaylığı sağlandı.

NOT: Her alanda (ekonomik, sosyal, askeri, eğitim gibi) ıslahat yapan tek padişah II. Mahmut'tur.

ABDÜLMECİD (1839-1861)

Abdülmecid

TANZİMAT FERMANI (1839)

- ❏ 1839'da Tanzimat Fermanı yayınlandı. Tanzimat Fermanı; Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanarak Gülhane Parkı'nda halka okundu. Fermanın diğer adı da **"Gülhane Hatt-ı Hümayunu"**dur.

Tanzimat Fermanı ile;

- ❏ Herkesin can, mal ve namus güvenliği sağlanacaktır.
- ❏ Mahkemeler açık hale getirilecektir.
- ❏ Kanun önünde eşitlik sağlanacaktır.
- ❏ Vergiler herkesin gelirine göre alınacaktır.
- ❏ Herkese mal edinebilme hakkı sağlanacaktır.
- ❏ Askerlik zorunluluk haline getirilecektir.

UYARI: Osmanlı tarihinde İLK KEZ, kanun gücünün padişahın üzerinde olduğunun kabul edilmesidir.

EVRAK : EŞİTLİK – VERGİ – RÜŞVET – ASKERLİK - KANUN ÜSTÜNLÜĞÜ

İSLAHAT FERMANI (1856)

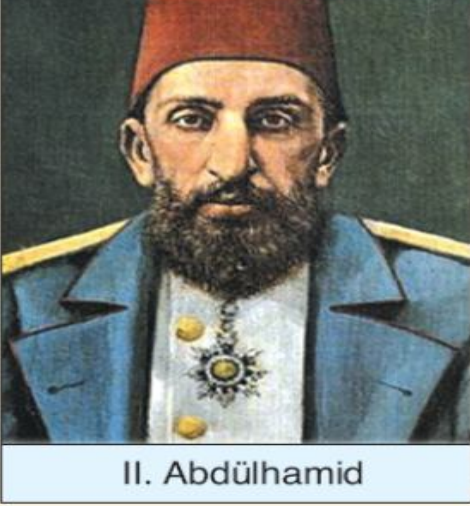
1856 tarihinde Islahat Fermanı imzalandı. **Islahat Fermanı ile;**

- ❏ Hristiyan ve Musevileri küçük düşürücü sözlerin kullanılmamasına,
- ❏ azınlıkların kilise ve okul açmasına,
- ❏ devlet memuru olabilmesi ve il genel meclisine üye olmasına,
- ❏ din ve mezhep özgürlüğünün tanınmasına
- ❏ herkesin kanun önünde eşit olmasına ve serbest ticaret yapmasına
- ❏ paralı askerlik yapmalarına imkân sağlandı.

Diğer Ekonomik ve Siyasi Gelişmeler

- ❏ 1854'te başlayan dış borçlar, Abdülaziz Dönemi'nde ödenemeyecek boyutlara ulaşmıştır.
- ❏ İlk defa kâğıt para basıldı ("kaime" adı verilir).
- ❏ Galatasaray Sultanisi, Mülkiye, Darüşşüfaka ve Sanat Okulları açıldı.
- ❏ Yeni yönetim birimleri oluşturuldu. Bunlar; il, liva, kaza, nahiye ve köylere ayrıldı.

ABDÜLHAMİT (1876 - 1909)

II. Abdülhamid

1. MEŞRUTİYET

1876'da **I. Meşrutiyet** Genç Osmanlılar (Jön Türkler/Namık Kemal, Mithat Paşa, Ziya Paşa)'ın çalışmalarıyla II. Abdülhamit tarafından ilan edildi.

1.Meşrutiyet'in ilanı ile; padişahın yetkileri kısıtlandı. Halk ilk kez yönetime katılma hakkı elde etti.

23 Aralık 1876'da Kanun-i Esasi kabul edildi.

NOT: **Kanun-i Esasi**, Osmanlının ilk anayasasıdır.

Anayasaya göre, padişah meclisi kapatma yetkisine sahipti.

II. Abdülhamit, 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı (93 Harbi) bahane ederek meclisi kapattı ve milletvekillerini Malta'ya sürgüne gönderdi.

2.MEŞRUTİYET

Meşrutiyeti yeniden kurmak isteyen aydınlar İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni kurdular. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (Enver Bey ve Niyazi Bey) baskılarına daha fazla dayanamayan II. Abdülhamit 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'i ilan etti. Kanun-i Esasi bazı değişiklikler yapılarak yeniden ilan edildi. Padişahın meclisi açma-kapama yetkisi kısıtlandı, sürgüne gönderme yetkisi elinden alındı.

31 Mart Olayı: Meşrutiyet yönetimine karşı olanların kışkırtmaları sonucu 13 Nisan 1909 günü (Hicri takvime göre 31 Mart) İstanbul'da ayaklanma çıktı. Ayaklanmayı bastırmak için İttihat Terakki Cemiyeti, Hareket Ordusu adı verilen bir birliği Selanik'ten İstanbul'a gönderdi. Ordunun kurmay başkanı, Mustafa Kemal idi. İsyan bastırıldı. II. Abdülhamit tahttan indirildi.

BİLGİ NOTU : Alacaklı ülkeler, 1881'de bir araya gelerek, **Düyun-u Umumiye'yi (Genel Borçlar İdaresi)** kurmuşlardır. 1882'de çalışmalarına başlayan bu kuruluş Osmanlı Devleti'nin gelirlerini bizzat kendisi toplamış ve alacaklarını tahsil etmeye başlamıştır.

ZİRAAT BANKASI'NIN KURULUŞU

19 yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nda, ticaret ve parasal konularda Avrupa'nın örnek alınması ile yabancı bankalar faaliyet göstermeye başlamıştı. O dönemlere ülkede henüz yeterli sermaye yoktu. Bundan en çok zarar gören kesim ise çiftçilerdi. Geçim sıkıntısı içinde bulunan büyük bir çiftçi topluluğu başvurabilecekleri kurum almadığı için, sürekli olarak özel şahıs kredilerine muhtaç durumdaydı.

Bu kredileri verenler, bu işi meslek edinmiş faizci kimselerin yanı sıra, tarım gereçlerini satan tüccar, toptancı, ihracatçı, komisyoncu, kabzımal ve köy bakkalı gibi çeşitli ticaret erbabı ve esnaflardı. O sıralarda günde 1 para hesabıyla yıllık % 900'lere varan bir faiz söz konusuydu. Dolayısıyla borçlarını ödemekte zorlanan çiftçiler, ürünlerini daha hasattan önce bu kişilere satmak zorunda kalmaktaydı.

O dönemde Osmanlı Devleti'ne bağlı Yugoslavya'nın Niş valisi olan Mithat Paşa, yaptığı araştırmalarla, çiftçilerin tefecilerin elinden kurtarılması için devlet yardımının gerektiği, ancak bu yardımın halk hareketiyle desteklenmesinin önem taşıdığı sonucuna varmıştır. Böylece 1863 yılında, çiftçilerin oluşturduğu kaynakla, Mithat Paşa öncülüğünde, devlet eliyle ve devlet himayesinde kurulan ve adına **"MEMLEKET SANDIKLARI"** denilen organizasyon **millî bankacılığın ilk örneği** olarak tarihe geçmiştir.

**İmece usulüne dayanan
Memleket sandıklarını
oluşturdu.**

**Sandıklar merkezi yönetime
bağlanarak Menafi
Sandıklarına çevrildi.**

**1888’de Menafi sandıkları
Ziraat Bankasına çevrildi.**

www.sosvalbilgiler.biz

1906 ‘da ise ticareti desteklemek ve milli şirketler kurmak için **OSMANLI İTİBAR-I MİLLİ BANKASI** kurulmuştur.

Mühendishane-i Berri Hümayun	1792	Eğitim	
Posta Teşkilatı	1840	İdari	
Jandarma Teşkilatı	1846	Askeri	
Mekteb-i Mülkiye	1856	Eğitim	
Ziraat Bankası	1863	Ekonomik	
Danıştay	1868	İdari	
Galatasaray Lisesi	1868	Eğitim	
Darüşşafaka	1873	Eğitim	
İstanbul Arkeoloji Müzesi	1887	Kültürel	
Darülaceze	1897	Sosyal	
<u>BAZI ÖNEMLİ KURUMLAR</u>			

4.ÜNİTE: ZAMAN İÇİNDE BİLİM

BULUŞLARIN SERÜVENİ

Hayatımızı etkileyen birçok buluş binlerce yıllık geçmişe sahiptir.Zaman içinde teknoloji ve bilimin gelişmesine katkıda bulunmuş uygarlıklar; Mezopotamya, Mısır, Çin ve Hindistan'da kurulmuştur.Bu bölgelerin **şu özellikleri** uygarlıkların merkezi olmalarında etkili olmuştur.

- ☑ İklim bakımından yaşamaya elverişli olması
- ☑ Topraklarının tarım yapmaya uygun olması
- ☑ Yer altı ve yerüstü kaynakları bakımından zengin olması
- ☑ Su kaynaklarının bol olması.

BAZI ÖNEMLİ BULUŞLAR	
MÖ 4241	Mısırlılar ilk hassas <u>takvimi</u> yaptı
MÖ 3500	Mezopotamya'daki Sümerler <u>yazıyı</u> ilk defa kullandı.
MÖ 3200	<u>Tekerleği</u> ilk defa Sümerlerin kullanıldığı varsayılır.
MÖ 3000	Mısır'da <u>Hiyeroglif (Resim yazısı)</u> sistemi bulundu.
MÖ 3000	Babil'de ilk defa <u>ürün toplama makinesi</u> kullanıldı.
MÖ 700	Lidyalılar ilk defa <u>madeni parayı</u> kullandı.
MÖ 540	Miletli Tales <u>Geometri Okulunu</u> kurdu.
MÖ 450	Tarihin Babası denilen Heredot <u>Dünya haritası</u> çizdi.
MÖ 200	Yunanlı Arşimet <u>Kaldıraç Kanunlarını</u> keşfetti.

www.sosvalbilegiler.biz

TEKERLEK

- ⚡ *Tekerlek bütün çağların en önemli mekanik icadıdır.
- ⚡ Kesilen ağaç kütüklerinin yuvarlanmasının görülmesi tekerleğin atası sayılır. En eski tekerlek yaklaşık 5000 yıl önce Mezopotamya'da yapılmıştır.
- ⚡ İlk tekerlek kalın kalasların, yan yana getirilip tutturulduktan sonra yuvarlak biçimde kesilmesiyle elde edilen disklerdi.
- ⚡ Tekerlekle birlikte ULAŞIM kolaylaşmıştır.
- ⚡ TİCARET VE GÖÇ faaliyetleri kolaylaşmıştır.
- ⚡ Ulaşımın kolaylaşmasıyla KÜLTÜREL ETKİLEŞİM artmıştır.

*BARUT

- ⚡ Çinliler tarafından bulunmuştur. Daha sonra Türkler vasıtasıyla Çinlilerden Müslüman Araplara geçmiştir.
- ⚡ Haçlı Seferleri sırasında Avrupalılar barut yapmayı Müslümanlardan öğrendiler. Barut sayesinde top, tüfek gibi ateşli silahlar yapıldı.
- ⚡ Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul surlarını yıkabilecek toplar yaptırması, Avrupa krallarının işine yaradı. Krallar büyük toplar sayesinde söz geçiremedikleri derebeylerin şatolarını yıktılar, böylece Avrupa'da derebeylerin egemenliklerine son veren krallar siyasi güçlerini artırdılar.

*MÜREKKEP

- ❏ MÖ 1300'e doğru Çinliler ve Mısırlılar kandillerde aydınlatmadan oluşan isi su ve bitki zamlarıyla karıştırarak hazırlanan mürekkebi buldular.
- ❏ İlk çağlarda kullanılan mürekkep, parşömen üzerine yazmak için deriye iyice sinen ve silinmesi kolay olmayan, özel dayanıklı bir mürekkepti. Eski mürekkebin önemli bir özelliği, yazının renginin yazarken çok soluk olması ve daha sonra kendi kendine kararmasıydı.

*MUM

- ❏ Günümüzden yaklaşık 2000 yıl önce ortaya çıktı. Mum çevresi **balmumuyla** ya da **don yağıyla** sarılmış bir fitilden oluşur, yakılan fitilin alevi balmumunun ya da don yağının bir bölümünü eritir; böylece fitil sürekli yanarak ışık saçar. Bu bakımdan mum, kullanılması daha kolay bir yağ lambasıdır.
- ❏ Yağ lambaları ve mumlar gazyağıyla aydınlatmanın yaygınlaştığı 19. yüzyıla kadar başlıca yapay ışık kaynakları olmayı sürdürdüler.

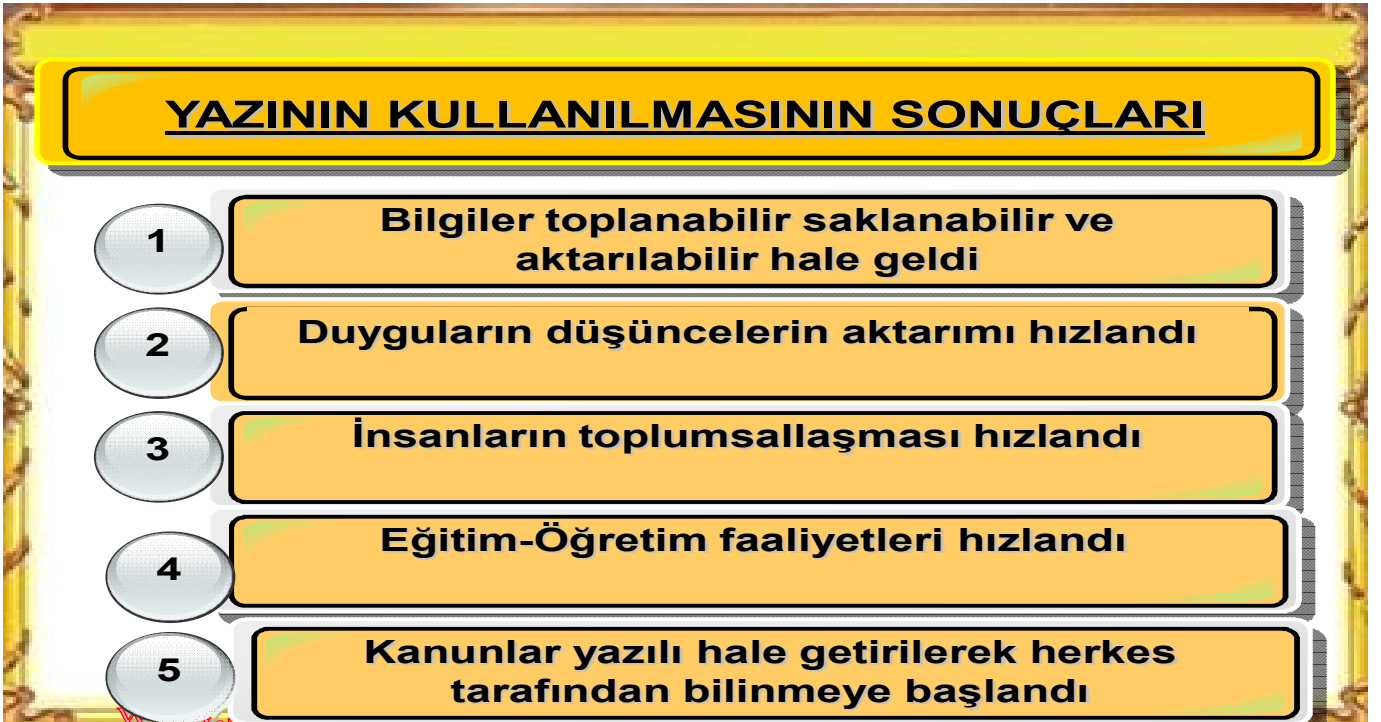
*CAM

- ☑ Camın hammaddesi kumdur. Kumun yapısında bulunan silisyum dioksit, yüksek sıcaklıkta erir.
- ☑ Camın hafif olması ve aydınlığı sağlaması yanında estetik olması da kullanım alanını genişletmiştir.
- ☑ Mezopotamya'da bulunan ilk cam örneklerinin tarihi MÖ 3. yüzyıla dayanır. MÖ 1000 yıllarında Mısırlılar cam elde etmeyi başardılar. Suriyeli cam ustaları "Cam Üfleme Tekniği"ni kullandılar.
- ☑ Türklerde cam sanatı Selçuklularla beraber başladı ve İstanbul'un alınışından sonra Osmanlı döneminde gelişti.
- ☑ 14. yüzyılın başlarında "**Çeşm-i Bülbül**" adı verilen bir cam çeşidi yapılmaya başlandı.

Çeşm-i Bülbül: Anadolu atölyelerinin çıkardığı bir üründür. Bu teknik, modern cam endüstrisinin ilerlemiş yöntemlerinin bile geleneksel ustaların çalışmalarını geçemediği bir tekniktir.

- ☑ Türkiye'de ilk cam fabrikası 1934 yılında Paşabahçe'de kuruldu.

SÖZ UÇAR YAZI KALIR

⇒ ***İlk adım:** Günümüzden yirmi bin yıl önce mağara duvarlarına çizilen hayvan resimleriyle başlayan insanın iz bırakma tutkusu, altı bin yıllık bir geçmişi olan yazının ortaya çıkarılmasında atılan ilk adımlardır. *İlk yazı nesneleri gösteren resimler şeklindeydi.

***Önemi:** Tarih, insanın yazıyı bulmasıyla başlar. (MÖ 3200)

⇒ **İlk Yazıyı bulan** Sümerler, konuşma dilini yazı diline çevirmek suretiyle düşünceyi ve tarihi gelecek kuşaklara bırakma yöntemini de bulmuş oldular.

⇒ **İlk Yazı Çeşitleri** Sümerlerin kil tablet üzerine yazdıkları harflerin biçimi çiviye benzediği için bu yazıya **çivi yazısı** adı verildi. Çivi yazısını Babil ve Hitit gibi uygarlıklarda kullanmışlardır.

⇒ Eski Mısırlıların kullandığı resimli yazıya **"hiyeroglif"** denir. Bu yazıda harfler resimlerle ifade edilir. Hiyeroglif yazılar yalnızca duvara ve anıtlara yazılırdı.

⇒ **İlk Alfabe:** Fenikeliler yazıyı çeşitli harflerle anlatarak ilk alfabeyi icad ettiler. Bu alfabe Yunanlılar ve Romalılar tarafından da geliştirilerek Latin Alfabesi oluşturulmuştur.

BİLGİ NOTU: Güney Amerika uygarlığı olan İnkalar **"Khipu"** adı verilen düğümlerden oluşan ip demetlerinden yararlanıyorlardı. **"Khipu"**lar sayısal kayıtları tutmak için kullanılmakta her ip farklı renkte ve farklı düğüm şeklindeydi.

⇒ **İlk Matbaa:** Dünya'da bilinen ilk matbaa Budizm'in Japonya'da yayılması için Çinliler tarafından kullanılmıştır. Matbaanın başlangıcının tam olarak bilinmemesine rağmen modern matbaayı 15. yüzyılın ortalarında Alman matbaacı **Johanne Gutenberg** yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Matbaa

Osmanlı Devleti'nde ilk Türk matbaası İbrahim Müteferrika ve Said Efendi işbirliği ile kurulmuştur. Bu matbaada basılan ilk eser **VANKULU LÜGATİ**'dir.

Matbaanın Osmanlı Devleti'ne geç gelmesinin nedenleri;

- I. Dinî tutuculuk,
- II. Teknik nedenler,
- III. Toplumun hazır olmaması,
- IV. Hattatlık mesleği ile uğraşanların karşı çıkması.

BİLGİ NOTU: Matbaa hattatların işsiz kalmasına neden olacaktı . Bu sorunu çözmek için matbaada dini kitapların basımı yasaklandı.

BİLGİNLER VE KÂŞİFLER / DEĞİŞİM VE GELİŞİM

TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE BİLİM VE BİLİM ADAMLARI

Matematik alanında

Harezmi, Matematik alanındaki çalışmaları cebirin temelini oluşturmuştur. Çalışmasında sıfırı (0) ilk kez ele alan kişidir.

Nasiruddin-i Tusî, "Kesenler Teoremi" adlı eseriyle Trigonometrik çalışmalara yer vermiştir. Kenar açı bağıntısını bulmuştur. Kütüphâne ve Rasathâne kurdu. Nâsirüddîn Tûsî, ömrünün sonuna kadar bu rasathânedede çalıştı.

Ömer Hayyam, cebir konusunda üçüncü derece denklemlerin çözümüne katkıda bulunmuştur. Celali takvim adıyla bilinen takvimi hazırlamıştır.

Cahit Arf: (1910-1997), Kendi adıyla bilinen matematik kuramları ile dünya çapında tanınır. Arf değişmezi, Arf halkaları ve Arf kapanışları gibi kendi adıyla bilinen matematiksel terimleri bilim dünyasına kazandırdı.

Tıp alanında

İbn-i Sina,

Avrupalılar **AVİCENNA** olarak bildiği İbni Sina Tıp alanının yanında felsefe, astronomi, matematik, fizik, kimya gibi alanlarda da çalışmalar yapmıştır.

"KANUN" adlı eserinde hekimlik, ilaçlar, cerrahi yöntemler hakkında bilgi verir. Onun bu eseri Avrupa'da ders kitabı olarak okutulmaktadır.

Hekimlerin piri olarak bilinen İbn-i Sina'nın, karaciğer, akciğer, kalp ve beyin ile ilgili tanımlamaların yer aldığı bir çalışması

Fizik alanında

➤ Farabi, İbn-i Sina ve İbn'ül Heysem gibi bilim adamlarının çalışmaları görülür.

Farabi, "Boşluk Üzerine" adlı yazmış olduğu eserinde doğada boşluğu kabul etmez. Aristo fiziğinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Astronomi alanında

Bilgi Kutucuğu

Astronomi: Gök cisimlerinin konumlarını, hareketlerini ve yapılarını inceleyen bilim.

Usturlab: Gök cisimlerinin Yer'e uzaklığını hesaplayan bir alet.

Zic: Yıldız hareketlerini inceleyen çizelge.

Rasathane (Gözlemevi): Gök gözlemleri yapan, gök cisimlerini ve olaylarını inceleyen, teleskoplarla ve diğer astronomi aygıtlarıyla donatılmış yapı.

Uluğ Bey,

- ☑ Uluğ Bey Semerkant'ta bir medrese, bir de Rasathane yaptırdı.
- ☑ Bu medrese ve gözlemevinde Ali Kuşçu ve Kadızâde-i Rumi gibi devrin önemli bilim adamları çalışmalar yapmıştır.
- ☑ "Uluğ Bey Zici" adlı eseri astronomi konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Biruni,

- ✓ 973'te Harezmi'de doğan Birûnî, Harezmi sarayında astronomi ve matematik öğrendi.
- ✓ Tıp ve eczacılık konusunda **Kitab-üs Saydala** adlı eseri vardır.
- ✓ Gazneli Mahmut Biruni için "Sarayımdaki en büyük hazine" demiştir.
- ✓ "Mesud'un Kanunu" adlı eserinde önemli astronomik bilgiler vermiştir.
- ✓ Biruni 1973 yılında doğumunun 1000.yıl dönümü nedeniyle **UNESCO** öncülüğünde bütün dünyada anılmıştır.

Ali Kuşçu;

- ✓ 15. yüzyılda yaşamış olan önemli bir astronomi ve matematik bilginidir.
- ✓ Fatih Sultan Mehmet'in teklifi üzerine İstanbul'a gelen Ali Kuşçu 'ya 200 altın maaş bağlanır ve Ayasofya'ya müderris olarak atanır. Ali Kuşçu, burada Fatih Külliyesi'nin programlarını hazırlamış, astronomi ve matematik dersleri vermiştir.
- ✓ Ali Kuşçu 'nun astronomi ve matematik alanında yazmış olduğu eserlerinde gezegenlerin ve bunların hareketlerini ; yerin şekli ve özelliklerini ele almıştır.

Takiyyüddin

- ✓ Osmanlı Devleti'nde ilk rasathane 3. Murat zamanında İstanbul'da Takiyyüddin tarafından kurulmuştur.
- ✓ İstanbul Rasathanesi 1575-1580 yılları arasında faaliyet göstermiştir.
- ✓ Takiyyüddin'in en önemli eseri Sidretü'l-Münteha'dır...Bu eserde güneş hareketleri izlenerek belli hesaplar yapılmıştır.

Beyruni

- ✓ Çağın En Büyük Alimidir.Dünyanın döndüğünü ilk bulan bilim adamıdır.
- ✓ Matematik,Jeoloji,Coğrafya,Tıp,Felsefe, Fizik,Astronomi gibi dallarda eserler yazmıştır.
- ✓ Ümit Burnu,Amerika ve Japonya 'nın varlığından bahseden ilk bilim adamıdır.
- ✓ Amerika Kıtası 'nın varlığını Kristof Colomb'un Amerika'yı Keşfinden 500 sene önce bildirmiştir.

Piri Reis

- Osmanlı Denizcisi olan Piri Reis, Amerika'yı gösteren **İlk Dünya Haritası** ve **Kitab-ı Bahriye** adlı denizcilik kitabıyla tanınmıştır.
- Piri Reis , eşsiz bir Kartograf (Haritacı) ve Deniz Bilimleri üstadı olmasının yanı sıra, Osmanlı Deniz Tarihi 'nde izler bırakmış bir kaptandır.

Hezarfen Ahmet Çelebi

- Sultan IV.Murat Zamanı'nda takma kanatlarla uçmayı başaran ilk insanlardan olmuştur.
- Uçma Tasarısı' nı gerçekleştirdiği ve geniş bilgisinden ötürü halk arasında, "**Hezarfen**" olarak anıldığı bilinmektedir.
- 1632 Yılında Lodoslu bir havada Galata Kulesi'nden kuş kanatlarına benzer bir araç takıp kendini boşluğa bırakan ve uçarak İstanbul Boğazı'nı geçip 3358 metre ötede Üsküdar'a vardığı varsayılan Hezarfen Ahmet Çelebi, Türk Havacılık Tarihi 'nin en kayda değer kişilerden birisidir.

Astronominin Gelişmesini Sağlayan Bilim Adamları	
Batlamyus	Giardano Brono
Harezmi	Tyco Brahe
Nasrettin Tusi	Galileo
Uluğ Bey	Kepler
Kopernik	Newton
Takiyyüddin	Einstein

BİLGİ NOTU:

- * **Heredot** : Tarihin babası olarak bilinir.
- * **Hipokrat** : Tıp alanında çalışmalar yapmıştır.
- * **Batlamyus** : Coğrafya ve astronomi alanında çalışmalar yapmıştır.

BAZI ÖNEMLİ BULUŞLAR VE SONUÇLARI

Barut : Barutun ateşli silahlarda kullanılmasıyla birlikte Orta Çağ Avrupa'sındaki Feodalite (Derebeylik) sistemi zayıflarken, merkezi krallıklar güç kazanmıştır. Bu durum Avrupa'nın siyasi yapısını değiştirmiştir.

Kâğıt : Kâğıt, uygarlaşma yolunda icat edilmiş en önemli buluşlardan biridir. İlk olarak Mısırlılar "papiürs" adını verdikleri bitkilerin üzerine yazılar yazmışlardır. Mezopotamyalılar kil tabletlere, Çinliler ipekli kumaş üzerlerine yazmışlardır. Çinliler bu kumaşların çok pahalı olmasından dolayı, arayış içerisinde girerek kâğıdı icat etmişlerdir.

Kâğıdın kullanılması ile birlikte Avrupa'da ve dünyada kültür aktarımı sağlanmıştır. Avrupa'da bilimsel çalışmaların yapıldığı "Aydınlanma Dönemi" başlamıştır.

Matbaa : İlk olarak Çin'de kullanılan matbaa, Uygur Türkleri tarafından geliştirilmiştir. Günümüzde modern anlamdaki matbaayı Jan Gutenberg ortaya koymuştur. Matbaa sayesinde yazılmış olan eserler çoğaltılarak geniş kitlelere hitap etmiştir. Matbaa uluslararası kültürel etkileşimin yaşanmasında önemli bir yere sahiptir.

Kâğıdın ve matbaanın bulunması **Rönesans ve Reform hareketlerine** ortam hazırlamıştır.

Pusula : İnsanlar pusula ile birlikte denizlere rahatlıkla açılabilme imkanı bulmuşlardır. Bu da **Coğrafi Keşiflere** neden olmuştur. Coğrafi Keşiflerle birlikte insanlar yeni yerler keşfetmiştir. Dünya'nın yuvarlak olduğu anlaşılmıştır. Ümit Burnu'nun keşfedilmesi, Amerikanın keşfi ve Hint Deniz Yolu'nun Bulunması coğrafi keşiflerle keşfedilen yerlerdendir. Coğrafi Keşiflerle birlikte Avrupa'da ekonomik refah artmıştır.

BARUT === **FEODALİTENİN ZAYIFLAMASI**

KAĞIT === **AYDINLANMA DÖNEMİ**

MATBAA === **RÖNESANS VE REFORM HAREKETLERİ**

PUSULA === **COĞRAFİ KEŞİFLER**

COĞRAFİ KEŞİFLER

Coğrafi Keşifler, 15. yüzyıl ve 16. yüzyıllarda Avrupalılar tarafından yeni ticaret yollarının bulunması ve Avrupalıların bilinmeyen ülkeleri bulmak için amacıyla başlattıkları keşiflere denir.

Coğrafi Keşiflerin Nedenleri:

- İpek ve Baharat yollarının Müslümanların elinde olması.
- Coğrafya bilgisindeki ilerlemeler.
- Pusulanın Avrupalılarca kullanılmaya başlaması.
- Cesur gemicilerin yetişmesi.
- Hristiyanlığı farklı bölgelere yayma isteği.
- İstanbul'un fethi ile Avrupa devletlerinin, Avrupa'da sıkışması ve açık denizlere açılma isteği.
- Gemicilik sanatının ilerlemesi ve okyanuslara dayanıklı gemilerin yapılması.
(Karavel adı verilen gemiler)

Coğrafi Keşifleri İspanyol ve Portekizli gemiciler başlatmışlardır.

Bartelemo Diaz (1487)	Afrika'nın en güney noktasına ulaşmış, buraya "Ümit Burnu" adı verilmiştir. Böylece Hindistan'a deniz yolu ile ulaşma imkanı elde edilmiş oldu.
Vasco dö Gama (1492)	Ümit Burnu'nun geçerek Hindistan'a ulaştı. (Bu keşif Baharat Yolu'nun önemini azaltmıştır.)
Kristof Kolomb (1492)	Hep batıya giderek Çin ve Hindistan'a ulaşma düşüncesiyle çıktığı yolculuk sonucunda Orta Amerika'da Bahama'ya vardı. Ancak yeni bir kıta keşfettiğini bilmiyor, Hindistan'a ulaştığını sanıyordu.
Amerigo Vespuçi (1499)	Güney Amerika'da Brezilya kıyılarına ulaştı. Buranın yeni bir kıta olduğunu anladı. Bu sebeple Amerika'ya onun adı verildi.
Macellan (1521)	Hindistan'a ulaşmak için, Güney Amerika'yı dolaşarak Büyük Okyanus'a geçti. Uzak Doğu'ya vardı. Macellan burada yerlilerle çarpışma sırasında öldürüldü. Ancak deniz seyahati "Del Kano" tarafından tamamlanmış ve dünyanın çevresi ilk kez dolaşarak yuvarlaklığı ispat edilmiştir.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları

Siyasi Sonuçlar

- Yeni ülkelerin keşfedilmesi ile sömürgecilik gelişti (Portekiz ve İspanyollarla başlayan sömürgeciliğe daha sonra İngiltere, Fransa ve Hollanda da katıldı).
- Baharat ve İpek yolları önemini kaybetti.
- Akdeniz, ticari önemini yitirmiş, Atlas okyanusundaki limanlar önem kazanmıştır.
- Doğuda yeni keşfedilen yerlerden Avrupa'ya bol miktarda altın, gümüş gibi değerli eşyalar geldi. Avrupa zenginleşti.
- Avrupa'da ticaretle uğraşan burjuva sınıfı önem kazandı.
- Türk ve İslam dünyası ekonomik olarak olumsuz etkilendi.
- Rönesans ve Reform'a zemin hazırlamıştır.

Dinî Sonuçlar

- Hristiyanlık yeni keşfedilen yerlere yayıldı.
- Dünya'nın düz olduğunu söyleyen din adamlarına duyulan güven sarsıldı.

Bilimsel Sonuçlar

- Yeni kıtalar, ırklar, hayvanlar, bitkiler tanındı.
- İnsanlarda araştırma ve yeni şeyler öğrenme merakı uyandı.

Sömürgecilik: Genellikle bir devletin başka devletleri, siyasal ve ekonomik egemenliği altına alarak yayılması.

COĞRAFİ KEŞİFLERİN OSMANLI'YA ETKİSİ

Coğrafi keşiflerin etkileri evrensel niteliktedir. Yeni yolların ve limanların keşfedilmesi ile Osmanlıların elinde bulunan İpek ve Baharat yolları önemini kaybetmiştir. Keşiflerle birlikte Avrupa'da altın ve gümüş gibi madenlerin artması, Osmanlı'daki akçenin önemini yitirmesine neden olmuştur. İpek ve Baharat yollarından elde edilen gümrük vergileri düşmüştür. Böylece Türk-İslam dünyasının ekonomik gelirleri azalmıştır.

RÖNESANS: : 15. ve 16 yüzyıllarda Avrupa’da bilim, edebiyat ve sanat alanında yeniliklerin meydana geldiği döneme Rönesans denir.

☐ Rönesans “**yeniden doğuş**” anlamına gelir.

☐ İlk olarak İtalya’da başlamıştır.

Rönesans’ın Sebepleri:

- 1) Kâğıt ve matbaanın icadı ile bilgi birikiminin artması.
- 2) Coğrafi keşiflerden sonra Avrupa’da edebiyat ve sanattan zevk alan MESSEN adı verilen zengin bir sınıfın ortaya çıkması.
- 3) İstanbul’un fethinden sonra birçok bilim adamının İtalya’ya giderek çalışmalarda bulunması.
- 4) Antik kültürün (Eski Yunan kültürü) incelenmesi.
- 5) Avrupa’da sanat ve edebiyattan zevk alan adı verilen bir sınıfın ortaya çıkması.

Rönesans’ın İtalya’da başlama nedeni,

** Coğrafi konumu

** Ekonomik refahı

** Özgür düşünceye önem verilmesi

** Eski Roma antik eserlerinin burada bulunmasıdır.

⇒ Bu dönemde insan ve insana ait değerlere ön plana çıkaran **HÜMANİZM** akımı ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki önemli sanatçılar.

⇒ **edebiyat alanında** Dante, Petrark ve Makavel , **resim alanında** Leonardo da Vinci,

⇒ **heykeltıraşlık alanında** Mikelanj, **mimarlık alanında** Rafael

Rönesansın Sonuçları

- Skolastik görüş (Kilise'nin dar görüşü) yıkılmıştır. Yerine pozitif düşünce hakim olmuştur.
- Din adamlarının ve kilisenin halk üzerindeki otoritesi sarsıldı.
- Reform Hareketlerine neden oldu.
- Avrupa’da sanattan zevk alan aydın (mesen) sınıf ve halk sınıfı oluşmuştur.
- Bilim ve teknik alanlarında ilerlemeler oldu.

REFORM : 16. yy da Hıristiyanlığın Katolik mezhebine bağlı olarak dini alanda yapılan düzenlemeler ve değişikliklere Reform denir.

Reformun Sebepleri:

- I. Katolik kilisesinin bozulması.
- II. Kâğıt ve matbaanın etkisi ile İncil’in çeşitli dillere çevrilmesi ve din adamlarının söylediklerinin anlaşılması.
- III. Rönesans’ın yaydığı özgür düşünce ortamı.
- IV. Fakir halkın lüks ve zenginlik içinde yaşayan kilise mensuplarına kin duyması.

** Reform’dan önce iki büyük mezhep vardı. Katoliklik ve Ortodoksluk olarak..

** Reform hareketleri ilk olarak **ALMANYA**’da başladı. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yayıldı. Almanya’da **Martin Luther’in** yaptığı çalışmalar sonucu Protestanlık adında bir mezhep kuruldu. İngiltere’de Anglikanizm ve Fransa’da Kalvenizm gibi yeni mezhepler ortaya çıktı.

Reformun Sonuçları:

- 1- Avrupa’da mezhep birliği bozuldu ve yeni mezhepler kuruldu.(Protestanlık, Anglikanizm ve Kalvenizm)
- 2- Avrupa’nın birçok yerinde eğitim ve öğretim dinin etkisinden kurtuldu. (Laik eğitim başladı.)
- 3- Kilise otoritesi zayıfladı. Papaya duyulan güven azaldı.
- 4- Katolik kilisesi kendini ıslah etmek zorunda kaldı.
- 5- Skolastik düşünce yıkıldı bilimsel düşünce hız kazandı.

*** Mezhep :** Bir dinin çeşitli görüş ayrılıkları nedeniyle ortaya çıkan kollarından her birine verilen isimdir.

***Engizisyon Mahkemesi:** Katolik Kilisesi tarafından yeni mezheplere karşı ve dine karşı gelenleri yargılamak için kurulmuş dini mahkemelerdir.

*** Aforoz:** Kilisenin bir kişiyi dinden atmasına aforoz denir.

Enterdi : Papanın bir ülkenin tamamını dinden çıkarması.

*** Endülüjans:** Orta Çağ Avrupasında bir tür günah çıkarma ve ölümden sonra cennete gitmek için Papa'nın sattığı af belgesi. Kilisenin halktan para alarak cennetten toprak satmasıdır.

*** Skolastik Düşünce:** Ortaçağ Avrupa'sında kilisenin egemenliğine dayalı düşünce sistemidir. Bu düşünce sisteminde kilise ne derse o doğru kabul edilir.

BİLGİ NOTU: Osmanlı Devleti Reform hareketlerinden etkilenmemiştir. Çünkü Osmanlı toprakları içerisinde yaşayan bütün vatandaşlara din ve vicdan özgürlüğü tanınmıştı. Bunun yanında Reformla birlikte, Avrupa'nın mezhep birliğinin bozulması ve mezhep çatışmalarının başlaması Osmanlı'nın Balkanlarda ilerleyişini kolaylaştırmıştır.

AYDINLANMA ÇAĞI

18. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan her konuda akla öncülük tanıyan düşünce sistemine "Aydınlanma", bu düşünce sistemi ile gelen yeni döneme ise "Aydınlanma Çağı" adı verilir.

Aydınlanma Çağı'nın oluşmasında etkili olan bilim adamlarından bazıları şunlardır.

Newton: Fizik ve matematik alanında çalışmalar yapmıştır.

Kopernik: Evrende Güneş merkezli bir sistem olduğunu ve Güneş'in Dünya etrafında değil, Dünya'nın Güneş etrafında döndüğünü ispatlamıştır.

Galileo: Dünya'nın yuvarlak olduğunu ispatlayarak, kilise tarafından benimsenen, Dünya'nın düz olduğu görüşünü yıkmıştır. Ayrıca fizik alanında da çalışmalar yapmıştır.

Dekart: Bilimsel bilgiye ancak matematikle ulaşılabileceğini öne sürmüş ve bu nedenle analitik ve geometriyi geliştirmiştir.

Jan Jak Russo : Baskıcı düşüncelere karşı çıkarak demokrasinin doğmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Aydınlanma Çağı'nda güzel sanatlar alanında da gelişmeler olmuş, özellikle müzik alanında Mozart, Bach gibi ünlü besteciler yetişmiştir.

5.ÜNİTE: EKONOMİ VE SOSYAL HAYAT

TOPRAKTAN GELEN YAŞAM

İnsanların toprağı işleyerek ekme ve dikme yoluyla ondan ürün elde etmesi faaliyetine tarım denir. Türkiye nüfusunun yaklaşık %48.4'ü geçimini TARIM 'la sağlamaktadır.

Topraklarımızdan faydalanma oranı daha çok iklim ve yer şekilleri özelliklerine bağlıdır. Ülkemizde yüksek dağlık kesimler geniş alan kaplar. Buna bağlı olarak ekilebilir alanlar azdır.

Ülkemiz arazisinin;

- ✓ % 36 'sı Ekili-Dikili Alan,
- ✓ % 32'si Çayır ve Otlak (Mera),
- ✓ % 26 'sı Orman
- ✓ % 6'sı Diğer Alanlar (Tarıma Elverişsiz Alanlar, Çıplak Kayalıklar gibi) dır.

Bölgelere göre Topraklardan Yararlanma Durumu'na baktığımızda en fazla ekili-dikili alanların bulunduğu bölge **Marmara Bölgesi**, en az ekili dikili alanların bulunduğu bölge **Doğu Anadolu Bölgesi** 'dir.

TARIMI ETKİLEYEN BEŞERİ FAKTÖRLER

■ Sulama	■ Tohum ıslahı
■ Gübreleme	■ Makineleşme
■ İlaçlama	■ Zirai mücadele
■ Pazarlama	■ Çiftçinin eğitimi

TARIMI ETKİLEYEN DOĞAL FAKTÖRLER

- İklim (yağış miktarı, yağış rejimi, sıcaklık),
- Yükselti,
- Denize uzaklık,
- Toprağın cinsidir.

TARIMI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- **Toprak ve bakımı:** Toprak, tarım faaliyetleri üzerinde etkili olan en önemli faktörlerden biridir. Topraktan en verimli şekilde yararlanmak için teknolojik yeniliklerin uygulanması gerekir. Toprağın bakımı; toprağın sürülmesi, çapalanması, yabancı otlardan ayıklanması, erozyonla mücadele ile sağlanır.
- **Sulama:** Su, bitkiler için en önemli besin maddesidir. Toprağın uygun zamanlarda ve yeterince sulanması gerekir. Ülkemizde özellikle **İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde** sulama sıkıntısının fazla olması sebebiyle tarım alanları nadasa bırakılmaktadır. **Nadas**, yarı kurak bölgelerde tarlanın sürülerek, suyunu biriktirmesi için bir yıl boş bırakılmasıdır. Toprakların nadasa bırakılmasını önlemenin yolu ise sulamadır.

- **Gübreleme:** Toprağın besin ve mineral bakımından zenginleştirilmesidir. Toprağın gübrenmesi sonucunda birim alandan elde edilen ürün miktarı artar.
- **Tohum ıslahı:** Ülke şartlarına en uygun tohumu üretmek için yapılan çalışmalara denir. Ülkemizdeki Tohum Islahı İstasyonları, Devlet Tarım İşletmeleri, Devlet Üretim Çiftlikleri ve Ziraat Fakülteleri gibi kuruluşlar kaliteli tohum elde etmek için kurulmuştur.
- **Makineleşme:** Üretim işlemlerinin gelişmiş araçlarla yapılmasıdır. Tarımda makineleşme sonucunda toprak daha iyi ve kısa sürede işlenir. Tarımsal üretim ve verim artar.

UYARI: Engebenin fazla olduğu Karadeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde tarımda makine kullanımı oldukça sınırlıdır.

- **Pazarlama:** Ürünün bozulmadan tüketim ya da işleme merkezlerine ulaştırılıp satılmasına pazarlama denir. Ülkemizde çiftçilerin olumsuz yönde etkilenmesini engellemek için devlet, çiftçiye önceden taban fiyattan ürün alma garantisi verir. Bu uygulamaya destekleme alımı denir. Tahıllar ve şeker pancarı gibi temel besin maddeleri destekleme alımları yapılan ürünlerdir.
- **İlaçlama:** Tarımda verimi ve kaliteyi artırmak için çeşitli hastalık ve böceklerle karşı ilaçlama yapılmasıdır.

Ülkemizde tarımı desteklemek ve geliştirmek amacıyla aşağıdaki projeler uygulanmaya konmuştur.

- ✓ Doğrudan gelir desteği
- ✓ Hayvancılık destekleri
- ✓ Hububat desteklemeleri
- ✓ Prim uygulamaları
- ✓ Çay desteklemeleri

- ✓ Doğrudan gelir mazot ve tohumluk desteği
- ✓ Faiz indirimli tarımsal krediler
- ✓ Kırsal kalkınma yatırım desteği
- ✓ Tarım reformu uygulama projesi

TARİHTE TOPRAK YÖNETİMİ

İktâ Sistemi: Devlete ait toprağın ekilmesi için belli bir kişiye, bir süre için verildiği sisteme iktâ sistemi denir. Toprağın bir kısmıyla geçimini sağlayan iktâ sahibi geri kalan kısmıyla asker beslerdi. Bu sistemde arazi, tımar verilen kimsenin mülkü değildir. Tımar sahibi halkın devlete ödemesi gereken vergileri devletin izni ile toplardı. Kişiye verilen toprakların vergisi, iktâ sahibi tarafından toplanırdı. Bu vergilere karşılık devlete asker beslemek, o bölgenin güvenliğini sağlamak zorundaydı.

❏ İktâ sistemini Müslümanlarda kullandı. Ancak kapsamlı olarak Selçuklular döneminde düzenlenmiştir. **Osmanlılar bu sistemi tımar sistemi adıyla uyguladı.**

☑ Osmanlıda tımar verilen kişiye **“Sipahi”** denirdi. Sipahiler bölgedeki vergileri de toplarlardı.

☑ Tımar topraklarının kayıt edildiği deftere **“Tahrir”** defteri denirdi.

Tımar Sisteminin Faydaları:

1. Sürekli hazır ordunun bulunmasını sağladı.
2. Devletin maaş yükü azalmıştır.
3. Toprakların ve o bölgenin güvenliği sağlanmıştır.
4. Toprakların ekilip biçilmesi (üretim) sağlanmıştır.

UYARI: Toprağını izinsiz terk eden köylüden **ÇİFTBOZAN VERGİSİ** alınırdı. Toprağını üç yıl üst üste boş bırakandan, toprak alınarak başkalarına verilirdi. **AMAÇ:ÜRETİMDE SÜREKLİLİĞİ SAĞLAMAK.**

BİLGİ NOTU : Kanunî Sultan Süleyman devrinde en iyi dönemini yaşayan tımar sistemi, Kanunî'den sonra bozulmaya başladı. 16. yüzyıl sonlarında, uzun süren savaşların sebep olduğu ağır masrafların karşılanabilmesi için iltizam usulüyle peşin para karşılığı tımarların satılması bozulmayı hızlandırdı. **İLTİZAM :** Özel yönetimi olan eyaletlerin vergi gelirlerinin açık artırma yolu ile toplanmasına denir. Vergiyi toplayana **MÜLTEZİM** denir. Bu yolla devletin nakit sıkıntısı giderilmeye çalışılmıştır.

Tımar sistemi; toprağın düzenli ekilmemesi, askerlerin savaşa gitmek istememesi ve vergi sisteminin bozulmasıyla **1839 Tanzimat Fermanı ile kaldırılmıştır.**

Feodalite (Derebeylik):

- ❏ Kavimler göçü sonunda oluşan boşluktan yararlanan kişilerin toprakları egemenliği altına alıp, üzerindeki insanları kendine bağladığı sistemdir. Kısaca zengin toprak sahibi kişiler diyebiliriz.
- ❏ Toprak sahiplerine **Senyör** denirdi. Toprakta çalışan köylülere **“Serf”** denir.
- ❏ Feodal düzenin önemli özelliklerinden biri de senyörün içinde yaşadığı şato veya kalelerdi. Bu şato veya kaleler askeri birlik tarafından korunuyordu.
- ❏ Feodalite, bütün Ortaçağ boyunca devam etti. XV. yüzyılda: barutun ateşli silahlarda kullanılmasıyla sona erdi.
- ❏ Feodalitenin yıkılması Mutlak krallıkların güçlenmesini sağladı. Yeniçağ başında Almanya dışında feodalite yıkıldı. Almanya'da ise Yakınçağ'da ortadan kalktı.
- ❏ Feodalite devrinde Avrupa'da sosyal adalet kurulmamıştı. Bu nedenle halk çeşitli sınıflara ayrılmıştır. Bunlar: Asiller, rahipler, burjuvalar, köylüler olarak.

OSMANLI DEVLETİ'NDE TOPRAK YÖNETİMİ

A) MİRİ TOPRAKLAR

Fetih yoluyla devlet mülkiyetine geçen arazilerdir. Fethedilen topraklar Nişancı tarafından miri olarak tapu defterlerine kaydedilirdi. Bu topraklar devlete aitti devredilemez, satılamaz ve bağışlanamazdı.

MİRİ TOPRAKLARIN BAŞLICALARI ŞUNLARDIR:

1. DİRLİK ARAZİ: Dirlik arazi gelirin büyüklüğüne göre üçe ayrılırdı.

- A) **HAS:** Yıllık geliri 100.000 akçe ve üzeri topraklardır. Hanedan mensuplarına, Divan Üyelerine, Beylerbeyine ve Şehzadelere verilirdi.
- B) **ZEAMET:** Yıllık geliri 20.000 ila 100.000 akçe arasındaki topraklardır. Kadı ve Subaşı gibi orta dereceli memurlara verilirdi.
- C) **TIMAR:** Yıllık geliri 3000 ila 20.000 akçe arasındaki topraklardır. Genellikle savaşlarda yararlılık gösterenlere verilirdi.

2. MUKATAA ARAZİ: Gelirleri iltizam usulu ile doğrudan hazineye aktarılan arazilerdir.

3. OCAKLİK ARAZİ: Gelirleri kale muhafızlarına ve tersane giderlerine ayrılan topraklardır.

4. YURTLUK ARAZİ: Gelirleri sınırları korumak amacıyla Türkmen boylarına verilen arazileridir.

5. PAŞMAKLİK ARAZİ: Padişah ailesine verilen arazilerdir.

6. MALİKANE ARAZİ: Üstün hizmet karşılığı verilen arazilerdir.

7. METRUK ARAZİ: Otlak, yaylak gibi tarıma kapalı arazilerdir.

B) MÜLK TOPRAKLAR

Padişah tarafından üstün hizmetler karşılığında kişilere özel olarak verilen arazilerdir. Bu arazilere sahip olanlar toprağı satabilir, kullanabilir, miras bırakabilirdi. Kazançları oranında devlete vergi öderler

→ **ÖŞRİ ARAZİ:** Bu topraklar müslümanlara ait olan topraklardır.

→ **HARACİ ARAZİ:** Bu topraklar gayrimüslümlere verilen topraklardır.

C) VAKIF TOPRAKLAR

Gelirleri cami, medrese, şifahane, imarethane (aşevi) gibi din, bilim ve hayır işlerine harcanan topraklardır. Bu topraklardan vergi alınmazdı.

NOT: Sınırlar genişledikçe uzak eyaletlerde vergilerin toplanması zorlaşmış, bu nedenle bu eyaletlerin vergileri açık artırma yoluyla birkaç yıllığına peşin para karşılığı **MÜLTEZİM** adı verilen kişilere bırakılmıştır. Bu sisteme "İltizam Sistemi" adı verilmiştir.

DEVLETLER NASIL GELİŞİR-TARİHTEKİ TİCARET YOLLARI

Dünya ticaretinde önem kazanan yollar Kral Yolu, İpek Yolu ve Baharat Yolu'dur.

KRAL YOLU :

Batı Anadolu'dan başlayıp, Mezopotamya'ya kadar uzanan yola "Kral Yolu" denir.

Lidyalılar tarafından yapılan Kral Yolu, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıkları arasında **kültürel etkileşimin** yaşanmasında etkili olmuştur.

BAHARAT YOLU

- Hindistan ve Malezya'dan başlayıp Basra Körfezi'ne ve Kızıldeniz yoluyla Doğu Akdeniz kıyılarına ulaşır.
- Baharat ürünleri önceleri Asya ülkelerinde kullanılmaktaydı.
- Daha sonraları ise Avrupa ülkelerinde de kullanılmaya başlayınca bu ürünlerin önemi artmıştır.
- Baharat ürünleri pahalı olduğundan ancak zenginler satın alabilmekteydi.
- Baharat Yolu Bağdat'tan itibaren ipek Yolu ile birleşerek devam etmektedir.
- Yavuz Sultan Selim döneminde de Baharat Yolu'nun güvenliği Osmanlıların eline geçmiştir.
- Ticaret mallarından bazıları; ipek, baharat, porselen, kağıt, değerli madenler, bal, deri, kürk, canlı hayvandır.

İPEK YOLU

- Çin'den başlayıp, Taklamakan Çölü bölgesinden geçerek, Afganistan, İran üzerinden Doğu Akdeniz'e ulaşır.
- Burada ticaret malları Akdeniz üzerinden Avrupa ülkelerine taşınmıştır.
- İpek Yolu iki kola ayrılır
 - I.Kol: Güneyde İran topraklarından geçerek, Suriye ve Anadolu kıyılarına ulaşır.
 - II. Kol: Kuzey'de Hazar Denizi'nin kuzeyinden, Karadeniz'in kuzey bölgelerine ulaşır.
- Fatih Sultan Mehmet zamanında ipek Yolu'nun denetimi Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir.

BİLGİ NOTU: Osmanlı Devleti'nin eline ipek ve Baharat yollarının denetimi geçince Avrupalılar yeni yollar bulmak amacıyla coğrafi keşiflere yönelmişlerdir.

SANAYİ İNKILABI

1750'li yıllarda İngiltere'de başlayan, daha sonra tüm dünyaya yayılan üretim alanındaki teknolojik gelişmelere "Sanayi İnkılâbı" denir. Sanayi İnkılâbı, İngiltere'de insan gücü ile çalışan dokuma fabrikaları yerine, buhar gücü ile çalışan fabrikanın kurulmasıyla başlamıştır. Buhar gücünün, insan gücünün yerini alması kısa zamanda diğer sektörlerde yayılmış (kimya, madencilik, ulaşım vb.) ve teknoloji dönemi başlamıştır.

Sanayi İnkılâbı'nın Sonuçları

- ☆ İnsan ve hayvan gücünün yerini makine gücü, küçük imalathânelerin yerini büyük fabrikalar almıştır.
- ☆ Buhar gücüyle çalışan lokomotifler ve çelik gemiler yapılmış, bu durum ulaştırma ve haberleşme alanında büyük kolaylıklar sağlamıştır.
- ☆ Teknolojik gelişmeler sayesinde yeni yollar ve kanallar açılmış (Panama, Süveyş vb) uluslararası ticaret canlanmıştır.

- ☆ Sanayinin gelişmesiyle ham madde ve pazar sorunları ortaya çıkmıştır. Bu sorun Avrupa devletleri arasında sömürge yarışını başlatmıştır. Bu durum I. Dünya Savaşı'nın en önemli nedeni olmuştur.
- ☆ İşçi sınıfı ortaya çıkmış, bu sınıfın haklarını korumak için sendikalar kurulmuştur.
- ☆ Köylerden sanayi kentlerine yoğun göçler olmuştur. Bu durum şehirlerin sosyal sorunlarını artırmıştır.
- ☆ Sanayileşmeye paralel olarak yeni düşünce akımları (kapitalizm, sosyalizm, liberalizm vb) ortaya çıkmıştır.

UYARI : Sanayi İnkılabı Osmanlı devletini olumsuz olarak etkilemiştir. Avrupa'da seri ve ucuz olarak üretilen mallar Osmanlı pazarlarına girince Osmanlı ekonomisi bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. Bu durumun sonucunda el tezgâhlarıyla üretim yapan Osmanlı esnafı Avrupa'nın bol ve ucuz mallarıyla rekabet edemedi.

1733	John Kay, dokuma işlemini makineleştirdi.
1765	James Watt, buhar motorunu icat etti.
1771	Richard Arkwright, suyla çalışan iplik eğirme makinesini icat etti.
1781	Buhar makinesi ilk defa Avrupa'da kullanıldı.
1790	İlk demir tekneli gemi suya indirildi.
1804	Raylar üzerinde ilerleyen ilk buharlı lokomotif yapıldı.
1825	İngiltere'de ilk buharlı tren yolu yapıldı.
1828	İlk modern maden eritme ocağı faaliyete geçti.
1849	Ruhr'da ilk defa kok kömüründen demir üretildi.
1855	Krupp tarafından Bessemer çelik yöntemi geliştirildi.
1885	Benz, ilk petrollü arabayı geliştirdi.
1890	Floransa'da ilk elektrikli tramvay icat edildi.

UYARI: 1869'da Süveyş Kanalı, 1914'te Panama Kanalları'nın açılması ile ticaret yolları kısalmıştır. Böylece ticaret daha da gelişmiştir.

HİÇ BİTMİYEN DESTEK-VAKIFLAR

Vakıf, kişinin mal varlığının bir bölümünün hayır işleri için bağışlamasına denir. Vakıf arazi gelirleri cami, han, hamam, medrese gibi sosyal hizmetlere ve hayır kurumlarının masraflarına ayrılan topraklardır.

- ❏ Vakıf sistemi, Karahanlı, Gazneli ve Selçuklu devletlerinde de vardır.
- ❏ Türk-İslam devletlerinde sosyal devlet anlayışı hakimdir. Osmanlı Devleti döneminde eğitim, sağlık, kültür ve bayındırlık alanlarında vakıflar önemli bir yer tutar.
- ❏ Vakıflar devlet tarafından desteklenir aynı zamanda devletin gözetiminde bulunurdu.
- ❏ Halkın her türlü gereksinimini karşılayan vakıflar, eğitim-öğretim kurumları, hastane, kütüphane, imaret gibi yapıların giderlerini karşılamıştır.

- ❏ 16.yy'dan sonra vakıflar, yönetim ve adalet alanlarındaki bozulmaların etkisiyle önemini kaybetmeye başlamıştır.
- ❏ Kanunlara aykırı bir şekilde vakıfların kişilere dağıtılması vakıfların amaçlarından sapmasına neden olmuştur.
- ❏ 1836 yılında II. Mahmut vakıf sistemini kaldırarak Evkaf Nezaretini(bakanlığı) kurmuştur.

VAKIFLARIN KURULMA AMAÇLARI

- ❏ Toplumda çoğulcu ve özgürlükçü demokrasinin yerleştirilmesi.
- ❏ İnsanlara, emeğe ve doğaya saygı çerçevesinde insanların düşünce anlayışını geniş alanlara yayma
- ❏ Eşitlik, dayanışma, adalet, dürüstlük gibi değerlerin tüm topluma benimsetilmesi.
- ❏ Sosyal adaleti pekiştirmek, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak
- ❏ Sosyal devlet anlayışının ve demokrasinin gelişmesi için çalışma yapmadır.

Günümüzde Türkiye'de;

- ♦ Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı
- ♦ Türk Toplum Gönüllüleri Vakfı
- ♦ Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
- ♦ Teknolojiyi Geliştirme Vakfı
- ♦ Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı
- ♦ İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı
- ♦ Çocuk Vakfı
- ♦ Bilim ve Sanat Vakfı gibi kuruluşlar vardır.

OSMANLI'DA EĞİTİM KURUMLARI

AHİLİK

MEDRESELER

ENDERUN MEKTEBİ

AHİLİK: Ahi kelimesi “kardeş” anlamına gelmektedir. 13. Yy’da Anadolu’da görülmeye başlamış ve kurucusu AHİ EVRAN’dır.

- Ahilik Anadolu’da yaşayan halkın sanat, ticaret, ekonomi gibi çeşitli meslek alanlarında yetişmelerini sağlayan, onları ahlaki yönden yetiştiren, çalışma yaşamını iyi insan meziyetlerini esas alarak düzenleyen bir örgütlenmedir. Kısaca tüm meslek gruplarının bir araya gelmesi ile oluşan kurumdur.
- Bugünkü esnaf odaları gibi çalışır ancak daha kapsamlıdır.

Ahi Teşkilatının Görevleri

- Üye sayısını, malların kalitesini ve fiyatları belirlemek
- Arz-talep dengesine dikkat etmek
- Müşterilerin haklarını korumak
- Üretimi ihtiyaca göre belirlemek
- Mesleğe yeni eleman kazandırmak, yani yetiştirmek
- Sanatkârlara sanat ahlakını yerleştirmek
- Esnaf ile hükümetin ilişkilerini düzenlemek
- Üyelerin zararlarını karşılamak ve kredi vermek
- Çalışamayacak durumdaki üyelerini korumak, esnaflar arasında haksız rekabeti önlemek
- Şehirlerde güvenliği sağlamak

AHİLİKTE ÖNEMLİ 4 DÖNEM

- **** “YAMAKLIK DÖNEMİ”** --- Genelde 10 Yaşında olan çocuklar arasından seçilirlerdi.
- **** “ÇIRAKLIK DÖNEMİ”** --- Ustaların yanında düzenli olarak 2 Yıl **Yamaklık** yapanlar **ÇIRAKLIĞA** yükselirdi. Bu dönemde işin incelikleri yanında büyüklerine saygılı olması ve yalan söylememesi öğütlenirdi...
- **** “KALFALIK DÖNEMİ”** --- 3 Yıl **ÇIRAKLIK** ‘tan sonra **KALFALIĞA** yükselirdi. Ve bu dönemde kendisine işinde doğru ve dürüst olmaya yönelik öğütlerde bulunulurdu... Kalfanın usta olabilmesi için kalfalık döneminde en az üç çırak yetiştirmesi şarttı.
- **** “USTALIK DÖNEMİ”** --- 3 Yıl **KALFALIK** ‘tan sonra **USTALIĞA** yükselirdi. Usta Ahiliğe girebilmesi için en az üç tane kalfa yetiştirmelidir. Usta olmayan kişiler Ahilik Teşkilatı ‘na giremez, ve işyeri açamazlardı.

Ahi Başı ‘nın onay vermesiyle **Ustalık Belgesi** alanlar, kendi iş yerlerini açmaya hak kazanırlardı. Ustalığı tamamlayan kişiye **Şet Töreni** düzenlenir. Ahi babadan aldığı izine **Destur** denir.

Osmanlı’da lonca teşkilatı denirdi. Loncaların Yararları :

- ☑ Eснаflarla tüketiciler arasındaki ilişkileri düzenlemek.
- ☑ Eснаfların ekonomik olarak yetersiz olduğu durumlarda, esnaflara kredi sağlamak.
- ☑ Fiyatları belirleyerek, üretimin kalitesini artırmak.
- ☑ Mesleklerle ilgili eğitim vermek.
- ☑ Meslekler arasında dayanışmayı sağlamaktır.

Osmanlı’da “**Narh**” uygulaması tüketicinin korunmasında en önemli unsurlardan biriydi. Bununla kalite ve fiyat kurallarına uymayanlar ile tüketiciyi aldatanlara üretimden el çektiliriliyor ve üretim yapmaları yasaklanıyordu.

Ülkemizde yeni yeni kurumsallaşan Rekabet Kurulu, Patent Enstitüsü, Kosgeb, Reklam Kurulu yanında Ticaret ve Sanayi Odaları, İşçi ve İşveren sendikaları, Kooperatifler, Esnaf Odaları, Belediye, Bağ-Kur gibi sosyal hizmet veren kurumlar Ahilik sisteminden günümüze yansıyan kuruluşlardır.

UYARI: Sanayi İnkılâbının Osmanlı'ya olumsuz etkileri Lonca teşkilatının önemini azaltmıştır. El tezgâhları ve zanaatçılar, ekonomik olarak zayıflamıştır.

Osmanlı padişahları da meslek sahibi olmaya önem vermişlerdir.

- I. **Mehmet (Çelebi):** Yay ve kiriş ustası
- II. **Mehmet (Fatih):** Bahçıvan
- I. **Süleyman (Kanuni):** Kuyumcu
- III. **Mehmet (Avcı):** Kaşık ustası
- II. **Osman (Genç):** Saraç
- III. **Selim:** Silah ustası
- II. **Mahmut:** Sedefkâr
- II. **Abdülhamid:** Marangoz

Mahalle Mektepleri (Sıbyan Mektebi)

Osmanlı Devleti'nde çocuklar mahalle mektebinde okula başlardı. İlk örnekleri 13. yüzyılda görülen okullar Tanzimat Dönemi'ne kadar varlıklarını korudular. Sıbyan Mektepleri ise cami, medrese imaret ve çeşmelerle birlikte hayırseverler tarafından yapılan okullardı. Bu mekteplerde Kuranı okumayı, yazı yazmayı öğretirlerdi. Bu eğitim imamlar ya da orta derecede medrese mezunları tarafından verilirdi.

- Eğitim sürecinin ilk basamağıdır.
- Her mahallede camilerin yanına açılmıştır.
- 4-6 yaş arası kız erkek öğrenciler okutulurdu.
- Okulun masrafları vakıflar aracılığıyla karşılanırdı.
- Çocuklar okula “Âmin Alayı” töreniyle başlardı.

Medrese Eğitimi: Medrese kelime olarak ders okunan yer anlamına gelir.

- ☐ Dünyadaki ilk medrese 937 de Türkistanda Buhara'da kurulan **Faracek Medresesidir.**
- ☐ Türk Tarihi'nde İlk Medrese **Büyük Selçuklu Hükümdarları Alpaslan ve Sultan Melikşah Dönemleri** 'nde Vezirlik yapan **NİZAMÜL MÜLK** tarafından Bağdat 'ta kurulmuştur...
- ☐ İlk Osmanlı Medresesi İznik'te Orhan Bey tarafından açıldı.
- ☐ Medrese hocalarına **Müderris** denir. İlk Osmanlı Müderrisi “Davud-i Kayserî” dir.
- ☐ Müderrisler öğrencilerini yaptıkları sınavla seçer. Bir müderris en fazla 20 öğrenci okutabilirdi. Yaş sınırı yoktu.
- ☐ Mezun olanlar hukuk, dini, eğitim ve yönetim alanlarında çalışırlardı.
- ☐ Medrese talebelerine **DANIŞMEND** veya **SUHTE** gibi isimler verilirdi.
- ☐ Eğitimi tamamlayanlar **İcazetname** adlı belge alırdı.
- ☐ Medreseler ilk başlarda din ve diğer bilim alanlarında eğitim verirdi. Ancak zamanla diğer bilimler geri plana itilerek genelde dini eğitim veren kurumlar haline gelmişlerdir.
- ☐ Fatih Sultan Mehmet “**Sahn_ı Seman**” medreselerini Kanuni ise “**Süleymaniye**” Medreselerini açmıştır.

Enderun Mektebi

Devlet memuru, asker, idareci ve komutan yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Kelime anlamı “iç kısım” dır. Sultan II. Murat zamanında çıkarılan “Devşirme Kanunu” ile Devşirilen gençlerin zeki ve kabiliyetli olanları saraya alınarak burada açılan Enderun Mektebi'nde eğitime başlandı. Enderun'da iyi bir eğitim alan bu gençler, nitelikli devlet adamı ve usta zanaatkârlar olarak yetiştirilirdi.

Uyarı

Enderun mektebinin medreselerden farkı Enderun mektebinde, devşirilen gayrimüslimlerin çocuklarının yetiştiriliyor olmasıdır.

Enderun'da eğitim dört konu üzerinde toplanmıştı:

1. Beden Eğitimi
2. Uygulamalı saray işleri eğitimi
3. Yeteneklerine uygun bir sanat eğitimi
4. Teorik olarak İslami bilgiler öğretimi

MESLEĞİMİ NASIL SEÇMELİYİM?

Meslek : Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iştir.

- Toplum hayatında hiçbir meslek diğerlerinden üstün değildir. İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için her mesleğin hizmetinden yararlanma ihtiyacı duyarlar.
- Bireyler mesleklerini seçerken ilgi duydukları ve hoşlandıkları alanlara yönelmelidirler.
- Aileler, çocukların seçecekleri mesleklere müdahale etmemeli, ilgi duydukları alanlara saygı duymalıdır.

Kişi gelecekteki mesleğini seçerken şu sorulara yanıt vermeli, daha sonra seçimi gerçekleştirmelidir.

- Neler yapabilirim?
- Neleri yapmaktan hoşlanırım?
- Nasıl bir karaktere sahibim?
- Ne istiyorum?

Özellikle ilköğretim okullarının 7 ve 8. sınıflarında öğrenciler meslekler hakkında bilgilendirilmeli ve gerekli yönlendirmeler yapılmalıdır.

Okullar bizi hayata hazırlayan laboratuvar görevi görmektedir. Gelecekte karşılaşacağımız sorunları önceden görme ve çözüm yolları geliştirme becerisi okullarda kazanılır. Meslek seçerken nelere dikkat edeceğimiz konusunda bizi bilinçlendirir.

Meslek Seçiminde Rol Oynayan Faktörler

- İlgi, istek ve yetenekleri
- Meslek hakkında bilgi düzeyi
- Ülkenin ekonomik durumu
- Toplumda mesleğe olan talep
- Ailenin beklentisi
- Ailenin sosyo-ekonomik durumu
- Cinsiyet ve fiziksel özellikler
- Çevrenin etkisi

İlgisi, Yeteneği ve İsteği doğrultusunda İyi Eğitim Almamış Bir İnsan;

- ☐ İşinde isteksiz ve verimsiz olur.
- ☐ Kendine güven duymaz.
- ☐ Zaman, enerji, malzeme ve emek kaybına neden olur.
- ☐ Tembel, savurgan olur.
- ☐ Yenilik ve gelişmelere kapalıdır.
- ☐ Ülke ekonomisine ve topluma zarar verir.

MESLEK SEÇİMİNDE EĞİTİM AŞAMALARI

İLKÖĞRETİM

ORTAÖĞRETİM

YÜKSEK ÖĞRETİM

YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA

Sınıf Belirleme Sın.
(SBS) Yüksek Öğrenime Geçiş Sın.
(YGS)
Lisans Yerleştirme Sın.
(LYS)

GENEL LİSELER

Türk Milli Eğitiminin genel amaçları doğrultusunda, öğrencileri ortaöğretim seviyesinde asgari genel kültüre sahip, toplumun sorunlarını tanıyan, ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan insanlar olarak yetiştiren ve yüksek öğretime öğrenci hazırlayan ilköğretim üzerine dört yıl sürekliliği eğitim kurumlarıdır.

FEN LİSELERİ

Zeka düzeyleri ile fen ve matematik alanlarındaki yetenekleri yüksek olan öğrencileri matematik ve fen bilimleri alanında yüksek öğrenime hazırlamayı, üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık etmeyi, yeni bilgileri üretebilen ve projeler hazırlayabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan kurumlardır.

SOSYAL BİLİMLER LİSELERİ

Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarında ihtiyaç duyulan üstün nitelikli bilim adamlarının yetiştirilmesine kaynaklık eder. Edebiyat ve Sosyal Bilimler alanlarındaki ilgi ve yetenekleri üst düzeyde olan öğrencileri bu alanda yüksek öğretime hazırlar.

Toplumun ekonomik ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak bireyler yetiştiren kurumlardır.

6.ÜNİTE: YAŞAYAN DEMOKRASİ

KURULTAYDAN MECLİSE

Orta Asya Türklerinde Kurultay

Eski Türklerde siyasi, askerî ve ekonomik kararların alındığı meclise **toy ya da kurultay** adı verilirdi. Orta Asya Türk devletlerinden biri olan Hunlarda her yıl ilkbaharın beşinci ayında (Haziran ayı) devlet işlerinin görüşüldüğü kurultay toplanırdı. Bu toplantılarda hükümdarların yanında her zaman **hatun** denilen hanımı oturur ve bazı elçileri kabul edebilirdi.

❖ Hatunun kurultayda yer alması kadına verilen değeri gösterir.

Türkler hükümdara devleti yönetme yetkisinin Tanrı tarafından verildiğine inanıyorlardı. Tanrı tarafından verilen bu yönetme hakkına **kut inancı** denirdi. Kut kan yoluyla hükümdarın tüm erkek çocuklarına geçtiğine inanılırdı.

Bütün hanedan üyelerinde kut olduğundan kendine siyasi ve askerî bakımdan güvenen kişi taht mücadelesine girebilirdi. Bu durum Türk devletlerinde bölünmeye neden olurdu.

Türk devletlerinde hükümdarlar yönetimi kolaylaştırmak için ülkeyi doğu ve batı olmak üzere ikiye ayırırdı.

Hükümdarın Görevleri

- Türk milletini ekonomik yönden yüksek bir seviyede, barış içinde hür olarak yaşatmak,
- Orduyu idare edip, ülke çapında asker toplamak,
- Töre adı verilen toplumsal kuralları uygulamak,
- Dağınık Türk boylarını toplayıp bir araya getirmek,
- Meclisi toplantıya çağırıp yönetmek, Devlet mahkemesine başkanlık etmek,
- Adaletli olmak ve kanunları uygulamak,

İslamiyet'in Kabul Edilmesinden Sonra Meclis

İslam dininin kabul edilmesinden sonra da devlet yönetiminde Türk kültürünün etkisi devam etti. Kut anlayışı İslam dünyasının dinî lideri olan halifenin hükümdarlığı onaylaması uygulamasına dönüştü.

İslamiyet döneminde de **"Devlet ve ülke, hükümdar soyunun ortak malıdır."** anlayışı devam etti. Devlet işleri, **Divan** adı verilen bir kurulda görüşülüp karara bağlanırdı. Divan'a, sultan veya vezir başkanlık ederdi.

İslamiyetin kabulünden sonra kurulan Karahanlılar, Selçuklular ve Osmanlılar gibi Türk devletlerinde de İslamiyet öncesi Türk devlet gelenekleri devam etmiştir. Ancak devlet yönetiminde de din kuralları etkili olmaya başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde Divan-ı Hümayun

Osmanlı Devleti'nde padişahın başkanlığında önemli devlet işlerini görüşmek üzere toplanan meclise, **"Divan-ı Hümayun"** denirdi.

Divan, hangi din ve millete ait olursa olsun, kadın erkek herkese açıktı. Divan'da önce halkın dilek ve şikâyetleri dinlenir, ondan sonra devlet işleri görüşülüp karara bağlanırdı.

Divan'da son söz padişaha aitti. Ancak padişah devlet işleri ile ilgili Divan üyelerine danışıp fikirlerini alırdı. Bu sebeple **danışma meclisi** de denirdi.

Osmanlı Devleti'nin en önemli yönetim organlarından olan Divan-ı Hümayun, Yükselme Dönemi'nden sonra bozulmaya başladı. 19. yüzyılda II. Mahmut bu teşkilatı kaldırarak yerine Avrupa usulünde düzenlenmiş olan bakanlıkları kurdu.

OSMANLI DEVLETİ'NDE DEMOKRATİKLEŞME HAREKETLERİ

TANZİMAT FERMANI (1839) (Fermanın ana maddelerinin kodlaması:EVRAK

- 1- Kanun önünde herkes **EŞİTTİR**.
- 2- **VERGİ** kişilerin kazancına göre alınacak.
- 3- **RÜŞVET** ve iltimas kaldırılacak.
- 4- **ASKERLİK** işleri belli bir düzene göre yapılacak.
- 5- **KANUNUN ÜSTÜNLÜĞÜ** kabul edilecek.

Yukarıda bazı maddelerini verdiğimiz Tanzimat Fermanı; mutlakiyetin gücünü sınırlandırmıştır ve ilk kez bu ferman ile Osmanlı Devleti hukuk üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu durum demokratikleşme yolunda atılmış en önemli adımlardan birisidir. Ancak Osmanlı halkı Tanzimat Fermanı ile yönetimde söz sahibi olamamıştır.

ISLAHAT FERMANI 1856

Avrupalı devletlerin baskısıyla ilan edilen ferman, Tanzimat Fermanı'nın genişletilmiş halidir. Bu fermanla azınlıklar,Müslüman halktan daha ayrıcalıklı hale geldiler. Demokratik hareket sayılmasının nedeni bütün Osmanlı halkının can,mal ve namusunun korunması ve kanun önünde eşit sayılmalarıdır.Ama bu fermanla azınlıklar,Müslüman halktan daha çok haklar elde ettiler.

MEŞRUTİYET DÖNEMLERİ

Osmanlı halkı ilk kez 1876'da II. Abdülhamid döneminde ilân edilen I. Meşrutiyet ve Kanunî Esasi (Anayasa) ile yönetimde söz sahibi olmuştur ve böylece Osmanlı Devletinin yönetim şekli "**meşruti monarşi**" şeklinde değişmiştir. Anayasa gereği padişahın yanında halkın seçmiş olduğu vekillerden oluşan Mebusan Meclisi oluşturulmuştur

Osmanlı Devleti'nin ve Türk tarihinin ilk anayasası olan Kanun-i Esasi'ye göre;

- ◆ Herkes kanun önünde eşittir.
- ◆ Kanun teklif etme hakkı Bakanlar Kuruluna aittir.
- ◆ Her türlü işkence yasaktır.
- ◆ Yargı bağımsızdır.
- ◆ Devlet memurlarının hesaplarını denetleyen "**Sayış-tay**" kurulmuştur.
- ◆ Kişinin malına devletçe el konulması ve parasız çalıştırma yasaklanmıştır.
- ◆ Mebuslar Meclisi üyeleri 4 yıl için seçilecektir.
- ◆ Padişahın onaylamadığı hiçbir metin kanunlaşamaz.
- ◆ Hükümet padişaha karşı sorumludur.
- ◆ Padişah, meclisi toplantıya çağırarak, yeniden seçim yapmak şartıyla meclisi kapatmak yetkisine sahiptir gibi hükümler yer almaktadır.

I ve II Meşrutiyeti ilan eden Sultan II. Abdülhamit

I.Meşrutiyet'in ömrü fazla uzun sürmemiştir. Meclisteki azınlıkların olumsuz faaliyetleri ve 93 Harbinden dolayı II.Abdülhamid meclisi kapatarak eski yönetim şekline geri dönmüştür. Ancak 1908 yılında bazı Osmanlı aydınlarının çalışmaları neticesinde tekrar meşrutiyet yönetimine geçilmiştir.

CUMHURİYETİN İLANI

Osmanlı topraklarının işgalini, I. Dünya Savaşından sonra imzalanan Mondros Mütarekesi daha da kolaylaştırmıştır. Nitekim İtilaf Devletleri 16 Mart 1920'de başkent İstanbul'u resmen işgal etmişler ve Osmanlı Mebusan Meclisi'ni dağıtmışlardır. Bu gelişmeler TBMM' nin açılmasına ortam hazırlamıştır. Mustafa Kemal bu durum üzerine harekete geçmiş, ulusal iradeyi milletin kendi kaderinde etkili olabilmesi için **23 Nisan 1920'de TBMM'yi açmıştır.**

TBMM'nin sürekliliğini sağlamak için de 20 Ocak 1921'de **Teşkilat-ı Esasiye** (Anayasa) kabul edilmiştir. Anayasada "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." maddesinin yer alması Cumhuriyet rejiminin en önemli habercisiydi.

Eylül 1922'de Kurtuluş Savaşı sonrasında **1 Kasım 1922'de Saltanatın kaldırılması** Cumhuriyet'in önündeki en önemli engeli de ortadan kaldırmıştır. Ulusal egemenliğin gerçekleşmesini isteyen Mustafa Kemal öncülüğünde **29 Ekim 1923'te** TBMM'de konu tartışılmış ve karara bağlanmıştır. Böylece yeni kurulan devletin rejiminin **Cumhuriyet** olduğu kabul edilmiş ve ulusal egemenlik kesin olarak gerçekleşmiştir

CUMHURİYETİN NİTELİKLERİ

ANAYASA : Anayasa temel kanundur. Yürürlükteki kanunlar anayasaya aykırı olamaz. Devletin temel yapısını, işleyiş biçimini, kişilerin hak ve özgürlüklerini belirleyen devlet ile halk arasında yapılmış bir sözleşmedir. Anayasa'nın ilk 3 maddesi değiştirilemez. Bu maddeler şöyledir;

MADDE 1. Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir.

MADDE 2. Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir Hukuk Devleti'dir.

MADDE 3. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir. Bayrağı, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. Milli marşı "İstiklal Marşı"dır. Başkenti Ankara'dır.

CUMHURİYETİN TEMEL İLKELERİ

Demokratik Devlet

- ✘ Demokrasi; egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olmasıdır.
- ✘ Demokrasilerde belli dönemlerde yapılan seçimlerle halk temsilcilerini belirler. Böylece millet temsilcileri aracılığı ile kendi kendini yönetir.
- ✘ Vatandaşlar kanunlara göre seçme ve seçilme hakkını kullanır. Herhangi bir baskı olmadan istediği siyasi partiye oyunu verir. Aynı zamanda istediği siyasi partiye üye olabilir ve partisi için çalışabilir.
- ✘ Herkesin eşit oy hakkı vardır. Seçimlerde oylama gizli, oy sayımı ise açık yapılır.
- ✘ Demokrasilerde, devleti yönetme yetkisi hiçbir zaman bir kişiye veya belirli bir zümreye bırakılamaz.
- ✘ Demokrasilerde, kişiler özgürce düşünür ve düşündüğünü ifade eder.

Demokrasinin Temel İlkeleri

Millî Egemenlik : Demokraside egemenlik millete aittir. Millet bu hakkını temsilcileri (milletvekilleri) aracılığıyla kullanır. Yönetenler, gücünü millettten alır. Hiçbir kimse, zorla iş başına gelemez. Bu esas, anayasamızda şöyle belirtilmiştir: "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."

Hürriyet ve Eşitlik : Demokraside, hürriyet ve eşitlik esastır. Hürriyet, başkalarına zarar vermeden her şeyi yapabilmektir. Bütün insanlar hürdür. Herkes, serbestçe düşünür ve düşüncelerini açıklayabilir.

Eşitlik, hiçbir ayırım olmaksızın herkesin kanun önünde aynı haklara sahip olmasıdır. Hiç kimseye din, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşüncesinden dolayı farklı işlem yapılamaz.

Siyasi Partiler : Demokratik yönetimlerde, ülke sorunlarının çözüm yolları üzerinde aynı düşüncüyü paylaşan insanlar bir siyasi parti kurabilirler. Vatandaşlar, bu siyasi partilerden birine üye olabilirler. Ülkemizde Kurtuluş Savaşı'ndan sonra ilk kurulan parti Halk Fırkası'dır. Fırka parti anlamına gelir. Cumhuriyetin ilanından sonra partinin adı Cumhuriyet Halk Partisi olmuştur. Demokrasilerde hükümeti kurma görevi, genellikle seçimler sonucunda en çok milletvekilliği kazanan partiye verilir. Hükümeti kuran partiye iktidar partisi denir. Diğer siyasi partiler ise muhalefet partileri olarak adlandırılır. Siyasi partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarındandır. 1946 yılında Türkiye'de ilk kez birden fazla partinin katıldığı seçimler sonucunda çok partili hayata geçildi.

Hukuk Devleti

- ⚡ Toplumun düzen içinde yaşamasını sağlayan kurallar bütününe hukuk denir. Devlet bütün uygulamalarını bu kurallara göre yapar.
- ⚡ Hukuk devletinde herkes kanun önünde eşittir.
- ⚡ Devlet bütün vatandaşlarına eşit yakınlıktadır.
- ⚡ Haksızlığa uğrayan herkes mahkemeler aracılığı ile hakkını arar. Hukuk devletinde hiç kimse hukuksuzca bir davranışta bulunamaz. Devlet bile kişi tarafından mahkemeye verilebilir. Eğer devlet tarafından yapılan bir haksızlık varsa mahkemeler aracılığı ile giderilebilir.
- ⚡ Hukuk devletinde, mahkemeler bağımsız olmak zorundadır. Herhangi bir kimsenin veya bir kurumun etkisi altında olamaz. Çünkü mahkemeler adaletin dağıtıldığı yerdir. Eğer mahkemelerin bağımsızlığı sağlanmazsa adaletsizlikler ortaya çıkabilir. Dolayısı ile mahkemelerde gücünü kanunlardan almaktadır.

Laik Devlet

- ⚡ Laiklik, devletin hukuk kurallarının akla, bilime ve toplumun ihtiyaçlarına dayalı olmasıdır.
- ⚡ Laik devletlerde din ve devlet işleri bir birinden ayrılır, vatandaşlara inanç ve ibadet özgürlüğü tanır.
- ⚡ Anayasamızın 24. maddesine göre, Türkiye'de herkes istediği dine inanmakta, istediği ibadeti yapmakta özgürdür. Hiç kimse inancından dolayı veya yapmış olduğu ibadetten dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Yine hiç kimse laik düzeni yıkmaya yönelik herhangi bir faaliyette bulunmaz.
- ⚡ Devlet hangi dine mensup olursa olsun vatandaşlarına karşı eşit uygulamalar yapmalıdır. Ve laik düzenin koruyucusu olmalıdır.

Sosyal Devlet

- ⚡ Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin en önemli özelliklerinden birisi de Sosyal Devlet anlayışının olmasıdır.
- ⚡ Devlet, dil, din, mezhep, ırk, cinsiyet farkı gözetmeksizin her vatandaşını eşit kabul eder ve herkese hizmet götürmeye çalışır.
- ⚡ Sosyal devlet anlayışında devlet halk için çalışır ve halk için vardır.
- ⚡ Devlet; eğitim-öğretim hizmetini, sağlık hizmetini, yol hizmetini, su hizmetini, elektrik hizmetini, iletişim hizmetini ve din hizmetini vatandaşlarına ulaştırmak zorundadır. Bütün bu hizmetleri yaparken bölge ayrımı yapmamalıdır. Ülkenin doğusuna, batısına, güneyine ve kuzeyine veya ilinden en küçük köyüne kadar aynı hizmetleri götürmelidir.

Atatürk Milliyetçiliği

- ✚ Cumhuriyetçilik devletin kurucu ilkesidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Türk milleti tarafından kurulmuştur. Millet; aynı toprak parçası üzerinde yaşayan, aynı dili konuşan, aynı geçmişe sahip olan ve gelecekte de birlikte yaşama isteğinde olan insan topluluğudur. Milliyetçilik ise mensubu olduğu milleti yararına kişinin yapmış olduğu her türlü fedakârlıktır.
- ✚ Atatürk milliyetçiliği birleştiricidir.
- ✚ Türkiye sınırı içerisinde yaşayan bütün vatandaşları aynı samimi duygularla kucaklar.
- ✚ İrkçi milliyetçilik anlayışı değil kültür milliyetçiliği anlayışı vardır.
- ✚ Nitekim Atatürk'ün "Ne mutlu Türküm diyene" sözü bu durumu açıklayan en güzel örnektir.
- ✚ Kendini Türk hisseden herkes Türk milletinin bir ferdidir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ'NİN YÖNETİM YAPISI

YÖNETİMİN ÖZÜ

Devlet, toplum yararına çalışan, toplum içerisinde ilişkileri düzenleyen, toplumun uyacağı kuralları koyan ve halkını iç ve dış tehditlere karşı koruyan düzene denir. Anayasamıza göre egemenliğin sahibi Türk milletidir. Millet, egemenlik hakkını Anayasanın koyduğu esaslara göre yasama, yürütme ve yargı organları eliyle kullanır.

- ⇒ Yasama TBMM,
- ⇒ Yürütme Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu
- ⇒ Yargı Bağımsız mahkemeler tarafından yapılır.

Bu faaliyetlerin ayrı ayrı organlar tarafından yerine getirilmesine "**Güçler Ayrılığı İlkesi**" denir.

YASAMA ----- YASA YAPMA

Millet, kendi hâkimiyetine dayanarak kanun yapma yetkisini kabul ettiği bir organa verir. Anayasamıza göre, yasama organı TBMM'dir. Bu yetki devredilemez. TBMM genel oyla seçilen 550 milletvekilinden oluşur.

TBMM'nin Görevleri

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.
- Bakanları denetlemek,
- Para basılmasına karar vermek,
- Cumhurbaşkanı seçmek,
- Savaş ilanına karar vermek,
- Uluslararası antlaşmaları onaylamak.
- Bütçe ve kesin hesap tasarılarını görüşmek ve kabul etmek,
- Genel ve özel af ilanına karar vermek
- TBMM, seçimlerin yenilenmesine karar vermek.

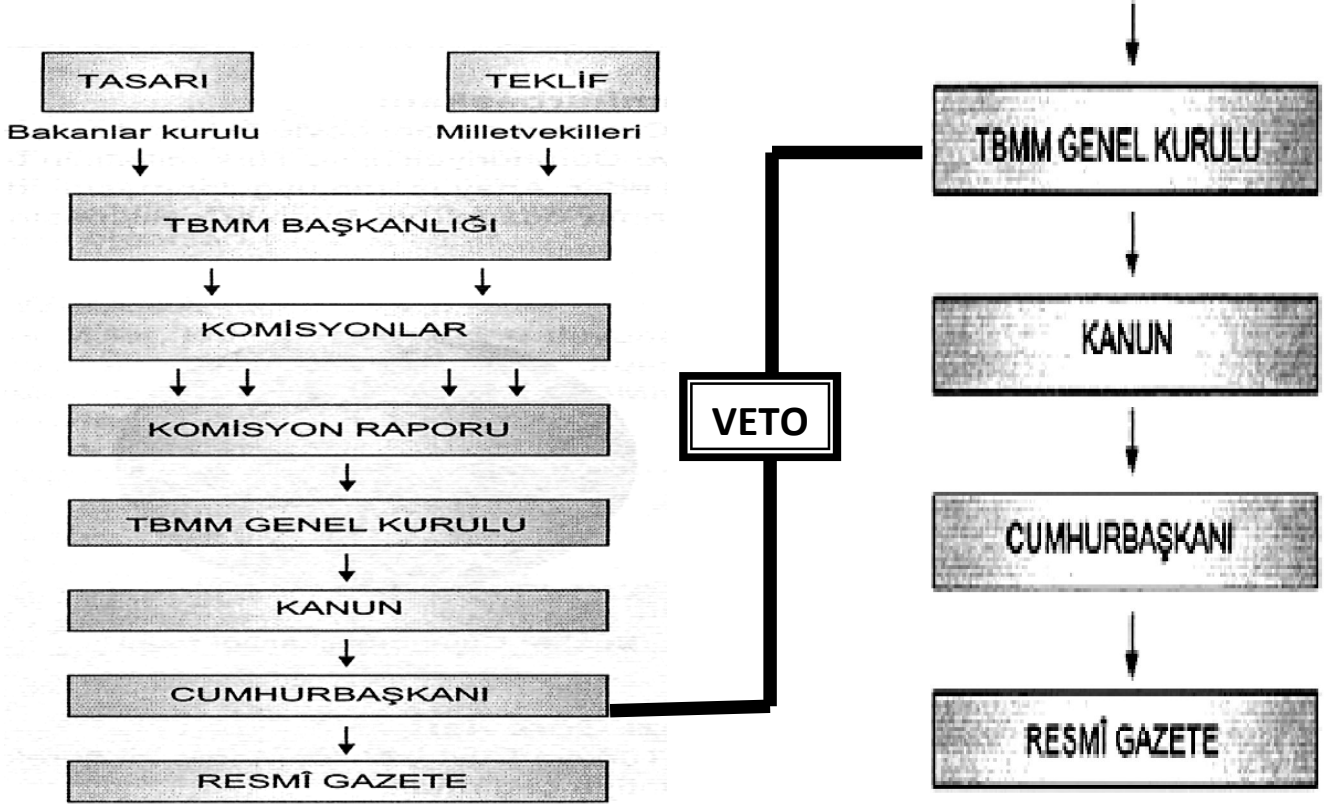
Türkiye Büyük Millet Meclisi ,hükümetin yaptığı işleri **meclis araştırması, meclis soruşturması ve gensoru** yollarıyla denetler. Yapılan işlerde yetkiyi kötüye kullanma ya da yasalara aykırı bir durum bulunduğunda meclis, hükümeti "güvenoyu vermemek" yoluyla düşürebilir

Bir Yasa TBMM'den Nasıl Çıkar? (Kanun Nasıl Yapılır ?)

Yasalar toplumun ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanır. İlgili komisyonlarda incelenir ve anayasaya olan uygunluğu tespit edilir. Üzerinde gerekli incelemeler yapılan yasa TBMM Genel Kuruluna sunulur. Milletvekillerinin oy çokluğu ile kabul edilen yasa daha sonra cumhurbaşkanının onayına sunulur. Kabul edilirse resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe girer. Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmez ise tekrar TBMM'ye gönderilir (**Veto yetkisi**).

Cumhurbaşkanının ikinci defa veto etme hakkı yoktur. Kanunu onaylamak zorundadır. Ancak böyle bir durumda kanunun iptali için **Anayasa Mahkemesine** başvurabilir.

Cumhurbaşkanı isterse anayasa değişikliklerinde değişikliğin iptali için halk oylaması (REFERANDUM) da yaptırabilir.

YÜRÜTME----- KANUNLARI UYGULAMA

Yürütme kanunları uygulama yetkisidir. Bu yetki ülkemizde anayasaya uygun olarak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna verilmiştir.

Cumhurbaşkanı : Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletinin birliğini temsil eder. Anayasanın uygulanmasını, devlet kurumlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. **Bazı Görevleri**

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni gerektiğinde toplantıya çağırmak,
2. Yasaları yayımlamak,
3. Yasaları yeniden görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri göndermek (Veto yetkisi),
4. Anayasa değişikliklerine ilişkin yasaları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,
5. Yasaların, anayasaya biçim ya da esas yönünden aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmak,
6. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
7. Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
8. Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
9. Uluslararası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil etmek,

Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması durumunda da yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve cumhurbaşkanına ilişkin yetkileri kullanır.

NOT: CUMHURBAŞKANLARIMIZ

1. Mustafa Kemal Atatürk	7. Kenan Evren
2. İsmet İnönü	8. Turgut Özal
3. Celal Bayar	9. Süleyman Demirel
4. Cemal Gürsel	10. Ahmet Necdet Sezer
5. Cevdet Sunay	11. Abdullah Gül
6. Fahri Korutürk	

Bakanlar Kurulu : Bakanlar Kurulunun diğer adı hükümettir. Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan oluşur. Başbakan TBMM üyeleri arasından cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bakanlar başbakan tarafından belirlenir ve atamaları cumhurbaşkanının onayına sunulur. Bakan atamasında meclis dışından bir kişi de seçilebilir.

YARGI GÖREVİ ----- YARGILAMA

Yargı yetkisi bağımsız mahkemelere verilmiştir.Devletin yargı görevini yürüten mahkemelerin tam bağımsız olmaları gerekmektedir. Anayasamıza göre yargı kararları da denetlenebilmektedir. Bu nedenle yargıyı sağlayan organlar;

1. Normal Mahkemeler,
2. Yüksek Mahkemeler

** Anayasamıza göre, vatandaşlar mahkeme kararlarına karşı bir üst mahkemeye başvurabilir. Sonuç, ilgili mahkemeye ve vatandaşa bildirilir. Böylece, uyuşmazlıklar adil bir şekilde çözüme kavuşturulmuş olur.

Anayasamızda belirtilen yüksek mahkemeler şunlardır:

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay
- Danıştay
- Askerî Yargıtay
- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi
- Uyuşmazlık Mahkemeleri.

TOPLUM YAŞAMINA KATILMA YOLLARI

Toplumdaki her bireyin ,Devlet Yönetimi 'nde ve diğer alanlarda söz sahibi olmaya hakkı vardır.Bu,her bireyin farklı yollarla toplum içinde kendini ifade etmesi anlamına gelmektedir.

Toplumlar,bir takım sorunlara karşı birlikte mücadele ederek, sorunların üstesinden gelmek için çaba içersindedirler.Bu doğrultuda çeşitli Vakıflar,Dernekler,Sendikalar ve Sivil Toplum Örgütleri kurulmuş ve insanların sorunlarına karşı KAMUOYU DUYGUSU içinde hareket ederek,sorunların çözümüne katkıda bulunmak için faaliyet göstermektedir.

Toplumu ilgilendiren olaylarda halkın büyük bir kesimince benimsenen düşünceye **Kamuoyu** denir.

Kamuoyu oluşturmada 3 önemli faktör bulunmaktadır.

1.SİYASİ PARTİLER

2.SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ

3.MEDYA (BASIN-YAYIN)

Topluma yön veren ve toplumsal yaşama katılımı sağlayan yollardan biri de **Siyasi Partiler**dir. Buna göre, aynı düşüncüyü paylaştan insanlar, bir siyasal partinin etrafında toplaşarak, sorunların çözümünde katkıda bulunmaktadır...

Aynı düşüncüyü paylaştan bireylerin birleşerek oluşturduğu ve gönüllülük esasına göre hareket eden derneklere Sivil Toplum Örgütleri denilmektedir. Mitingler, protestolar yaparak halkın dikkatini çekmeye çalışan ve konferanslar, seminerler basın toplantıları yaparak halkı bilinçlendirmeye çalışan örgütlerdir

Toplumda bireylerin bilgi ve haber almada yararlandıkları ve buna bağlı olarak Kamuoyu'nun Oluşumu'na katkı sağlayan etkenlerden biri de **BASIN** (Medya) 'dır.

Basın, insanları toplumda meydana gelen olaylara karşı bilgilendirmeler yaparak, insanların olaylara karşı ilgi noktasında etki etmektedir...

7.ÜNİTE: ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER

İKİ KURŞUN VE MİLYONLARCA KAYIP

XX. YY BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı Devleti, XX. yy'a geldiği zaman siyasî ve askeri üstünlüğünü kaybetmiş ve ayakta kalabilmek için uluslararası denge siyaseti izlemiştir.

Avrupa'da ortaya çıkan **Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı** Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemiştir.

Fransız İhtilali ile birlikte milliyetçilik akımları, Osmanlı Devleti'ndeki azınlıklar arasında yayılmış ve Osmanlı içerisinde birçok ayaklanma çıkmıştır.

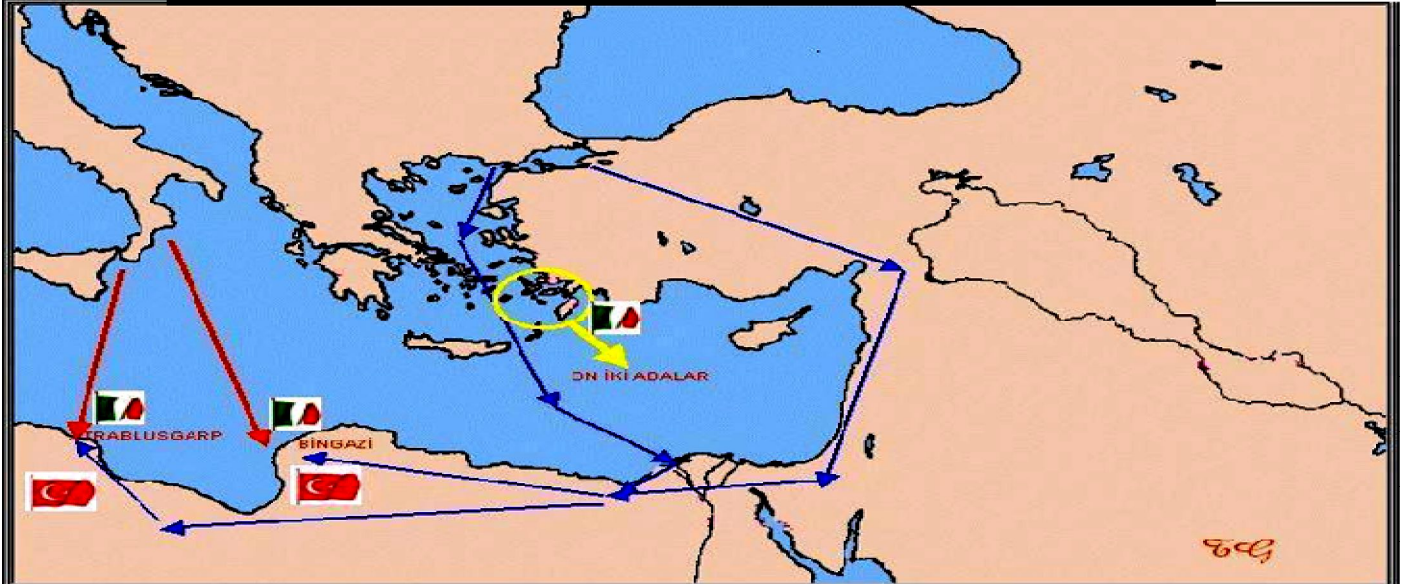
NOT: Osmanlı yönetimine karşı ayaklanan ilk azınlık SİRPLAR, bağımsızlığını kazanan ilk azınlık RUMLAR (Yunanlılar)dır.

Sanayi İnkılâbı ile Avrupa'da fabrikalar kurulmuş üretim artmış, mallar hızla ve ucuz bir şekilde piyasaya sürülmüştür. Üretilen malları satmak için pazar arayışına gidilmiş ve böylece **sömürgecilik yarışı** başlamıştır. Bu durumda Osmanlı Devleti **hammadde ve pazar** açısından önemli bir konumdaydı. Osmanlı Devleti'ne giren ucuz mallar Osmanlı ekonomisini: olumsuz etkilemiştir. Sömürgecilik, bir devletin başka milletleri, toplulukları siyasi ve ekonomik egemenliği altına alarak güçlenmek istemesi

Osmanlı Devleti dünyadaki ekonomik gelişmelere ayak uyduramamıştır. Kapitülasyonların sürekli hale gelmesinden sonra ekonomik olarak dışa bağımlı hale gelinmiştir.

Osmanlı Devleti askeri, ekonomik ve siyasi alandaki çöküşü önlemek için Tanzimat ve İslahat Fermanları yayınlanmış fakat başarı elde edilememiştir. Bunun yanında 1876 yılında 1. Meşrutiyet, 1908 yılında II. Meşrutiyet ilan edilmiştir. Meşruti yönetime geçişin tam anlamıyla sağlanamaması, ülke içerisinde karışıklıklara neden olmuştur. Bu karışıklıklardan yararlanan Avusturya, Bosna-Hersek'i işgal etmiş, Bulgaristan bağımsızlığını ilân etmiş, İtalya ise Trablusgarb'ı işgale başlamıştır.

TRABLUSGARP SAVAŞI (1911-1912)

SAVAŞIN SEBEPLERİ:

- ✓ İtalya'nın gelişen sanayisi için hammadde ve pazar arayışı,
- ✓ Osmanlı Devleti'nin güçsüz bir durumda olması,
- ✓ Trablusgarp'ın önemli yeraltı kaynaklarına sahip olması ve coğrafi olarak İtalya'ya yakın olması.

SAVAŞIN GELİŞİMİ:

Osmanlı Devleti Trablusgarp'a (Libya) karadan asker gönderemiyordu. Çünkü Mısır İngilizlerin olduğundan kara yolu bağlantısı kesikti. Osmanlı Donanması İtalyan donanmasından zayıf olduğundan denizden de Trablusgarp'a müdahale edemedi. Bu yüzden aralarında M.Kemal ve Enver Bey'in de bulunduğu gönüllü subaylar bölgeye giderek burada İtalyanlara karşı başarılı savaşlar yaptılar. (Tobruk, Derne, Bingazi)

Trablusgarp'ı ele geçirmekte zorlanan İtalyanlar On iki Ada ve Rodos'u işgal ettiler. Bu sırada Balkan Savaşı patlak verince Osmanlı Devleti barış imzalamak zorunda kaldı.

SAVAŞIN SONUCU: İtalyanlarla UŞİ(Ouchy) ANTLAŞMASI imzalandı.(1912) Maddeleri:

- 1) Trablusgarp İtalya'ya verildi.
- 2) Oniki Ada ve Rodos geçici olarak İtalya'ya bırakıldı. (Balkan Savaşı sırasında Yunanlıların eline geçmesin diye)

NOT: İtalyanlar Balkan Savaşından sonra sözlerinde durmayarak adalardan çekilmediler. II. Dünya Savaşından sonra adalar Yunanistan'a geçti.

UŞİ ANTLAŞMASININ ÖNEMİ:

Bu antlaşmayla Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprağını da kaybetti.

BALKAN SAVAŞLARI (1912-1913)

I. BALKAN SAVAŞI SEBEP VE SONUÇLARI

Nedenleri:

- ✓ Fransız İhtilali ile birlikte yayılan milliyetçilik akımının Osmanlı Devleti'ne olumsuz etkisi.
- ✓ Avrupa devletlerinin, Osmanlı içerisinde yaşayan azınlıkları kışkırtması
- ✓ İngiltere'nin, Rusya'yı Osmanlı üzerindeki politikasında serbest bırakması (Panslavizm)
- ✓ Osmanlı Devleti'nin merkezi gücünün zayıflaması

*** Osmanlı Devleti; Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan'la mücadele etmiştir.

*** Osmanlı Devleti, dört cephede yaptığı mücadelede başarısız olmuştur.

Başarısız olmasının nedeni, ordu içerisinde karışıklıklar olması (SUBAYLAR ARASI SİYASİ ÇEKİŞMELER) ve cephelere askeri gücün gönderilememesidir.

SAVAŞIN SONUCU: Balkanların yeni haritasını belirlemek amacıyla **LONDRA KONFERANSI** toplandı.(1912)

Londra Konferansında Osmanlı devleti Midye - Enez çizgisinin batısında kalan topraklarını kaybetti. (Makedonya, Batı Trakya, Edirne, Kırklareli). Ayrıca Bozcaada ve Gökçeada dışındaki bütün Ege adaları Yunanistan'a geçti. Balkan Savaşı devam ederken Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir

*** Osmanlı Devleti'nden ayrılan son Balkan Devleti **Arnavutluk**'tur.

II. BALKAN SAVAŞI SEBEP VE SONUÇLARI

Nedenleri:

- ☑ Balkan Savaşı sonucunda, Balkanlardaki otorite boşluğu.
- ☑ Bulgaristan'ın fazla toprak almasıyla birlikte, Balkan topraklarının, Balkan devletleri arasında paylaşılamaması
- ☑ Romanya'nın Bulgaristan'a saldırması.

I. Balkan Savaşı sonucunda fazla toprak alan Bulgaristan'a karşı diğer Balkan Devletleri'nin mücadelesinde, Bulgaristan mağlup olmuştur. Bu karışıklıklardan yararlanan Osmanlı devleti, kaybetmiş olduğu **Edirne ve Kırklareli**'ni geri almıştır.

NOT: I.Balkan Savaşı Osmanlı Devletine karşı,

II. Balkan Savaşı ise Bulgaristan'a karşı yapılmıştır.

II. BALKAN SAVAŞI'NDAN SONRA YAPILAN ANTLAŞMALAR

BÜKREŞ ANTLAŞMASI ----- Bulgaristan ile Balkan devletleri arasında

ÖNEMİ: Bulgaristan'ın almış olduğu toprakları, Balkan Devletleri arasında paylaşılmıştır

İSTANBUL ANTLAŞMASI ----- Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır.

ÖNEMİ: mEdirne ve Kırklareli Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.

• Bulgaristan'da yaşayan Türkler azınlık durumuna düşmüş ve Türklerin eğitim, din ve dil hürriyeti sağlanmıştır.

ATİNA ANTLAŞMASI ----- Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında yapılmıştır

ÖNEMİ: Yunanistan'da kalan azınlık konumundaki Türklere bazı haklar verildi.

Osmanlı Devleti Girit ve Ege Adalarının Yunanistan'a ait olduğunu kabul etmiştir.

(Gökçeada ve Bozcaada hariç)

Balkan Savaşlarının Genel Sonuçları

- ✘ Osmanlı Devleti Balkan topraklarındaki hâkimiyetini kesin olarak kaybetti.
- ✘ Balkanlardaki Türkler azınlık durumuna düştü ve günümüze kadar devam eden Balkan Türkleri sorunu ortaya çıktı.
- ✘ Bugünkü batı sınırimız büyük ölçüde belli oldu.
- ✘ Balkan topraklarındaki siyasi denge bozuldu.
- ✘ Balkanlardaki Türk nüfusu, yapılan göçler nedeniyle azalırken Anadolu'daki Türk nüfusu arttı.

1. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ ÜLKELERİN DURUMU

Almanya: 1870'li yıllarda siyasi iktidarını sağlamış ve ekonomisini geliştirmeye başlamıştır. Sanayisi için gerekli olan ham maddeyi sağlayabilmek için Afrika ve Doğu ülkelerini sömürge haline getirmek ve deniz yollarına hakim olabilmek için İngiltere ile rekabete girişmiştir.

İngiltere: Almanya'nın tutumundan rahatsız olmuştur. Sanayi İnkılabı'nı ilk gerçekleştiren İngiltere tüm dünyaya yayılmış geniş bir imparatorluktu. Güçlü donanmasına güveniyor, tüm deniz ticaretinin kontrolünü elinde tutmak istiyordu. Bu yüzden hiç bir ülkenin güçlenip kendisine rakip olmasını istemiyordu.

Osmanlı İmparatorluğu: Yunanistan, Bulgaristan ve Arnavutluğun bağımsızlıklarını ilan etmesi Fransa'nın Cezayir'i, İngiltere'nin Mısır'ı işgali, Bosna - Hersek'in Avusturya'nın kontrolüne geçmesi, I. ve II. Balkan Savaşları Osmanlı Devleti'ni zayıflatmış ve kendisinden güçlü gördüğü ve savaşı kesin kazanacağına inandığı Almanya'ya yakınlaşmıştır.

Fransa: Sınırlarını korumak ve kömür yatakları bakımından zengin olan Alsas - Loren' Almanya'dan geri almak istiyordu.

Rusya: Balkanları ele geçirip Panislavizmi yaymak istiyordu. 1900'den beri zor günler geçiren Rusya'da halk, Çarı sevmiyordu. Çarda halkın sevgisini kazanmak için ortak noktaları olan Sırları desteklemeyi düşünüyordu.

Avusturya - Macaristan: Rusya'nın Balkanlarda güçlenmesini istemiyordu. Bir çok ülkeyi yönettiği için milliyetçilik akımının durdurmak istiyordu.

İtalya: Akdeniz'e hakim olmak istiyordu. Sömürgecilik yarışında geri kalmıştı.

Sırbistan: Almanya ve Avusturya - Macaristan'ın kendisine savaş ilan etmesi üzerine Rusya'dan yardım istemiştir.

1. DÜNYA SAVAŞI(1914-1918)

Savaşın Sebepleri

Sömürge rekabeti: Sanayi İnkılabı sonucunda gelişen sömürgecilik anlayışı ile devletlerin hem sanayileri için gerekli olan ham maddeyi bulmak hem de ürettikleri malları satmak için sömürge arayışına başlamaları,

Milliyetçilik Düşüncesi : 1789'da gerçekleşen Fransız ihtilalinin yaydığı Milliyetçilik Akımı yani "Her milletin kendi devletini kurması" düşüncesi ile çok uluslu devletler etkilenmiştir.

Almanya - Fransa çekişmesi: Fransa'nın 1871 yılında Almanya'nın eline geçen taş kömürü yataklarıyla ünlü Alsas - Loren bölgesini geri almak istemesi,

Balkanlardaki çekişme (Panslavizm politikası): İngilizlerin Balkanlarda Rusları serbest bırakması ve Rusya'nın Panslavizm politikası ile Avusturya - Macaristan imparatorluğu içerisinde yaşayan Slav ve Ortodoks asıllı milletleri kendi yanına çekmek istemesi,

Devletlerarası bloklaşma: Avrupa devletlerinin çıkarları doğrultusunda kendi aralarında bloklaşmalarıdır.

Hızlı Silahlanma Yarışı

Savaşın Başlaması ve Gelişmesi : 1.Dünya Savaşı'nı başlatan olay, 28 Haziran 1914'te Saraybosna'yı ziyaret eden Avusturya - Macaristan veliahdının, bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesidir. Bunun üzerine, 28 Temmuz 1914'te Avusturya, Sırbistan'a savaş ilan etti. Böylece I. Dünya Savaşı fiilen başlamış oldu. Rusya Sırbistan'ın yanında yer aldı, Fransa Rusya'yı destekledi. Almanya ve İngiltere'nin de katılmasıyla savaş genişledi.

Üçlü İtilaf Devletleri

(Anlaşma)

İngiltere ----- Fransa ----- Rusya

Savaş başladıktan sonra

İtalya Yunanistan
Romanya Portekiz
Brezilya A.B.D
Japonya

Üçlü İttifak Devletleri

(Birleşme)

Almanya ----- İtalya
Avusturya - Macaristan

Savaş başladıktan sonra

İtalya (Savaşmada İtilaf tarafına geçti.
Osmanlı
Bulgaristan (İtilaf tarafında iken
Çanakkale Savaşından sonra İttifak
tarafına geçti

OSMANLI DEVLETİ KİMİN YANINDA

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesini istemeyen İtilaf Devletleri bu nedenle Osmanlı Devleti'ne kapitülasyonları kaldırmayı ve ekonomik alanda yardım etmeyi vaadetttiler. Ancak Almanya, Osmanlı Devleti'nin kendi yanında savaşa girmesini sağlamak amacıyla Osmanlı devlet adamları ile gizli görüşmelere başladı.

Osmanlı Devleti savaşın başlamasıyla birlikte tarafsızlığını ilan etti. Trablusgarp ve Balkan Savaşlarından yenik çıkan Osmanlı Devleti yeni bir savaşa hazır değildi.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesinin Sebepleri

- ☐ Kaybettiği yerleri geri almak istemesi,
- ☐ İngiliz, Fransız ve Rus sömürgesi altında yaşayan Müslüman milletleri bağımsızlıklarına kavuşturmak istemesi,
- ☐ Siyasi yalnızlıktan kurtulmak istemesi,
- ☐ İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca politikalar izlemesidir.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanında savaşa katmak istemesinde;

- ✘ Osmanlının Jeopolitik konumundan yararlanarak yeni cepheler açtırmak ve kendi üzerindeki savaş yükünü azaltmak
- ✘ Osmanlı halifesinin gücünden yararlanarak İngilizlerin müslüman sömürgelerini ayaklandırmak
- ✘ Osmanlı'yı Mısır'a saldırarak İngilizlerin sömürgelerine giden yolu kesmek
- ✘ Rusya'ya, Boğazlar yoluyla yardımda bulunulmasını engellemek istemesi etkili oldu.

Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa katılmasında;

- ☑ Almanya'nın savaşı kazanacağı inancı
- ☑ Osmanlı subaylarının Almanya'ya duydukları hayranlık
- ☑ Kaybettiği toprakların itilaf devletlerinde olması

NOT: İngiliz ve Fransızlar Osmanlı Devletinin Almanya' nın yanında savaşa girmesini istemiyorlardı. Çünkü cephelerin genişlemesini istemiyorlardı. Bu yüzden Osmanlı Devletine savaşa girmemesi durumunda **Kapitülasyonları** kaldırmayı önerdiler. Osmanlı Devleti ise tek taraflı olarak kapitülasyonları kaldırdığını ilan etti.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞA GİRİŞİ: İngilizlerden kaçan Goben ve Breslav isimli iki Alman gemisi Osmanlı'ya sığındı. Osmanlı Devleti bu gemileri satın aldığını bildirerek teslim etmedi. Yavuz ve Midilli adı verilen bu gemiler Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombalayınca Osmanlı Devleti de savaşa girmiş oldu.

OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞTIĞI CEPHELER:

SALDIRI CEPHELERİ: KAFKASYA KANAL	SAVUNMA CEPHELERİ : ÇANAKKALE SURIYE-FİLİSTİN HİCAZ-YEMEN IRAK	YARDIM AMAÇLI TOPRAKLARIMIZ DIŞINDA AÇILAN CEPHELER: GALİÇYA ROMANYA MAKEDONYA
--	---	---

KAFKASYA CEPHESİ : Enver Paşa tarafından Rusya'ya karşı açıldı.Amaç;

- Kafkasları ele geçirerek Orta Asya Türkleri ile bağlantı kurmak,
- Hazar Denizi'nin doğusundan hareket ederek İngiltere denetimindeki Hindistan'a saldırmak,
- Kafkasya'daki petrol yataklarının kontrolünü ele geçirmek istenmesidir.

Enver Paşa yönetimindeki Türk ordusu Kafkasya'dan Rusya üzerine taarruza başladı. Ancak **şiddetli kış şartları** sebebiyle pek çok Türk askeri şehit oldu. Bu durumu değerlendiren Ruslar Erzurum, Muş, Bitlis ve Erzincan'ı ele geçirdi. Daha sonra Kafkas Cephesi'ne atanan Mustafa Kemal, Ruslara karşı başarı kazanarak Muş ve Bitlis'i işgalden kurtardı (1 Nisan 1916).

Rusya 3 Mart 1918 tarihinde **Brest Litowsk Antlaşması'nı** imzalayarak savaştan çekildi. Antlaşma sonucunda Rusya, Kars, Ardahan ve Batum'u Osmanlı Devleti'ne bıraktı.

BİLGİ NOTU : Kafkas cephesinde Enver Paşa komutasındaki doksan bin asker Kars Sarıkamış'ta donarak şehit olmuştur. Enver Paşa Almanya ile Osmanlı Devletinin savaşa girmesi için antlaşma imzalayan Osmanlı Harbiye Nazırıdır.

KANAL CEPHESİ: Süveyş kanalını ve ardından Mısır'ı alarak İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek amacı ile Almanya'nın isteği doğrultusunda Osmanlı askerinin saldırısı ile açılmıştır.

Savaşın Sonucu: İngilizler isyancı Araplar sayesinde Türk ordusunu geri çekilmek zorunda bıraktı.

ÇANAKKALE CEPHESİ:

Çanakkale Savaşı'nın Nedenleri

- ❖ İtilaf Devletleri'nin, zor durumda bulunan Rusya'ya erzak ve cephane yardımını boğazlar yoluyla sağlamak istemesi.
- ❖ İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'nin savaş dışı bırakılmak istemesi.
- ❖ Balkan Devletleri'ni kendi yanlarında savaşa sokarak Balkanlarda Almanlara karşı yeni bir cephe açmak istenmesi.
- ❖ Almanya ve Avusturya Macaristan'ı doğudan sarmak

Çanakkale Savaşı'nın Sonuçları

- ❖ Dünya Savaşının uzamasına neden oldu.
- ❖ İngiltere ve Fransa'dan yardım alamayan Rusya'da karşılıklar çıktı. Çarlık Rusyası yıkıldı. Rusya savaştan çekildi
- ❖ Yarım milyon insan öldü.
- ❖ Bulgaristan Osmanlının yanında savaşa girdi .
- ❖ Mustafa Kemal'in buradaki başarıları Kurtuluş savaşının lideri olmasında etkili oldu.

SURİYE – FİLİSTİN CEPHESİ

: Kanal hareketinin bir devamı niteliğindedir. Süveyş Kanalı'ndan kuzeye doğru ilerleyen İngiltere'yi durdurmak için açıldı. Türk ordusunun başında Alman General Liman Van Sanders bulunuyordu. Alman generalin başarısız olması üzerine cepheye gönderilen Mustafa Kemal İngiliz kuvvetleri karşısında Türk askerlerini esir düşmekten kurtardı.

IRAK CEPHESİ

- İngiltere'nin, Türk kuvvetlerinin Hindistan'ı tehdit etmesini önlemek,
- Bölgedeki petrol yataklarını ele geçirmek,
- Rusya ile birleşip bölgedeki Türk kuvvetlerini etkisiz hale getirmek istemeleridir.

Osmanlılar KUTÜ'L AMARE'de bazı başarılar elde ettilerse de daha sonra Musul'a çekilmek zorunda kaldılar.

HİCAZ – YEMEN CEPHESİ

: İsyançı Arap ve İngilizlere karşı savaşıldı. Osmanlı kuvvetleri kutsal toprakları korumak amacıyla İngilizlerin kışkırttığı Araplarla savaştı. Bu cephelere yardım ulaştırılamaması sebebiyle Osmanlı Devleti başarılı olamadı.

MAKEDONYA, GALİÇYA VE ROMANYA

: Topraklarımız dışında savaştığımız cephelerdir. Bu cephelerde müttefikimiz Avusturya ve Bulgaristan'a yardım etmek amacıyla savaşılmıştır.

I.DÜNYA SAVAŞININ SONA ERMESİ:

Rusya'nın savaştan çekilmesiyle Avusturya-Macaristan, Almanya,Bulgaristan ve Osmanlı Devleti İtilaf Devletlerine karşı üstün duruma geldiyse de bu durum fazla uzun sürmedi. Almanya'nın İngiltere'ye silah ve hammadde taşıyan ABD gemilerine zarar vermesi üzerine ABD'de Almanya'ya karşı savaşa girdi. Bu durum savaşın kaderini değiştirdi. Almanya batı cephelerinde çöktü. Almanya'nın yardımları ile ayakta duran Osmanlı ve Bulgar kuvvetleri zor durumda kaldılar. Sonunda İttifak devletleri aşağıdaki barış antlaşmalarını imzalamak zorunda kaldılar.

I.DÜNYA SAVAŞI SONUCU İMZALANAN BARIŞ ANTLAŞMALARI:

Almanya ile	>	VERSAY
Avusturya ile	>	SAİNT GERMEN (Sen Cermen)
Macaristan ile	>	TRİANON (Triyanon)
Bulgaristan ile	>	NÖYYİ
Osmanlı ile	>	SEVR barış antlaşmaları imzalanmıştır.

Bilgi Kutucuğu

Sevr Antlaşması Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından onaylanmadığı için hukuken geçersiz bir antlaşmadır ve yürürlüğe girmemiştir.

1. DÜNYA SAVAŞININ SANUÇLARI

- İttifak devletleri yenildi.
- Yeni devletler kuruldu. (Polonya, Çekoslovakya,Yugoslavya, Macaristan, Türkiye)
- Yeni rejimler ortaya çıktı. (Almanya'da Nazizm, İtalya'da Faşizm, Rusya'da Komünizm)
- İmparatorluklar yıkıldı. (Alman, Avusturya-Macaristan, Osmanlı, Rus)
- Savaşları önlemek ve devletler arasındaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla **Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti)** kuruldu.
- Tank, denizaltı ve uçaklar ilk defa kullanıldı.
- 10 milyona yakın insan öldü.

DÜNYA BARIŞI NASIL KORUNACAK?

Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918)

Bu ilkelerin yayınlanma amacı, dünya barışını sağlamak, ülkeler arası mücadelelere son vermektir. **Wilson ilkelerine göre;**

- Bütün milletler, kendi geleceğine kendisi karar verecektir.
- I. Dünya Savaşı'nda yenen devletler, yenilenlerden savaş ve toprak tazminatı almayacaktır.
- Dünya barışını tehdit eden silahlanmaya son verilecektir.
- Devletlerarası barışı sağlamak için Milletler Cemiyeti kurulacaktır.

Wilson ilkeleri görünürde dünya barışını sağlamaya yöneliktir. Fakat sömürgeci devletler bu ilkeleri kendi lehlerine çevirmişlerdir. Bunun yanında Wilson ilkelerine uymayarak, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişler ve dünya barışını tehlikeye sokmuşlardır.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

I. Dünya Savaşı sonucunda, yenilen devletlerin durumlarını görüşmek ve yapılacak olan barış antlaşmalarının esaslarını tespit için konferans düzenlenmiştir.

Bu konferansta barış görüşmelerinin yapılması beklenirken, Osmanlı Devleti'nin toprakları paylaşılmış, Batı Anadolu toprakları, Yunanistan'a bırakılmıştır.

UYARI !!!! Batı Anadolu'nun İtalya yerine Yunanistan'a bırakılmasının nedeni, güçlü bir İtalya'nın Akdeniz'de varlığının İngiltere'nin sömürge yollarını tehdit edebileceği düşüncesidir. Güçlü bir İtalya yerine, güçsüz olan Yunanistan tercih edilmiştir.

ÖNEMLİ!!!! Ancak İtilaf Devletleri I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'ni aralarında nasıl paylaşacaklarına karar veremediklerinden Sevr Antlaşması hazırlanıncaya kadar ön antlaşma olan **Mondros Ateşkes Antlaşması**'ni imzaladılar.

Mondros Ateşkes Antlaşması (30 Ekim 1918)

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşından yenik çıktıktan sonra, ölüm fermanı olan Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır.

İtilaf Devletleri savaş devam ederken, Osmanlı Devleti'nin topraklarını kendi aralarında paylaşmışlardı. Artık Mondros Antlaşması ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin toprakları resmen işgale hazır hale gelmiştir.

Bu antlaşmaya göre;

- **Boğazlar** bütün devletlere açık olacak ve yönetimi İtilaf devletlerinde bırakılacak.
- Osmanlı **ordusu** terhis edilecek ve orduya ait cephaneye el konulacak.
- **Ulaşım yolları** İtilaf Devletleri'nin denetimine bırakılacak.
- **Donanma**, İtilaf Devletleri'nin kontrolünde olacak.
- İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durumda karşılaşırsa, herhangi stratejik bir bölgeyi işgal edebilecekti. **(7. madde)**

!!!!!! İtilaf Devletleri 7.madde ile birlikte işgallere zemin hazırlamıştır.

- Doğu Anadolu'daki 6 ilde(Bitlis, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Elazığ, Van-BESDEV) karışıklık çıkarsa, İtilaf Devletleri buraları işgal edebilecekti **(24. madde)**

!!!!!! 24. madde ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermeni devleti kurmak amaçlanmıştır.

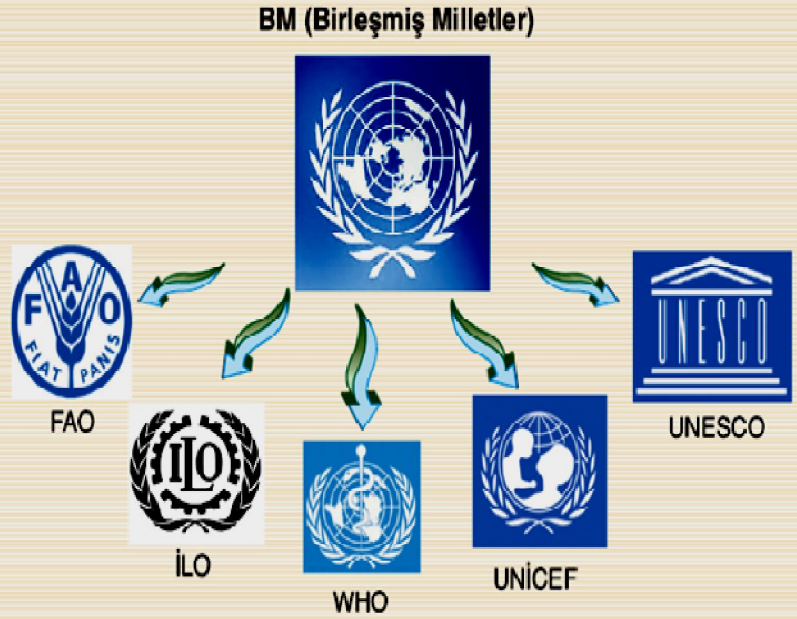
ÖNEMLİ:

- Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.
- Osmanlı Devleti, boğazlar üzerindeki hakimiyetini kaybetmiştir.
- Anadolu toprakları işgale açık hale gelmiştir.
- Osmanlı ordusunun terhis edilmesi, ulaşım ve iletişim bölgelerin kaybedilmesi, donanmanın İtilaf devletlerinin elinde olması Osmanlı Devleti'ni savunmasız bırakmıştır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (1945)

Örgüt'ün amacı;

- ☆ Dünyada barışı ve güvenliği sağlamak,
- ☆ Ülkeler arasında dostluk ilişkilerini geliştirmek,
- ☆ Ekonomik, toplumsal, kültürel ve insani sorunları çözmede işbirliğini sağlamaktır.

UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü): Eğitim, bilim ve kültür alanında uluslararası işbirliğini gerçekleştirerek dünya barışına katkıda bulunmayı amaçlar. 1946 yılında kurulan bu örgüte Türkiye'de üyedir.

UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu): Savaşın yıkımına uğramış veya güç durumda olan ülkelerin çocuklarına yardım amacıyla 1946'da kurulmuştur. Çocuklara sağlık, beslenme ve eğitim alanlarında yardımcı olmayı amaçlar.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü): 1946 yılında kurulmuştur. Türkiye 1947 yılında Dünya Sağlık Örgütü'ne katılmıştır.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü): Bütün dünyada işçilerin çalışma koşullarını ve yaşam düzeylerini geliştirmektir. Türkiye 1932 yılında bu örgüte üye olmuştur.

IMF (Uluslararası Para Fonu): 1944 yılında kurulmuştur. Uluslar arasındaki ödemelerinde güçlük çeken ülkelere kredi vererek sıkıntılarını gidermeye çalışır. Türkiye, IMF'ye 1947 yılında üye olmuştur.

FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü): Açlığa karşı mücadele eder. Doğal kaynakların geliştirilmesi, tahılların depolanması vb. konularda çalışmalar yapar. Türkiye, 1947'de bu örgüte üye olmuştur.

Atatürk'ün **"Yurtta barış dünyada barış"** sözünü ilke edinmiş ülkemiz, Birleşmiş Milletlerin barışı koruma çalışmalarını desteklemektedir.

Avrupa Birliği (AB) : 1958 yılında, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) olarak kurmuş olduğu bu birlik, daha sonraları Avrupa Birliği (AB) adını almıştır.

İlk olarak kömür ve çelik alanlarında ekonomik işbirliği şeklinde atılan adımlar, daha sonra uluslararası ekonomik, sanayi, siyaset, insan hakları ve dış politika çerçevesinde gelişmeye başlamıştır.

Avrupa Birliğine üye ülkeler, kendi aralarındaki işbirliği ile hareket etmektedir. Eğitim, bilim, teknoloji, sanayi alanlarında ortak fikirler ileri sürerek büyük gelişmeler sağlamışlardır.

Türkiye Avrupa Birliği üyesi değildir. Fakat tam üyelik için gerekli girişimlerde bulunmaktadır.

NATO

Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye bazı ülkeler 1949 yılında kendi aralarında yeni bir birleşme ve dayanışma örgütü kurdular.

• ABD	• İngiltere	• Belçika
• Norveç	• İspanya	• Kanada
• İzlanda	• İtalya	• Portekiz
• Yunanistan	• Fransa	• Hollanda
• Danimarka	• Türkiye(1952)	• Almanya

1952 yılında Türkiye, 1954 yılında Yunanistan, 1982 yılında Almanya ve İspanya NATO'ya katılmıştır. Bugün NATO'ya üye 28 ülke vardır. Üye devletler birbirlerini korur ve kollarlar. Bu amaçla işbirliği yaparlar.

NATO'nun amacı; barış düzenini, uluslararası güvenliği, sosyal gelişmeyi, üye ülkelerin özgürlüğünü korumak şeklinde özetlenebilir.

KÜRESEL SORUNLAR

Sera Etkisi: Endüstriyel üretim ve tüketim sonucu birtakım gazlar, atmosferde kalarak bir örtü tutarak atmosferin ısınmasına neden olur. Buna **sera etkisi** denir. Sera etkisi küresel ısınmanın nedenidir.

Küresel Isınma: Atmosfere karışan gazların sera etkisi yaratması sonucunda dünya yüzeyinde sıcaklığın artmasına **küresel ısınma** denir. Başka bir tanımla dünyanın yüzeyinin güneş ışınları tarafından ısıtılmasıdır.

Küresel Isınmanın Bazı Sonuçları:

- ☆ Alp buzullarının küçük olanlarının ortadan kalkması, büyüklerin ise 2050 itibariyle %30 - 70 arasında erimesi
- ☆ Akdeniz'e yönelik turizmin yazın düşerken, ilkbahar ve sonbaharda artması
- ☆ 2100 yılına kadar deniz seviyesinin 18 - 59 cm arasında yükselmesi
- ☆ Asya'da 2020 yılında su sıkıntısı çeken kişi sayısının 1,2 milyar kişiye kadar çıkması
- ☆ Asya'da kuraklık nedeniyle birçok ülkede açlık yaşanması
- ☆ Ada devletlerde genellikle kıyılara inşa edilen uluslararası havaalanı ve yolların su altında kalması

TEMEL ÇEVRE SORUNLARINA ÇÖZÜMLER

- ☆ Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılmalı, enerji tüketimi azaltılmalı
- ☆ Geri dönüşüm maksimum derecede kullanılmalı (Kağıt, cam vs)
- ☆ Ormanlar korunmalı
- ☆ Nüfus artışı durdurulmalı
- ☆ Çevre ahlakı benimsetilmeli

Çevre Kirliliğine Karşı Alınması Gereken Önlemler

- ➡ Zararlı yakıt kullanımı yerine jeotermal ve güneş enerjisi tercih edilmelidir.
- ➡ Yeşil alanların tahrip edilmesi önlenmeli, ağaçlandırma çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- ➡ Sanayi tesislerinin, verimsiz topraklar üzerine kurulması ve zararlı atıkları arıttıktan sonra doğaya bırakılmalıdır.
- ➡ Gübreleme ve ilaçlama konusunda insanlar bilinçlendirilmelidir.
- ➡ Sanayide dönüşümü olan cam, karton gibi maddeler kullanılmalıdır.

GREENPEACE : Greenpeace küresel çevre sorunlarına dikkat çekmek, yeşil ve barış dolu bir gelecek için çözümler bulunmasını zorlamak amacıyla şiddet içermeyen farklı eylemlere başvuran ve kampanyalar yürüten bağımsız bir örgüttür. Greenpeace hükümetlerden, şirketlerden veya siyasi partilerden maddi destek aramamakta veya kabul etmemektedir.

Greenpeace bu amaçla;

- ➡ Okyanuslar ve yaşlı ormanların korunması,
- ➡ İklim değişikliğini durdurabilmek için fosil yakıtların kademeli olarak sonlandırılması ve yenilenebilir enerjilerin teşvik edilmesi,
- ➡ Nükleer silahlanma ve nükleer kirliliğe son verilmesi,
- ➡ Zehirli kimyasal maddelerin ortadan kaldırılması,
- ➡ Genleri ile oynanmış organizmaların doğaya bırakılmasının önlenmesi çalışmalarını yürütmektedir.

TERÖR VE SAVAŞ

Terör; baskı, şiddet ve korku yoluyla siyasi, sosyal ekonomik, hukuki düzeni bozmaya yönelik eyleme denir. Terör uluslararası barışı tehdit eden önemli bir unsurdur. Terörün temel amaçları içerisinde, mevcut devlet yönetimini yıpratmak ve devlet otoritesini zayıflatmak vardır.

Uluslararası çıkar çatışmaları, gruplaşmalar, hammadde ve pazar arayışı, ekonomik ve siyasi mücadeleler 20. yy'ın başından itibaren başlayan I. Dünya Savaşı'nın nedenleridir. Bu savaşta milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir. Okullar, evler, hastaneler köprüler yıkılmış, açlık, yokluk ve salgın hastalıklar baş göstermiştir.

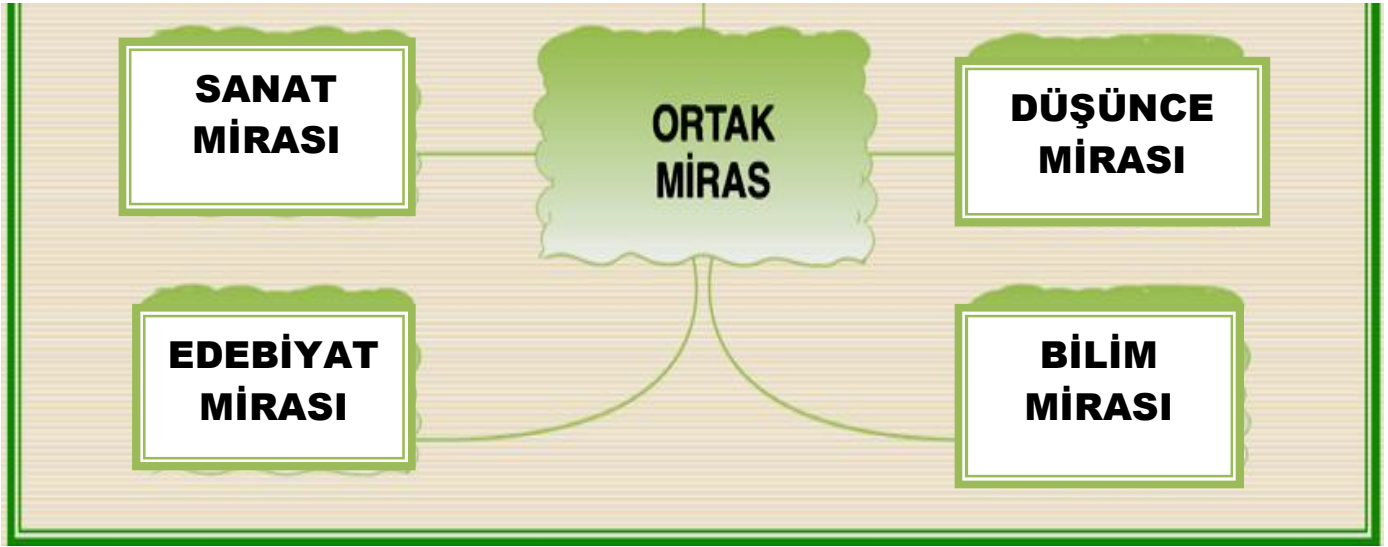
20. yy'ın ortalarına gelindiği zaman II. Dünya Savaşı çıkmış yine milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir.

Görülüyor ki savaş, insan hayatını önemsemeyen, dünya barışını bozan, açlık ve yoksulluk getiren bir olaydır. Dünyada görülen bu uluslararası sorunları, barışçı yollarla çözmek, bu savaşların kötü sonuçlarına çözüm getirmek için uluslararası örgütler kurulmaya başlamıştır.

NEDEN YAŞATMALIYIZ? İNSANLIĞIN ORTAK MİRASLARI

Miras, nesilden nesile gelecek kuşaklara aktarılan maddi ve manevi her şeydir.

Düşünce, sanat ve edebiyat ürünü, doğal zenginlikler, tarihi eserler ve bilim insanlığın ortak mirası olarak değerlendirilir. Bilimsel, sanatsal ve teknolojik ürünler sadece ortaya çıktığı toplumun değil, bütün insanlığın malıdır. Bir toplumda ortaya çıkan ürünler, kültürler arası etkileşim yoluyla bütün toplumlara yayılır. Bu nedenle ürünler **insanlığın ortak mirası** olarak değerlendirilir.

İnsanlığın Sanat Mirası

- ✚ İnsanların; doğayı, düşünce ve duyguları kendinden bir şeyler katarak ortaya koymuş olduğu özgün ürünlere sanat denir. Roman, öykü, tiyatro, mimari, müzik vb. sanat dalları vardır.
- ✚ Sanat anlayışı İlk Çağdan günümüze kadar gelişme göstermiş ve gelişmeye devam etmektedir. İlk olarak insanlar mağara duvarlarına resimler çizerek sanat eserleri ortaya koymuşlardır. Hindistan, Anadolu, Mezopotamya ve Çin Uygarlıkları dönemindeki sanatsal faaliyetler diğer kültürleri de etkilemiştir.
- ✚ Türkiye'de, çevremize baktığımız zaman Anadolu Selçuklu devleti ve Osmanlı devleti döneminden kalan mimari eserleri görmekteyiz. Bu yapılar, bizlere kalmış olan miraslardır. Bizlere düşen görev bu eserleri korumaktır.

İnsanlığın Düşünce Mirası

- ✚ İnsanlar, doğaya hakim olmak için mücadele ederken çevresindeki olayları iyi gözlemleyerek, olaylar arasında ilişki kurmuştur. Bu gözlemlerden etkilenerek düşünce hayatı gelişmeye başlamıştır.
- ✚ İlk Çağ'da; Tales, Sokrates, Konfüçyüs ve Aristo gibi bilim adamları yetişmiştir.
- ✚ Biruni, İbn-i Sina, İbn-i Rüşd, Harezmi, İmam Gazali ise İslam bilim adamlarıdır.
- ✚ 15. ve 16. yy'da Avrupa'da görülen Rönesans ve Reform hareketleri, Avrupa'nın düşünce yapısını değiştirmiştir. Aydınlanma Çağı ile insanlar pozitif bilimlere yönelmiş ve skolastik düşünce önemini yitirmiştir. Avrupa'daki bu gelişmeler, bütün dünyayı etkilemiştir.

C) İnsanlığın Bilim Mirası

- ✚ Dünyada var olandan yola çıkarak, deney ve gözlem yoluyla neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelenilerek ulaşılan kurallı bilgiler topluluğuna bilim denir.
- ✚ Bilim İlk Çağ'dan itibaren gelişmeye başlamıştır. Babiller'de görülen Astronomi ve Matematik alanındaki çalışmalar bütün dünyayı etkilemiştir.
- ✚ Pascal, Dekart, Kopernik, Kepler, Galileo, Newton gibi bilim adamları Yeni Çağ'da yetişmiştir. Bu bilim adamları insanlığın ortak mirası olan bilime önemli katkılarda bulunmuşlardır.

D) İnsanlığın Edebiyat Mirası

- ✚ Olayların, düşüncelerin, duyguların ve hayallerin yazı dili aracılığıyla şekillendirilmesine edebiyat denir.
- ✚ Şiir, öykü, roman, tiyatro oyunları vb. edebiyat ürünleridir. Geçmişten günümüze dek uzanan ilk edebiyat ürünleri destanlardır. **Gılgamış Destanı, Oğuz Kağan Destanı, İlyada ve Odesa...**

Ortak Miras Özellikleri

- ➡ Geçmişten günümüze kadar, süregelen insanların birikiminden oluşur.
- ➡ Ortaya çıkan ürün, tek bir ulusun mirası değildir. Tüm uluslar bu mirastan yararlanabilir.
- ➡ İnsanlar ortak mirasın korunmasında duyarlı olarak, tüm insanlığa yarar sağlamalıdır.
- ➡ Ortak mirası korumak, geliştirmek ve nesillere aktarmak gereklidir.

Ortak Mirası Koruma Yolları

& Kütüphaneler ve Müzeler
& Yeni Teknolojiler
& Eğitim

& Uluslar arası Kuruluşlar
& Yasal Düzenlemeler

NOT: Dünyadaki doğal ve kültürel varlıkların bulunduğu yerleri **SİT ALANI** olarak belirleyip koruma altına alma **YASAL DÜZENLEMELERLE** yapılır.

Dünya Miras Listesindeki Doğal ve Kültürel Varlıklarımız

1. İstanbul'un Tarihi Alanları	2. Göreme ve Kapadokya Millî Parkı
3. Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası	4. Hattuşaş (Boğazköy)
5. Nemrut Dağı	6. Xanthos - Letoon
7. Pamukkale - Hierapolis	8. Safranbolu şehri
9. Truva Arkeolojik Kenti	